

UNA VOLTA A LA MURALLA

JOSEP MARTÍ i CLARÀ

“BEPES”

UNA VOLTA A LA MURALLA

Aquesta publicació compta amb la col.laboració de:
MAGNÍFIC AJUNTAMENT DE PALAFRUGELL
CAIXA D'ESTALVIS PROVINCIAL DE GIRONA
DIPUTACIÓ DE GIRONA

UNA VOLTA A LA MURALLA

**JOSEP MARTÍ i CLARÀ
"BEPES"**

Col.lecció "La Muralla"
PALAFRUGELL ART

Autor-Editor: **JOSEP MARTÍ i CLARÀ "Bepes"**.
© d'aquesta edició: **JOSEP MARTÍ i CLARÀ - XAVIER AMIR**.
Cap d'edició: **XAVIER AMIR**.
Impressió i disseny: **IMPREMTA PALÉ, S. A.**
Dipòsit legal: GE-690-82.
ISBN: 84-300-7727-8.
Arxiu fotogràfic: Joan Berta i Lluís Puignau.
Fotolits: Albert Oliu Teixidor i Palé, S. A.

Col.laboració artística:
JOAN ABRAS.
JOSEP ALBERTÍ.
RAMIR AMIR "Remi" vinyetes capçaleres.
ROSER OLIVERAS.
MIQUEL ROS sobrecoberta i vinyetes.
ENRIC SOLÉS.

PRÒLEG

Per a mi "UNA VOLTA A LA MURALLA" és una obra prodigiosa, la recol·lecció que un home ha escrit de la seva pròpia vida acostant-se, tanmateix, a les vides de llurs coetanis, a una munió inacabable d'homes i dones que amb ell compartiren —en la realitat o en el record— un considerable trajecte de la història de la nostra vila.

No crec que ningú pugui discutir que avui en Bepes és l'escriptor més representatiu de tots aquells que encara malden per oferir-nos als que vinguin després i els interressi, la crònica d'uns temps que han deixat un rastre imperible al punt de permetre'ns a tots d'ésser una mica com som. El llibre és una crònica intel·ligent i divertida, sense oblidar els punts de subtil ironia, humor, fins i tot de sarcasme ben intencionat que és dels trets distintius de l'estil d'en Bepes. La gran lliçó de l'obra —al meu entendre— és l'individualisme que ens caracteritza, el tret nostre potser més fonamental.

Hi som una mica tots, encara que de noms autèntics n'hi hagi ben pocs, els intel·ligents i els mediocres, els qui jugaren amb sort i els qui perderen. És una col·lecció d'éssers humans d'una estupenda varietat que us porten el somriure als llavis o us entristeix llur record, mentre llegiu tantes línies escrites sempre amb goig i gràcies a una feina que per si sola mereix el nostre beneplàcit perenne.

El títol de l'obra és la perfecta adequació de les intencions de l'autor al contingut i a la intenció del llibre. Penseu només un instant que una volta a la muralla era certament un passeig però moltes altres coses de tanta significació. Parlant, discutint, rient, escoltant, canviant anècdotes o intimitats, tots encara recordem moments crucials que poc a poc ens donaren una visió de la vida, el sentit d'allò que es pot fer i del que no es pot fer, saber destriar la il·lusió de la realitat. És així que em penso que per a tots nosaltres el nostre Palafrugell és la viva veritat onsevuella que us trobeu, siguin les circumstàncies planeres o adverses.

Mai ningú no podrà agrair prou a en Bepes, ni personalment ni col·lectiva la tasca fabulosa d'haver aconseguit portar a terme el recull d'aquesta "UNA VOLTA A LA MURALLA". És un llibre de personalitats més que d'homes, i no crec pas que gaires col·lectivitats —com avui Palafrugell— puguin vanagloriar-se de posseir una obra semblant.

La pensada d'en Bepes és genial en la seva intenció i el seu disseny. Per circumstàncies de la vida jo he viscut la meitat de la meua vida allunyat d'aquests indrets. Arreu, però, on he provat de descobrir la capacitat de facècia, l'agudesia de la nostra gent, l'èxit ha estat indiscutible. En Bepes ha fet molt més: ens ho ha deixat escrit certament servint-se de la memòria però gràcies a una tasca que a mi, personalment, m'emplena d'enveja. Però al treball cal afegir-hi l'art de saber triar en aquesta capacitat tan notable que ha tingut la gent d'aquí per a motejar. Hi ha en el llibre motius que són al meu entendre absolutament genials, un retrat perfecte de l'home que hi fou més conegut per ell que pel seu propi nom. Si jo envejo a en Bepes el seu treball confesso que també li envejo les hores d'esbargiment que furgant en la seva memòria o tal vegada trobant l'assistència dels altres ha pogut anar enllestint. Ara aquest goig està a la disposició de tothom que vulgui girar les pàgines d'aquest llibre.

Tothom deu tenir el seu propi estil de lectura. Amb "UNA VOLTA A LA MURALLA" no vaig anar-hi corrents i de pressa sinó més aviat amb calma i sovint posant el personatge ben a prop, per a mirar-lo de fit a fit. A mi m'agrada aquesta parsimonia perquè "UNA VOLTA A LA MURALLA" es converteix —amb els dies— una perfecta novel·la de costums. I això no és pas una de les menors qualitats d'en Bepes com a escriptor.

Enmi Vergés

JO TAMBÉ VULL DIR-HI LA MEVA

Un poble que es descuida dels seus orígens i oblida el seu passat proper o llunyà, no hi ha dubte que és un poble impersonal, trist i decadent, que sense adonar-se'n va perdent la seva identitat, fins que es converteix en un zero a l'esquerra. A Palafrugell, on la nostra mare ens va portar al món, tenim sort gràcies a Déu, de que això no passi, ben al contrari. Hagi bufat tramuntana, llevant, xaloc, mestral, gregal, migjorn o l'enganxós garbí, que per vents, com per altres coses, no ens ha guanyat mai gaire ningú, hagi estat núvol o ens hagi caigut sobre la clepsa un sol que estellava les pedres, sempre hem tingut a casa nostra un estol de lletraferits, gent trempada, disposats a deixar constància dels seus records i de les seves vivències d'ahir i d'avui.

Aquest feix de papers dels escrits que els palafrugellencs tenim tendència a segregar, han confegit a través dels anys una interessant literatura autòctona que fa que la nostra vila sigui un fidel exponent de cultura i per tant de vida.

Ja en poden ser al començament de malgirbats els esborranys o anotacions de idees fugisseres. Algun dia poden passar per impremta i els seus continguts renovats en lletres maques i ben conjuminades, sortir al carrer i arribar a destí en forma de llibre. Aquest preciós objecte, que per un impuls misteriós i desconegut, culmina en la seva última pàgina una llarga, complexa i fins i tot incerta aventura.

I és que escriure un llibre té una enorme trascendència, doncs, és com aquell que exposa en un aparador aquella seva creació de l'esperit. És posar a la vista del públic tot un món d'il·lusions, d'esperances i experiències mig barrejades amb defalliments i desenganys.

En síntesi, un llibre representa idea, maduresa, enginy, saviesa i treball, que es transmet als altres a través de la lletra impresa, com el que fa una donació.

Aquestes quatre paraules però, no volen pas ser res més que un prelude d'aquest nou llibre "Una Volta a la Muralla" que ha escrit el nostre entranyable amic "Bepes" En Josep Martí i Clarà, un dels més importants lletraferits palafrugellencs. Un gran home, de tarannà peculiar, empordanès de soca arrel. Algun cop me l'he imaginat com una curtida gla de Fitor, aposentat entre el fullam d'un clap d'alzines sureres de les que donaven la primera matèria al nostre Palafrugell industrial. Des del seu rovell de l'ou, amb

amor foll i quasi infantil i amb la seva aguda observació, traça i gràcia intel·ligent, escriu sobre el mar, els camps, la muntanya, els nostres costums i anècdotes, que tot plegat compaginen la història.

Recordo amb enyorament i afecte una altra obra de "Bepes": "Palafrugell, parada i fonda" publicada en català, a l'hivern del mil nou-cents cinquanta-nou, mig d'amagat i gairebé en paper d'estrassa, però amb un contingut deliciós, que parla de casa nostra, de tots nosaltres. Arriba a imaginar un viatge de nuvis de dos dofins per tot el llarg de la Costa Brava, i entre moltes altres coses es queixa de que encara no s'hagi fet un monument al taper desconegut i d'això aviat farà vint-i-cinc anys, sense que entretant cap polític local no hagi sabut agafar l'onda. Qui sap si ja seria hora de parlar de la primera pedra...

Llavors en Josep Martí i Clarà, vivia a la Ciutat Comptal i des d'un despatx de la Via Laietana, a l'altura del Carrer de Mallorca, venia taps, pols de suro i "negritos" a tot el món i allà mateix, al seu costat, jo anava aprenent l'ofici... Abans, però ja havia escrit els seus famosos versos de "El Tren Petit" que ell mateix recitava amb gran èxit a Tamariu, a la barraca dels Iris, a l'hora del cafè, després d'aquells sensacionals arrossos a la cassola que feien tota la colla d'amics. En "Bepes" tant ha escrit un vers cel·lebrant el naixement d'una criatura, com una cançó arrodonida i genial o un himne sublim. Dotat d'una sensibilitat mediterrània sensual i afinadíssima, és capaç de recrear la visió d'una sirena, el trencant d'una onada o la salivera que fan els fogons, en una obra d'art.

Aquest segon llibre seu, el que ara publica, a més d'un record nostàlgic, és tota una lliçó d'amor a Palafrugell. Ens parla dels nostres racons, barris, cases, places i carrers. De les pinedes, de les fonts i de les platges. De la nostra gent, "motius", oficis i malefícis. Dels guisats i sofregits, festes i festetes... Tot fent una volta a la muralla, amb una il·lusió enamoradissa, com la d'aquelles modistes d'abans, que al sortir del taller anaven al carrer de Cavallers a passejar, cofoies quan un jove els picava l'ullet i es posava a caminar al seu costat... I és que tal com deia, més o menys, En Ruben Darlo:

"No hi ha mel tan deleitosa, tan dolça ni tan fragant com aquella mel divina de nostra terra natal!"

ALBERT JUANOLA BOERA
Batlle de Palafrugell

UNA VOLTA A LA MURALLA...

*Que m'hauria agradat molt de fer
amb tots vostès a dalt amb la Cen-
tral més gran del món, entrant i
sortint per carrers i carrerons de la
vila, i que hagués durat sempre més,
com unes calces de vellut.*

BEPES

AQUESTA Volta no és d'avui, és clar. Vol ésser una Volta del temps que teníem la Central d'En Pagès, que ara es veu que era un bon temps. El llarg, llarguíssim monòleg en vers que farà el centralista, s'ha d'agafar com si fos fet per un centralista imaginari, com si fos fet una mica per cadascun de nosaltres, d'un servidor de vostès i de vostès mateixos dirigint la famosa Central pels carrers de la vila. Així, si som molts els autors del monòleg la culpa d'haver-lo fet serà de molts! Per a manar la Central, en aquest cas, no es necessita altra cosa que un gran amor a la vila, i volem creure que tots els que llegeixin, si poden, tota la Volta, n'hi tindran tant, almenys, com jo mateix.

D'altra part, no crec que el centralista Pagès, el de debó, no el fictici de la nostra història, fos massa afeccionat a monologar a base d'hendecasil·labs. La nostra experiència personal, quan el centralista estava en actiu, era veure'l a través d'un mirador de pocs anys. En aquell temps en dèiem la Carrossa d'En Pagès, de la Central... Vèiem la Carrossa prop de l'Estació, dessota les acàcies del carrer del Sol, i carrossa, cavall i centralista, temps i temps amb la mateixa immobilitat. A la porta de l'Estació hi havia algú amb "cubre-polvo", arma molt recomanable per a envestir un periple qualsevol amb el nostre Tren. Més enllà un altre algú prenia punt a l'establiment de M'siu Jan, i uns quants camàlics, amb l'armilla enlluentida de l'esquena, esperaven comandes asseguts al sòl amb un porró de vi a l'abast. El "jefe", bandera al braç i mà a la cadena de la campana de l'Estació, esperava... El tren feia tard.

Pagès tenia sempre el fuet a la mà que molt sovint l'havia de fer servir contra la mainada que li feia entremaliadures a la Central, que pas per a posar en marxa o regular la velocitat del cavall el qual ja sabia la seva feina després d'haver sentit els xiulets del Tren, els d'arribada i els de sortida. El fuet no influïa en res a la velocitat de la Central. El cavall tenia la seva de velocitat, i el fuet treballava en va si volia modificar-la. Era una marxa única, inalterable, pausada, saludable... El Tren podia tenir molts defectes, però de xiular no n'hi havia d'ensenyar ningú. Allò era xiular! En dies de tramuntana se sabia quan el Tren sortia de La Bisbal, i els senyors viatgers tenien una gran guia per a saber a l'hora que havien d'ésser a l'Estació prescindint dels horaris oficials de la casa.

Poques vegades li havíem sentit la veu al centralista i és per això que ens afanyem a repetir que el monòleg en vers que s'acosta s'ha d'atribuir a un centralista ideal o a tots plegats. La Central amb passatgers o

sense, es posava en camí, després del xiulet reglamentari, amb pas mesurat, lent, com si el cavall tingués por de gastar passes. Segur que durant els anys de la seva actuació cada dia feu exactament les mateixes des de l'Estació a Can Pagès. Això ens permetia, als vaillets de l'època, arribar primer que la Central en el recorregut fins a Can Filosa. Els més agosarats dels bordegassos fins i tot donaven a la Central un avantatge del Tren a Can Cremany. Fou alguna vegada que fèiem evolucions davant el cavall celebrant la nostra victòria que Pagès feu servir el fuet i amb tota la raó del món. Normalment el cavall no s'aturava per a res fins a destí i qualsevol relliscada davant l'animal podia portar mal-de-caps en gran. El petar del fuet no feia altra cosa que moure més el vol de la mainada davant el cavall el qual, si s'ha de dir tot, mai es va sentir massa ofès, aparentment, que nosaltres guanyéssim sempre la cursa El Tren-Can Filosa.

Dèiem que la Volta volia ésser del temps en el qual existia la famosa Central. Per tant, la gent que hi surt és, en un gran percentatge, gent d'aquell temps. Naturalment, no hi pot sortir tothom perquè llavors, aquesta modesta Volta, semblaria, guardant totes les distàncies, la Divina Comèdia o el Parsifal, i tots sabem que la majoria de palafrugellencs no som massa devots ni del senyor Dant ni del senyor Wagner. No és que en siguem enemics, i fins i tot ens plau tenir algun convilatà que els tingui per mà, però, en general no hi lliguem, no ens hi fem, no hi combreguem, en fi. S'ha de tenir en compte en aquest, no congeniar amb aquells dos senyors, que anys endarrera la vila no anava massa grassa de llibres i que les Divines Comèdies anaven més aviat escasses. Potser sí que un dels convilatans amb llibreria pròpia, pocs, pocs, poquíssims, tenia entre la reduïda quantitat de llibres una Divina Comèdia. Ara, si l'havia feta servir ja seria una altra cosa... A la vila dominaven "Los Miserables" i els folletons enquadernables del senyor Lluís del Val o d'altres de la mateixa manufactura. Això sí, en general els tapers se sabien de memòria tots els discursos i discursassos que es feien al Congrés. Però ara ja encetaríem una altra història. En quant al Parsifal, es pot assegurar que Palafrugell no s'ha vist mai en cor d'escoltar-lo tot. Ni creiem, si les nostres dades són certes, que s'hi hagi tocat mai tot a la vila. Això no vol dir que no hi hagués algú que l'hagués escoltat tot el Parsifal. Eren casos fora dels corrents. També teníem algú que havia estat a Amèrica i un convilatà que havia fet l'avi forc dalt del Salt d'En Romaboira... Tota la vila era filharmònica, però a la seva manera, com sempre.

Erem partidaris, en aquell temps de "La Corte de Faraón" i de la senyora Raquel. Es que no ens agradava

llegir? És que no ens agradava la música? Érem més devots de la música que dels llibres. Sempre teníem un cor a punt, i les Companyies de sarsueles feien temporada a la vila. Això ens ensinistrà en els misteris de les semi-fuses, i ai del músic que en els famosos concerts d'havent dinat, en temps de Festa Major, fes una nota falsa! Llibres, llibres... N'hi havia pocs. En el nostre temps, hi havia una biblioteca al Fraternal i una al pis de l'Ateneu. Mai feien ple aquestes dues biblioteques. I en les cases particulars, els llibres no hi feien pas massa nosa. Erem, en general, lectors de diaris. Ja és quelcom. Però, per acabar, no erem ni Dantistes, ni Wagnerians. Vet-ací. Algú pot tenir preparada la pregunta de com som a Palafrugell. Ui, per a uns, el campanar ens retrata, fins on pot retratar un campanar, inacabat, com la famosa Simfonia. Per què no s'acabà el campanar? Fallà la fe, fallaren els diners o fallaren els paletes al caure, es diu, un manobra marlets avall? Potser algú que ho podia dir digué que un campanar sense teulada és diferent dels altres i que sempre es mira més. No és que ens volguem ficar amb Torroella de Montgrí, però també van pel món amb campanar destapat, i ja veuen quin bé de Déu de noies i préssecs que tenen a més a més d'En Vicentet Bou... Per altres tota la culpa és dels vents que ens toquen i ens retoquen. Del temps que parlem, a Palafrugell era dels pobles que es veien més convilatans amb gorra i senyores amb mocadors al cap, pels carrers. Sempre hi feia vent i segons el vent érem de llevant o de garbí. Devegades ens volíem menjar el món i, d'altres el nostre famós: "Ja t'arreglaràs" ho contestava tot. Ja hem dit en altres llocs que una de les respostes és la d'haver fet taps a mà durant molts anys. I abans dels tapers, què? Sí, abans dels tapers erem pagesos, tampoc teníem el campanar acabat i els vents tocaven a la vila com fa segles que ho fan. Potser el salt de passar de pagesos a tapers hi té quelcom a dir en tot plegat. Dels tapers enllà, ben poques coses se'n saben de la vila i els seus misteris i sobretot de les activitats literàries i musicals dels antics palafrugellencs. No s'ha trobat, per ara, a cap registre, que cap pagès d'aquell temps hagués excel·lit tocant el violí o dedicant quartetes a la veïna. Ens ve de temps, es veu, la manca de forofos als senyors Dante i Wagner. En quant a la no acabada del campanar no es pot donar del tot la culpa als tapers, ja que els pagesos tampoc l'acabaren. És clar, a l'hora de pagar, els pagesos sempre diuen que el camp no dóna per a tot... Sembla que el senyor Torres, al venir d'Amèrica de la manera que se'n venia abans que hi anava i venia poca gent, això és, amb diners llargs, el volia acabar, el campanar. Perquè la gent no ens motegi de manca d'afecció a la cultura, es preferí, enlloc d'acabar el campanar, fer escoles noves a la vila. Ara ja hi va molta gent a Amèrica i seria demanar massa que algun palafrugellenc en vingués carregat de diners i acabés el campanar de

la vila. —Ja toca, sense teulat, potser dirien.

Segur que en aquesta Volta s'hi trobaran a manca moltes coses, i se n'hi trobaran de massa. I s'hi trobaran falles i desviacions... però és que el que ha fet els versos parlant de la mateixa s'ha sentit de vegades taper de dalt a baix, i algú ja sap com eren els tapers: no podien sofrir avisos, consells, donades de mà, retops...

La Volta surt del Tren, encara en anuaris no massa al dia se'ns assigna Estació i potser es va anar massa de pressa a desfer-se del Tren Petit puix amb la tècnica moderna quí sap si amb carburant atòmic, ell que gairebé sempre n'havia anat flux de carburant, no tindria un flamant pervindre pujant i baixant les muntanyes de la Costa, segueix, amb conductor i viatger imaginari, aquest nou a la vila, per Tren avall, carrer Estret, carrer de Cavallers, Plaça Nova, navega un troç per Pi i Margall, s'enfila pels Valls, i resta uns moments veient un embús com una casa, un dels famosos embussos del carrer Estret quan es trobaven dos carruatges al mig i cap volia recular segons mana l'honor dels carreters. El centraler, el "nostre" centraler ho aprofita per a fer, sense proposar-s'ho, els primers passos per a portar el turisme a casa nostra. El "nostre" viatger és, es veu, de bon conquerir, el monòleg el convenç i s'apunta al cens de Palafrugell. Es deixa seduir pels hendecasil·labs del centralista i, acabada la Volta és un palafrugellenc més. És del temps de la Central d'En Pagès que les nostres platges, millor dit, les platges dels altres, han fet el salt extraordinari que tots hem contemplat. Era el temps que una mata d'escarola valia cinc cèntims. El turisme ha valorat l'escarola de cinc cèntims al preu que va ara. No hi ha cap dubte que les escaroles se'n poden sentir orgulloses d'aquesta valoració. Era el temps de les toques de peix. A cèntim el toc. Pels tocs de la campana encarregada de les Peixateries, la gent sabia quin peix hi havia a plaça. Era peix fresc, portat de Calella, Llafranc o Tamariu i que feia una hora encara es passejava, lliure i sense saber res de salses i fregides, pels camins de la mar. Llavors no hi havien ni vaques ni neveres i el peix es menjava, a la vila, amb gust de marisc i de totes les glòries de l'aigua. Era, aquell, el temps de les crides. Se'n feien quan s'encetava vi, quan s'acostava la vinguda del senyor Calverol, de La Bisbal, que venia a cobrar contribucions amb cara de patir pels que havien de pagar, per anunciar Balls de Ram, per a recomanar que no es reguessin les flors que l'aigua escassejava, i per a dir els dies que actuava el dentista Tell, entre altres coses. Les crides s'anunciaven a toc de trompeta i, a vegades, segons el toc, hi havia convilatans que abans de sentir el ban ja sabien de què anava. Segons què es cridava la gent anava portes en dins a mitja crida i el cridaner cridava de franc. Sovint hi havia

algú que feia tard i el Nunci havia de donar petites conferències de la crida anant d'un barri a l'altre. A l'edat que nosaltres teníem llavors, ens semblava que el Nunci era el principal de la vila, sobretot quan la crida es feia en castellà i passava del normal "Hago saber" al temut "Ordeno y mando".

No fa pas tant que a Llafranc hi havia una dotzena de cases, a Tamariu mitja, i que Calella era Calella. I que la gent, a mar, s'hi anava literalment a rentar els peus quan feia bo, i, si es banyava, llevat dels joves que sempre han fet imprudències, ho feia als Banyes d'En Caixa, amb aigua calenta. A Llafranc hi havia la platja dels homes, la de les dones i la dels capellans. I ni homes, ni dones ni capellans emplenaven massa les platges que tenien assignades. Això sí, si un ciutadà s'acostava massa al territori femení, l'escàndol era de tons pujats. Les senyores defensaven els seus furs, els seus privilegis a crit alçat. S'hi haguessin fet amb les dents, o haguessin fet una instància a Madrid si un home s'hagués acostat als seus dominis a veure-les amb poca roba. I això tenint en compte que les nostres banyistes anaven llavors, més tapades als banyes que pels carrers. Elles, no totes, és clar, solien banyar-se amb unes bates llargues fins a turmells, amb la popa al mar i ajagudes arran d'aigua. Algun dia de mar llarga, de mareiro que es diu a Palafrugell, com que el nedar era un misteri, alguna onada, que sempre s'ha ficat en llocs on no les demanen, es dedicava a tirar bates esquena amunt amb els batibulls que això portava. La feina llavors era seva, entre escandalitzar als homes que no es perdien l'espectacle, i el tirar-se la bata genolls avall... A Calella només s'hi banyava, quan la cosa s'anà posant de moda, la gent del Canadell, ja que la de Calella, el calellenc pur, tenia fama de no passar de clavies i, encara, en les operacions de varar i atracar botes. Si quan sortien o tornaven de mar feia bon temps, els de Calella tenien la gràcia especial d'entrar i sortir de les barques calçats. O sigui que podien fer les esmentades operacions en sec. Això deixant apart les mullenenes professionals que s'agafaven vestits i en actes de servei, que ja són figures d'un altre paner i que mereixen tots els respectes que vostès vulguin. Avui, a l'hora del bany, s'hi veu en cor tothom: de nadons a nonagenaris. En aquell temps sembla cert que ningú havia tingut el privilegi de veure un mariner de Calella vestit de bany i, sobretot, fent-lo servir.

Tothom, un tothom relatiu, d'acord, recordarà de quan del Port Pelegrí se'n deia la Platja dels Homes. Per orgull del sexe fort ho va ésser molt temps la Platja dels Homes, i mai cap senyora, per anomenada —llavors d'aquesta anomenada en deiem mala-anomenada— que tingués es va veure en cor d'anar-se a banyar a la nostra platja. Ara... ara, és clar, s'han fet metgesses, advocades, sufragistes, procuradores,

taxistes, destapadistes... en fi a la Platja dels Homes hi ha tantes dones com homes. En el temps que la platja era nostra les dones hi passaven en temps d'estiu a una raonable distància i, moltes tapant-se l'ull que donava a la Platja ja que no era rar que algun convilatà hi treballés sense noses, sense roba volem dir, nu, de pèl a pèl que diu Palafrugell. I molts recordaran, no hi ha dubte, que les platges passaven, abans, molta part de l'any plenes de xarxes esteses al sol, que era per una de les coses que es feien fins no fa molt, servir les platges. Avui les platges tenen altres missions, ja se sap. Que avui tot va millor que abans, que les dones diuen que ningú no ha dit que havien vingut al món per a passar-se la vida als fogons, sargint mitjons i fent calentines als marits, i que vindrà un dia que soparem, si sopem, que ara s'està posant de moda no sopar, no perquè els metges ho recomanin sinó perquè les senyores diuen que amb un cop de cuinar ja n'hi ha ben bé prou, amb una cosa com una aspirina? D'acord, d'acord, però és del temps de la Central d'En Pagès que volem parlar, ara. De pas, però, no ens podem estar de dir que les dones, quan volen, encara guanyen molts matrimonis fent un petit sacrifici als fogons. D'un home ben menjat encara se'n poden esperar moltes coses. Adhuc les dones mateixes en poden esperar moltes coses d'un home ben menjat. D'un home de restaurant, d'un home de dispesa, no se'n poden esperar massa coses. Una, sí, allò que a Palafrugell en diem fer la viu-viu...

És del temps de la Central d'En Pagès als nostres dies, deiem, que les platges han passat, de centres pesquers, a centres de parades de sol internacionals. Per ara n'anem grassos de sol i, com que per ara es pot parlar de franc, aprofitem l'avinentsa per a brindar una idea al nostre municipi per quan vagi malament de caixa: establir un impost sobre les parades de sol, a tant l'hora. Hi ha països productors de cacau, de cafè, de tabac, d'urani, de conflictes internacionals i de senyores amb cames ben fetes. Aquí som un país torrador d'esquenes. Si la gent ve i no pot entornar-se a Barcelona o a Oslo amb l'esquena torrada, se sent estafada. La primera cosa que es fa quan es ve de passar l'estiu a la Costa, és ensenyar l'esquena a les amistats.

—Spain!— es diu mostrant la pell embrunida.

Actualment, a les platges, els paradors de sol no se'n mouen pràcticament mentres en fa i es porta a cap un emmagatzement de raigs ultra-violetes o els que siguin cosa de no dir. I si l'afluència d'aquests darrers anys segueix en ritme progressiu i els paradors de sol el paren amb la freqüència dels d'ara potser no hi hagi sol per a tothom. Per això és gairebé segur que els clients nòrdics o de països que el sol és de segona divisió el pagarien a gust aquell impost que deiem. I si

el paguen els de fora, acabarem pagant-lo els d'ací. Ens haurem de posar al dia, és clar. El Turisme ens ha ensenyat moltes coses, entre altres les relacions entre sexes contraris i del mateix, que de tot ha portat la moneda forta. Serà curiós fer un balanç després de cinquanta anys de turisme. Naturalment volem dir un balanç moral, sempre que n'hi hagi de moral, ja va sense dir. L'actual invasió turística és una més de les que hem tingut durant el pas dels segles, però així com les anteriors tenien com a base el garrot primer, el cop de llança més tard i la bomba després, aquesta d'ara és incruent. Ningú no obliga als homes a portar els cabells a la romana, ni a les senyores a estisorar-se faldilles, ni a uns i altres a fer tot allò que abans no feien i que a fora feia temps que ho tenien entès. Això és important, però hem de creure que ens en sortirem com sempre ens n'havem sortit. Tot allò que pot esdevenir-se és que una part del país —el percentatge avui és un misteri— resti afectada per la cua que porten aquestes parades de sol internacionals. La sort, de cara a que no tinguí lloc una tallada col·lectiva de cabells a la romana, per exemple, és que de la mateixa manera que no tot el país va carregat d'aquell famós seny que se'ns atribueix, que no tothom de les pedres en fa pans, i que no tots som viatjants de comerç. No tots som fenicis, jueus, romans, lerrouxistes ni gitans, ni tots som malfiats, estira-cordetes i carlins. I com que hi ha majoria dels que no som tot això, molt serà que no ho aturem...

Dèiem, doncs, que el "nostre" centralista fou un dels primers iniciadors del turisme al fer, com veurem, l'apologia de la nostra gent i de les nostres meravelles geogràfiques, i així ho deixem registrat a la història. El centralista aprofita l'embussada del carrer Estret per a fer la presentació, al seu amic foraster, d'alguns personatges de la vila. Per allò que dèiem més amunt, és impossible que es fes la presentació de tots els personatges de renom de Palafrugell. Ja seriem en allò de les coses inacabables ja que a la vila tothom en té una o altra per a passar a la història i, molts, més d'una i tot. Per tant, la presentació serà una presentació raonable, sintètica. Si es fa l'apologia d'una llevadora, és com si es fes de totes les llevadores que tenim, si es fa la d'un cap-i-puntaire és com si es fes de tots els cap-i-puntaires que honoren la vila. I així s'ha d'entendre amb tots els altres personatges que es presentin. Ja s'hi havia pensat en fer sortir tot Palafrugell a la Volta, ja, perquè a casa nostra, en una cosa o altra, tots despuntem, d'Es Pinyoner a Don Joan Miquel, d'En Remigi Xeix a Don Josep Torres Jonama, d'El Salat a Josep Pla, del company Palmada al Sr. Linares, i del senyor Pere Tendre al senyor Pere Jubert per a no dir-ne d'altres, però vam pensar que la feina era per a espatlles més amples i que havent-hi versos pel mig ja vam fer prou a fer-hi sortir tots els que hi surten. Resumint: A la Volta hi

surten tots els que en un determinat moment passaven o podien haver passat pel carrer de Cavallers. No hi passa tot el poble en pes per aquest carrer cada dia! Si s'hi troben a faltar ciutadans d'empenta és que en aquell moment dormien, es feien tallar els cabells, passaven el rosari o qui sap on eren...

Veurem, si volem, molts noms en palafrugellenc, això és, gent coneguda amb el nom que la vila els ha donat que res han de veure-hi els que figuren al registre civil o a l'arxiu parroquial. És gràcia o tara de Palafrugell, aquesta del canvi de noms, però és així. Som un poble de motius. No se sap per què, però ho som. És un misteri com ho és que a la vila tothom aprengué de barber. Si tot és degut al pas de grecs i romans, moros i pirates pel poble o els voltants, no ho podríem pas jurar, però la cosa certa és que dir motius a la gent és d'un palafrugellenquisme cent per cent. Hi ha motius vulgars, d'estar per casa, fàcils. Però n'hi ha que són una veritable troballa, mereixedors de Nobel. Ja ho anirem veient quan hi arribem. Aquí és rar el palafrugellenc que s'estimi que no es mogui amb un motiu a coll, si no s'hi mou ell, ja li fan moure els altres. Més d'un vuitanta per cent del cens té un cognom especial i no sabem pas com fer-ho, segur, si de cop sortís una llei obligant-nos a anomenar els convilatans pels noms de fonts i els cognoms oficials. Ens faria l'efecte que ens hem traslladat a un altre poble, un altre món. Hem volgut tocar l'afer dels motius perquè ningú no s'ofengui si se sent anomenat de la manera que la vila l'anomena. Molts dels que desfilaran pel grapat de fulles que ens esperen, com que volen ésser del temps que la Central d'En Pagès estava en actiu, malhauradament per a tots, ja no són entre nosaltres, però per si algú resta encara, i per a molts anys hi pugui restar, que no s'ofengui, diem. Per a deixar les coses al seu lloc i perquè no fos dit començarem nosaltres per a presentar-nos de la manera que la vila ens coneix. Qui sap qui s'hagués pensat que era, la vila, si haguéssim dit que el senyor Martí havia fet uns versos parlant del temps de la Central d'En Pagès...

Hi haurà contradiccions, segur, en les planes que venen. Nosaltres ja sabem que ben poca gent ens hauria contradit si haguéssim fet una Volta de 1.500 anys endarrera, però, és clar, una de les coses que no existia 1.500 anys endarrera, era, a més de l'autor, la Central d'En Pagès precisament...

Hi haurà contradiccions, hem dit, però seran contradiccions pacífiques com entenem que haurien d'ésser totes les contradiccions. Trobarem, a la Volta, gent del temps de la Central, gent i fets, i gent i fets de més enllà i de més ençà. A vegades els consonants, quan es fan versos, s'aparten una mica d'allò que s'hauria volgut dir. Entenem que és una pena deixar un aconsonament penjat, per a posar la veritat abso-

luta. No es tracta de res més, per part dels lectors, que de fer una mica els ulls grossos. Al cap i a la fi s'hi fan per tantes coses, que no li vindrà d'una. Breu: l'arrodoniment d'un vers es pren, de vegades, alguna llibertat amb noms, temps i espai. Si als que de tant en tant fem versos no se'ns permet aquesta llibertat, la democràcia, ara que està de moda, seria una mala moda.

Mirem Palafrugell de cel amunt, un cel relatiu, un cel de pardal —un general basc, que servia a Girona, ens deia, en una trobada de palafrugellencs i simpatitzants, que si mai fessin un diari a la vila, així com a Madrid tenien "La Codorniz", nosaltres li poséssim per nom "El Pardal"—, de vol de pardal que és el millor que hi ha, ni massa alt per a veure un excés de geografia, ni massa baix perquè els arbres no et deixin veure el bosc, el vol amb l'alçada justa per a veure la vila i prou. Un vol que permetés enfocar els Horts del Pistol, amb el Pla de la Fanga i Can Busquest, Les Torretes i Can Salgues, el Pi Vert i Vilaseca, el Brugarol, Els Forns i Santa Margarida, l'Horta d'En Caixa i La Granota, El Barri del Ninot i Els Plans, la Pineda d'En Marquès i la Creu Ratinnyola, el Vilar i El Moli de Vent, a baix, Palafrugell. Volem dir amb això que les coses que direm de la vila serà un recull de coses modestes, a vol de pardal, ja de vell antuvi sense pretendre vols aguilencs, d'aquells que la gent en parla... La vila, a vol de pardal, és una de tantes. Té places i carrers com la majoria de viles que gasten guàrdia-civils i paguen contribucions. Però la gent que es mou per dins la vila, és una gent especial, notablement diferenciada de la d'altres viles físicament semblants o millors. A les zones que els pardals volen, hi arriben, de xeme-neies amunt, normalment, olors de vestit de cada dia, de dia feiner: la vila fa escudella. El fum puja cel amunt i no fa ensalivar massa gent, ni als pardals. De tant en tant, dijous i festes de guardar, el cel es pobla d'olors recomfortants, incentius, esperançadors, memorables: són els sofregits de l'arròs. Els pardals senten que aquells sofregits encomanen unes coses que no han observat ni sentit en altres llocs. I ja troben motiu de diferenciació. I volen més baix i veuen que a la vila hi ha carnisseries, llevadores, camàlics i burots com a La Bisbal, Atenes, Rabat i Barcelona. I no sap per què però troba que els carnisseres, llevadores, camàlics i burots de la vila, són d'una altra marca, amb la gent que els fa moure, que els que tallen carn, ajuden a comprar criatures, carreguen saques i vetllen els consums a les capitals del Baix Empordà, Grècia, Marroc i el Principat. I volen i revolen damunt els vells teulats intentant esbrinar la causa del fet diferencial. I, a mida de volar de les Bruguedes a la Barceloneta, del Mas Xinxer a Rapinya, de Fitor a La Musclera i de Cala Marquesa a la Xerinola, van des- triant a petit pic la mena de gent que es mou a la vila.

Els pardals, encara que de vegades es deixen, per gana, pobrets, agafar a les ballestes, tenen un sentit que els homes no tenen, com el tenen tots els que no saben llegir el diari ni són socis del Fraternal: saben treure conseqüències a través de cançons, de comprades a plaça i de l'anada d'uns ciutadans a mar amb la pun- torra a l'esquena. Descobreixen el fabulós món de l'herència tapera, de l'esperit taper que nasqué i no morí i que de tant en tant sedueix la vila encara que els seduïts d'ara res no sàpiguin de xopines i topetes, carracs i escapça-neta... Assisteixen a menjades col·lectives de jolivies amb all-i-oli, descobreixen els misteris del "relleno", viuen la germanonia de cent arrossades a Sant Sebastià amb els famosos roquills i les cantades inacabables, amb l'epíleg de: —I com aquestes, mil...— Veuen la gent saltant pels carrers fent corrandes; contemplen el pas dels Gori-Gori; assisteixen a les convidades del jutge Fina pel goig de fer anar uns fogons un migdia qualsevol, a Llafranc... escolten, fent-se'n creus, les reunions del Germandat i del Fraternal; sen uns mateixos convilatans cantar uns Goigs que el "Ven chinita mía"; viuen de prop els aplecs dels Iris i n'escampen les Havaneres pels aires del món... Algú dirà que els pardals no canten mas- sa, però qui les sap les coses dels pardals... A més a més, les Havaneres tothom les canta com vol!. I els pardals han comprès, a la fi. I han tornat cada any i cada any s'han fet una mica més palafrugellencs. I quan pel bon temps porten parella o companys nous ja queden, com tots els que volen o no que venen a Palafrugell, inscrits al cens de la vila definitivament. I si els convidats que per primera vegada porten diuen, al fer el primer vol de reconeixement a tres-cents metres:

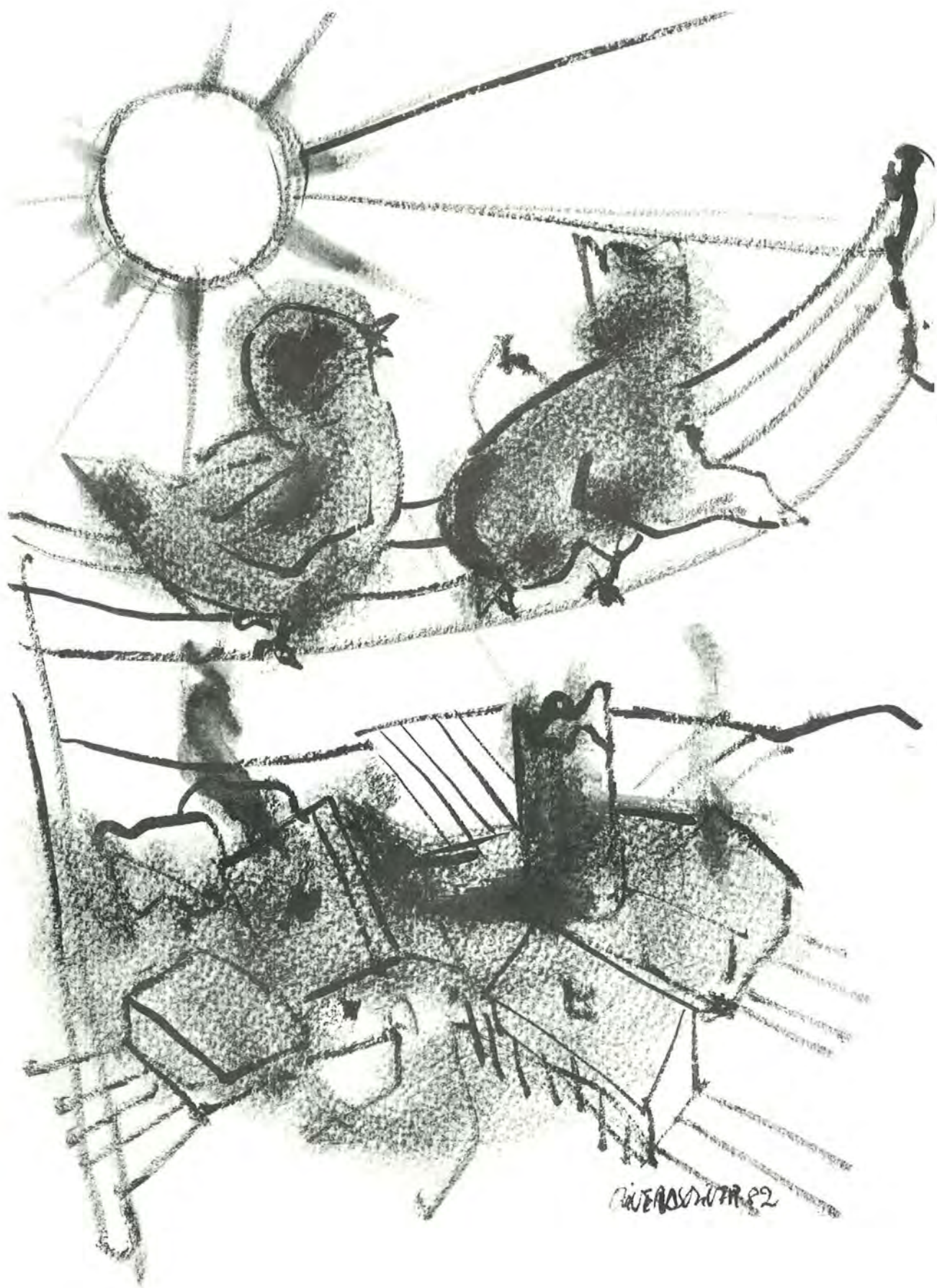
—Això és Palafrugell?

—Espereu-vos— responen els pardals amics. I porta la volada de convidats vora la mar un dia de ple a La Perica; els mostren el posat de la gent quan surt del dinar, camí del concert, un dia de Festa que hi ha hagut "relleno" amb tap, que és l'autèntic; els fan present els sentiments que encomana una rascassa amb suc; els diuen que és una passada, un ressopó, un envelat... els porten, una nit de Pasqua a sentir els cants de les Caramelles, i les sardanes de la vuitava... els fan espectadors dels balls de carrer on veuen un vailet de pocs anys aguantant la solfa al músic Trifon, vencedor a França, com el General Jofre. El vailet, amb els anys, esdevingué un famós trompeta: En Rovireta. Quan ja era trompeta de nom es trobà amb la Principal de Palafrugell i reconegué el músic Trifon. El saludà i li digué:

—Se'n recorda de quan, de menut, li aguantava la solfa pels carrers?

—Encara me l'hauries d'aguantar!— respongué Trifon com aquell que no diu res.

I els pardals nous començaren a veure amb quina gent es jugaven els diners.

WEDNESDAY 82

—Aquell, veieu, és el cuiner Grip. Seguiu-lo!

Al cap de poc la flaire indiscutida d'un sofregit de gala aromava el cel de la vila i l'aire feia tot allò que podia perquè l'olor de més anomenada de la vila no s'escampés massa. Més tard, els cants es feren senyors i majors de tot. I els homes, amics, planejaven noves trobades. Sembla que un pardal madur, cansat ja de veure coses i gent d'altres llocs, al cap d'una temporada de volar pels cels de la vila i descobrir els misteris de Palafrugell un temps que es feien cinc quarts.

—Carai!...— va dir.

En la temporada que el nostre amic pardal va volar damunt la vila, en va fer d'altres de descobriments. Ell els repetia als seus companys de volada:

—Ui, ja ho sentireu... D'un genoll en diuen junei!... d'una vella en diuen veia... i a fora he sentit dir que a Palafrugell a més de peix fregit, són una gent que tenen una paia a l'ui!... Es veu que han renyit amb la lletra ella, els de Palafrugell... Després, salen... no pas tots, la gent de casa bona, que sol ésser poca i porta barret, no sala pas... Sí, homes, salar és posar l'essa en llocs que altra gent hi posa l'ela... enlloc de dir les noies, diuen ses noies, i enlloc de dir el bot, diuen es bot... Ui, tenen un vocabulari d'ells, especial... diuen nosatrus, tronja, nareta, clavies, tomàtes, abutzil, flequer, trillo, bargueta, terrabastal, marc, anangada, citrelleres, paiella, playa, arcalde... i el fotre, el fotre el fan anar!...

Tenia raó, el pardal. A Palafrugell parlem com a Palafrugell. I tenim dites de Palafrugell. Els versos de la Volta se'n ressentiran del nostre parlar, però és que han estat fets en palafrugellenc. No se'n saben fer d'altra manera. I és que en general no finegem massa parlant. Pensem que a Olot, per exemple, que es passen la vida fent Santes i Sants, la gent parla i s'expressa a to de la feina delicada que fan. O, i més que no estaria massa bé que en les hores de treball tinguent un santoral al davant es deixessin anar paraules gruixudes. A la vila hem fet anys i anys taps i molts, a mà i amb eines de tall. Una de les coses que s'esdevien quan es feien taps, s'escairava, es carrava o es feia escapça-neta, és que la gent es tallés. I ja és sabut quines exclamacions deixa anar un tallador quan el que es talla és ell. Són expressions contundents, gràfiques, sonores. Hi deu haver molt poca gent que quan es talla, fent taps o sense, s'ho agafi com si es tractés de tornar el "bon dia" a un veí amable. I si abans d'ésser tapers erem pagesos i manàvem cavalls tothom coneix quines coses cauen quan el cavall no tira en bones paraules! Per tant, el parlar palafrugellenc és, sobretot els dies de "fener" que no hi ha forasters de compromís, més aviat vulgar i, sovint, tirant a carregat. Així com hem tingut una mà molt fina per a repassar trellins i repelar barbes, tenim un lèxic més aviat aspre,

fort, esparracat. És un lèxic a to amb el nostre tarannà, que, en general dista molt d'ésser angèlic, que no sap fer compliments, que és eixut, en fi...

—És un animal!— diu la gent. Però a la vila es concreta bastant quan es compara un convilatà amb algun element del regne que res no sap del parlar francès bé, de les anades a Perpinyà ni del Mercat Comú. I es matisa. I per això diem: —És un cap de gos, un cap de be, un cap de porc, un cap de burro. Per a variar tenim cap de carabassa, cap-sigrany, cap de trons, cap de tartana...

Hem de suposar que a l'estudi del senyor Roure en sortia gent espavilada com la que en surt de tots els estudis. Però hi devia haver, per diverses causes, estudiants que sortien, segur per culpa d'ells, amb lletres de menys d'aquell estudi, perquè malgrat els anys que han passat quan algú fa comptes que no baten: —Que has anat a estudi amb en Roure?— se li diu.

Tenir diners sempre ha estat difícil i, a Palafrugell abans del turisme n'era com per tot arreu. De la gent amb bona cartera en dèiem que anava bé d'armilla, que totes l'hi ponien, que anava fletat, que l'abillava molt... De vegades l'enveja ens feia dir que: —Si té més que sopi dos cops! Si el convilatà d'armilla fonda és del gremi de butxaques tancades, era un ranci, tindrà més capellans a l'enterrament i també se'ls hi menjaran les rates. Si el ciutadà adinerat havia començat amb poc calaix: —És un poll ressuscitat—, se li plantava. La cosa variava quan en lloc de tenir-ne de diners, no se'n tenien. El palafrugellenc sense diners és pobre com una rata, que es diu a molts llocs. Però hi afegiem que anava blau, que també es diu. Utilitzem també l'anar rostit, que ja no es diu tant. I tenim l'anar blau com un mata-parent que només ho diem a Palafrugell. Aquí tenim negociants com a molts llocs. Quan el negoci va bé, és dona-me'n-dona-me'n, va vent en popa —sovint fem comparacions amb coses de la mar, ja en trobarem d'altres—, i es fan els diners com les burres els pets. Si els negocis van malament, que a Palafrugell també hi van, diem normalment que van de gairell, i, en el parlar secret de la vila, diem que el negociant fa uns cagarros molt prims!

De vegades, algú vol saber noves. I pregunta:

—Què diu, el poble?— Si el preguntat no té vera, o no té ganes d'enraonar en aquell moment:

—Glec-glec— fa de contesta. I no se'n parla més.

Podia haver dit, així-així, ni fu ni fa, leri-leri, mitja figa mig raïm i, en cassos de compromís doba-doba o tral.là-tral.lera, i tampoc se n'hagués parlat més. El preguntador ja hauria comprès com anava el poble.

A la vila hi ha embolics com a molts llocs. I quan la cosa n'està molt, d'embolicada, no en treiem l'entrellat. Si l'embolic és de mal desembolicar, és un

galimaties, tenim la troca enredada. La gent, normalment, deixant a part els que pateixen de l'estómac que no són pas molts, s'agafa la vida bé, està d'humor. Però a Palafrugell, a més a més d'estar d'ullera, de llomillo, que és l'humor dels llocs que parlen fi, s'està d'un humor especial, que els ciutadans de puntorra i espardenya, que són els més, en diuen estar de llet —un altre terme, com molts, de diccionari secret—.

A casa nostra la gent festeja i es casa com a tot el món. Quan el festeig gira planes prohibides amb altes conseqüències, se sent el "correu-hi tots" i que s'ha fet Pasqua abans del Ram. "Es fava", diem quan una senyora no és ni tu ni vós, quan no té el grau de sal que s'ha de tenir —segons els entesos de la vila, quan una senyora passa pel carrer t'ha de fer girar, si passa de franc és quan és fava—. De vegades, si la senyora ho mereix, passem de fava a favassa, i ens resta encara per a catalogar, les senyores que no originen girades de coll, bleda, que ho fem servir per això, per quan una senyora és una bleda! No som afeccionats als pirops. N'anem escassos, però quan s'origina girada de coll, ho concentrem en un: —Quina pell!— es deixa anar. I ja no cal afegir-hi res més. Quan un marit baixa de divisió, és un calçasses, un Déu-n'hi do... Banyes, banyes, a la vila se'n porten, no massa, però se'n porten. No podem pas ésser amb tot distints dels altres. I quan la muller fa cas omís de les ortodòxies matrimonials de manera notable, per a fer una comparació que no deixi lloc a dubtes, definitiva, diem: —És igual que la Paqueta!

L'amor públic, a la vila, era un problema. Aquell mal necessari que s'atribuï a les cases de senyoretes aquí era una medicina de mal prendre ja que els "antres de perdició" no eren massa recomanables i no precisament per la perdició. Els convilatans temperamentals que no es veien en cor d'ésser clients de les cases corrien aguantant el foc de la manera que podien, emmetzinats, i aquests emmetzinaments es traduïen en estats d'esperit de mal aconsellar. Un d'aquests elements es va fer famós per haver contat a les amistats que aquells dejunis continuats l'havien portat més d'una vegada a somniar que nedava en un mar de davants de senyora...

Si no fem comptes, si anem malament, la ballem magra, la ballem... Un dels millors futbolistes de la vila, el senyor Salvador Cabanes i Güell, era conegut per Vadó i un mot picant. La senyora Andrea, que se les sabia totes, parlava del famós futbolista: —Sí —deia— Salvador, aquell, como le llaman... Vadó y...— volia que l'interlocutor acabés la frase. I l'interlocutor, que la veia venir, feia el distret.

—...sí, hombre, Salvador mala mujer!— pontificava la senyora Andrea. Doncs de vegades la ballàvem mala mujer, que és un grau o dos més que ballar-la magra.

Aquell senyor és un tivat, es diu pel país. Aquí d'un senyor tivat ja en diem un senyor tivat, també, però potser perquè els senyors tivats de Palafrugell tenen una tivantor especial en diem que ni el rei li és bon moço, encarcerat i, si algú vol, una definició particularíssima, el trobem xenós, ens fa xena, que és ben nostre. Normalment anem bé de salut. Els metges treballen a bon preu i els farmacèutics elaboren totes les receptes. Com que les medicines, si no s'hi posa mà, tenen mal gust —parlem del temps de la Central d'En Pagès—, els malalts són partidaris de no prendre-les i els farmacèutics han treballat de franc de cara al malalt. De vegades, però, emmalaltim i també tenim malalts que ens fan quedar bé, que n'estan de debó, que tenen quelcom més que rotija al canyó o un gra al clatell. Quan el mal és de compromís i ens ataca els alts, se'ns plou al teulat, no les calcem totes o calcem un trentaquatre curt. Si el malalt porta males intencions i va per mals camins, té oli per a mitja vetllada. I si l'oli és realment poc, ja podeu avisar en Xicu Nen, diu la gent. Si el malalt fa mala fi, ni el combregar hi és a temps, o fa un pet com una bufa, o com unes calces justes, o fa la fi d'En Caga-elàstics, que qui sap quina fi devia fer... I quan algú se'n va al calaix, o se'n fa l'estella en circumstàncies especials tenim una frase dura, basta, però precisa i palafrugellenquíssima: —Va quedar de canoca enlaire! Alguna vegada hem sentit, d'un malalt que venia de veure el metge i que aquest li havia dit les coses que tenia i les que podia tenir: —Ui, ja em volia tirar "as flacs"... I si davant d'un malalt algú llenga de bona salut: —Ai, manyaga, ja et vindran ses nesples!— diu el malalt.

És clar, la millor cosa és no estar-ne de malalt, però la cosa certa és que el gremi dels malalts, és un gremi de pes. Els malalts del món, si s'unissin, formarien una organització formidable, extraordinària colossal. Hi ha països que s'han fet famosos per a tenir coses que els altres no tenen: runes, petroli, aigües termals, suro, tabac, or, reines guapes, diplomàtics, salses o vaques. Uns països es diferencien dels altres per el color de la pell, per la religió, per la cabuda de les caixes dels Bancs, però tots aquests països, siguin rics o pobres, grocs o blancs, negres o vermells, puritans o catòlics, luterans o evangelistes, tots, tots, tenen malalts. Els malalts no coneixen fronteres, llengües, credos ni compte-corrents. I el Gremi té l'avantatge que sempre pot comptar amb nous adeptes. El que no està malalt avui, en pot estar demà o la setmana entrant. Tot ésser vivent és un malalt en potència i la gent que hi ha, diuen els metges, que està malalta i no ho sap! Per tant, els malalts constitueixen un gran, un importantíssim percentatge dintre el cens mundial. Si els homes, i les dones, en lloc de classificar-se per color dels mapes, es classifiuessin, per malalties, es podrien fer unes concentracions inimaginables. Els afectats de mal de fetge, deuriem poblar una extensió

com Bèlgica. Amb gent que pateix de l'estómac tindriem material per a emplenar la superfície d'Itàlia. I no parlem dels partidaris de la grip que deurien requerir una cosa com Austràlia. És clar, hi haurien estat petits com Andorra o Luxemburg pels malalts de gran malaltia, però els patidors de la general, els afeccionats a les coses del reuma, els delicats als nervis, els adictes a l'alèrgia, els socis de l'avitaminosis, i els mancats de dioptries, necessitarien àrees immenses, russes. Calculin què passaria que algú digués: —Malalts del món, uniu-vos! i els malalts ho fessin!

Gràcies als malalts viu una pila de gent. Primerament, el metge, ja que un metge sense malalts ja podria plegar... infermeres, farmacèutics, laboratoris, ambulàncies, hospitals, germandats, curanderos, monges, arquitectes, fusters, paletes, enterraments, cleràcia, impressors, floristes, cotxers, entre altres, que tots són ciutadans que paguen, amb ganes o sense, llurs contribucions a l'Estat la qual cosa demostra que si no hi hagués malalts els ingressos a la Hisenda Pública es veurien notablement reduïts. Si els malats fan viure a tota aquesta gent que s'ha consignat, també, també hi ha molta gent que treballa pels malalts: estanquers, cuiners, serials radiofònics, futbolistes, senyores de marques variades, impostos, negocis, disgustos. Com que de malalt en pot estar tothom, d'un rei a un manobra, el malalt en si té una importància extraordinària, ja que un llepiaire pot tenir la mateixa malaltia que el president dels Estats Units. El malalt, per anar bé, no s'ha de morir. El malalt que es mor és un mal malalt, perquè si es mor ja deixa d'ésser malalt. El malalt ha de viure, malalt, però ha de viure.

El malalt novell es veu totseguit. No en sap, li manca solera, vernís, classe, pàtina... És com estrenar unes sabates noves o casar-se que al principi tot ve de nou. —Quan a mi em van fer la primera operació de ronyó...— Això són malalts!

Ara que els metges quan visiten us obliguen a dir l'edat, les aficions dels progenitors, duració dels festeigs, com pinteu un arbre, haurien de fer "El llibre del malalt" recollint les coses que diuen els malalts de les seves malalties i d'allò que ells creuen que les han originades. Seria un llibre interessantíssim on es podria aprendre la carrera de malalt que, encara que sembli estrany hi ha molts pocs malalts que la coneixin bé. També trobem a mancar, al costat del Dia del Pare, de la Mare, del Llibre, el Dia del Malalt...

Tenim el malalt ràpid, que és un mal malalt. És un element passavolant i el metge —que per aprovar la carrera tantes malalties ha hagut d'aprendre—, no s'hi pot lluir. És com si el pintor Velàzquez se li fes pintar una porta, o al General Prim se li assignés el

comanament dels serens municipals de Palafrugell. El malalt-malalt és el de gran recepta, el que té mals que valen la pena, que costen de resoldre i que el metge de tant visitar-lo hi resta unit amb uns llaços d'amistat, d'afecte que no es troben ni entre familiars ni entre amics, que són privatis de metge-malalt.

El malalt-malalt en fa un orgull de les seves actuacions com a malalt. Les senyores, a mitja edat se l'amaguen, una mica més tard resten, però si arriben a la gran edat i es conserven, llavors sumen. Els agrada tenir anys. Els malalts-malalts, són uns devots de la condició.

—Em van tenir quatre hores oberta!— s'ha sentit més d'una vegada. Amb quin orgull contava, en aquest cas la malalta, la intervenció. No hi ha plaer més gran per un malalt que trobar escoltador per a contar-li la història d'una malaltia. El que neix per a malalt no acaba mai el programa. Sempre troba quelcom per a fer intervenir el metge i, millor, els metges. Hi ha gent que té un pànic de no dir a deixar-se obrir. El bon malalt si no es pogués deixar obrint sovint, no viuria tranquil. Coneix tota mena de malalties, les activitats de tots els metges de nom, els guariments que han portat a cap... —Ah, jo pel doctor Tal em deixaria matar!— Ha arribat a dir un malalt de carrera. A casa tenen una petita farmàcia i, un dia, un d'aquests malalts passava, enllitat, el dia del seu Sant. Tingué visites i, volguent-les obsequiar li sortí:

—Si volen un supositori...

El malalt que coneix bé l'ofici no es pot confondre. Si no fa llit i va a fer-se visitar a peu se'l veu entrar a la visita amb l'aplom que només tenen els iniciats. El malalt nou o poc entrat en els misteris dels mals s'espera malament, nerviós, esporuguit. El malalt d'ofici en sap d'esperar-se, porta a dins l'art de passar hores i hores a les sales d'espera, sentint contar malalties a tanta gent que si volgués podria visitar ell mateix. D'un cop d'ull saben de quin mal pateixen els que s'esperen, i subjectes ben dotats, a més a més de visitar podrien receptar i tot i amb moltes possibilitats d'èxit. Algun ho ha fet, s'ha sabut, i a la vila es diu que el metge va dir: —Jo li hauria receptat la mateixa cosa...

El malalt de tercera divisió, a les clíniques hi pateix de no dir. Troba el menjar dolent, amb gust de farmàcia, perd la gana, reclama repetidament la presència del metge, de la infermera, es queixa que els medicaments fallen... Al malalt amb títol, la clínica li obra una gana espantosa, el menjar és boníssim, les infermeres són amables, els metges puntualíssims. I quan s'ha de patir ell sap que és el malalt i que és normal que pateixi. Si no patís, ja no estaria malalt.

Quan el malalt d'ofici, de poble, se li diu que allò que té és qüestió d'anar a Girona és com si, dins la carrera de malalt li acabéssim de donar un premi: I si ha d'anar a Barcelona, a les grans clíniques on els metges es guanyen la vida tallant, encara millor. Ell voldria anar més lluny encara, esdevenir un malalt extraordinari, famós que la gent digués:

—A casa nostra no tenim res de l'altre món, però tenim un malalt que l'han vist metges de tot el món!

A la Volta hi surt algun metge, però hi surt poc. No se'n parla massa. Els versos costen de fer, van escassos, i els de la Volta no tenen prou volada per a parlar, i bé, dels metges de la vila. Deixem els metges de ciutat als quals ja els hi porten els malalts mig plomats, carregats de certificats, d'anàlisis i que tenen tantes coses a l'abast contra els mals, que el malalt per poc que hi posi el coll ja ho té tot guanyat. Què ha de fer un malalt davant un equip de metges savis i d'aparells que només els hi manca el parlar? Doncs posar-se bó i no parlar-ne més. A la vila costa, en general, anar a buscar el metge i no s'hi va fins que el malalt ha contret una pila de mèrits. Generalment, quan es va a cercar el metge, s'endrega la casa i es muda la roba del llit del malalt. El malalt estarà tan malalt com es vulgui, però almenys el metge trobarà la casa neta. I bé, ja tenim malalt. Sovint es tracta d'un malalt "perjudicat" al qual abans de cridar el metge se li ha fet un petit curset de medicines casolanes: pomades, purgues, cataplasmes, etc. És quan tot això falla que es comença a pensar en el metge. I el metge ja no troba un malalt pur, ja ha d'actuar a veure venir.

Quan els mals són normals, el metge de la vila ja sap, quan fa temps que hi és, del peu que pateix la clientela. Veu la mateixa gent cada dia pel carrer, al cafè, al futbol, i sap cada temporada qui el farà treballar: els aconductats, que ja l'han fet servir alguna vegada. Si el temps és humit, el senyor Tal el cridarà per mor del reuma; hi ha convilatà que cada set anys necessita uns tocs al fetge per anar fent; sap que passades Festes, haurà de moure's per excessos de forquilla... en fi, a la vila, els metges podrien receptar, en temps normal, un any per altre. Ara, quan entra en joc un malalt rapatà, un malalt que n'està per primer cop, les coses es compliquen i els metges han d'heures-les amb moltes més coses que microbis, desperfectes de fel i mal funcionaments pulmonars. Un dels primers enemics, després del mal, és el malalt, el malalt debutant. Molts mals no els vol declarar o els declara malament. Ens trobem davant del malalt que no vol consells, de rom o raca. El metge no pot fer altra cosa, davant d'un mal que no veu clar, que donar temps al temps, esperar, experimentar... I mentres el metge espera, el malalt, aquell malalt que no en sap estar, es desespera, i llavors entra en acció un altre mal contra el qual també s'ha de batre el metge a més

a més dels que aporta el malalt: el curander. El curander no dubta mai quan el van a cercar, a l'hora d'actuar. Aviat ho té entès. Primer fa el desmenjat i pregunta qui us fa venir. Aclarida que és la recomanació, actua sense vasil·lacions. Un dels pronòstics del curander és que ens trobem davant un malalt espaimat. No se sap quina cosa és un malalt espaimat, però, el curander ho diu i de vegades ho és el malalt d'espaimat encara que ningú sàpiga què vol dir perquè l'espaimament l'ha dictaminat el curander davant malalts amb senyals distints.

—Tots ho som d'espaimats, qui d'una cosa qui de l'altra... deia el curander quan algú pretenia tenir alguna idea de l'espaimada. D'entrada, si no es tractava d'ossos trencats que els solien afegir com si es mengessin un prèsec, el curander feia actuar els ungüents. Hi havia curander que exigia que el malalt no li toqués ningú, és clar, ni el metge.

—Aneu-lo a buscar— deia, —si voleu, però que no em toqui el malalt!

Si els ungüents fallaven, entraven en joc herbes especials a base de sol i serena i, si fallaven les herbes sortia a la palestra un element expeditiu, contundentíssim: el vomitiu, de gran tradició a la vila. El vomitiu, sovint matava. Algun cop, deien els vells, entre vomitiu i vi calent s'havia fet feina. Ja en sabien algun, de mal els curandera i en trobaven la solució, però el curander que s'estimava els envestia tots. Quan un metge dubtava, tenia consulta, recomanava un especialista. El curander, mai, ja n'era un ell d'especialista! Els curandera actuaven de contraban, i ferlos servir era com jugar als prohibits, com fumar prescindint de l'Arrandatària.

El metge, doncs, sovint s'havien de batre a més a més de amb els mals del malalt, amb les actuacions clandestines del curander. De vegades el metge receptava, i com que no fa pas massa les medicines tenien gustos tan dolents, almenys com els mals que havien de guarir, el malalt, delicat de paladar com tots els malalts i bons de la vila, amb tota la raó del món es resistia a prendre les preparacions de l'apotecari. A tot estirar no en prenia més que una "toma". Com que una toma era molt poca toma, el malalt no millorava. Hi havia consell de família, i venia l'actuació del curander, en bé o en mal. Si actuava en bé, això és, si el malalt s'havia de guarir prengüés la cosa que prengüés, el metge trobava el pacient millor i no podia fer altra cosa que ordenar se seguís el tractament, tractament que el malalt no prenia. Si la cosa anava malament, els treballs eren generals. De vegades el malalt es posaba bo prenent remeis de l'apotecari, del curander i dels veïns, i tothom content. D'altres el malalt deixava d'ésser-ne sense prendre remeis de ningú, i curander i metge ja sabien com organitzar la cosa en casos semblants. Sovint, però, la gran tragè-

dia del metge era heure-se-les amb un malalt emmalaltit encara pels remeis clandestins. El metge, en aquests casos veia que els remeis no responien i trobava més mals que del compte. Era una desorientació perillosa ja que pel metge dos i dos no feien quatre i com més medicaments receptava més mals tenia el malalt. Treballar en condicions semblants era com si el malalt fos una senyora que us fes el salt, i volia unes vocacions fenomenals. Vocacions que es posaven a prova quan el metge tenia, en temps d'hivern, una visita de pes a Llofriu, de nits i, al mateix temps una altra a Rapinya. Avui els curanderos escassegen. D'ençà que a les farmàcies us serveixen els medicaments com si fossin objectes de regal i que us poden entrar entranyes endins centenars de milions de microbis i de coses pitjors, que els curanderos van de cala baixa. El curander fuig dels injectables com del dimoni, i cada injecció que els metges han posat ha estat simbòlicament una punyalada al curanderisme. Encara en resta algun que actua, amb el misteri de sempre per masos i llogarets, però ja no tenen el prestigi d'abans. És gairebé impossible ja, batre's amb aquests medicaments tan ben posats, tan mudats, tan atractius, que guareixen i tot sense deixar mal gust a la boca...

El pintor fa exposicions de les seves obres perquè la gent les admiri, i les compri. Almenys que nosaltres sapiguem, cap doctor ha fet mai cap exposició dels seus malalts. Un temps, sí, a la vila, hi havien treueadors de queixals que actuaven a Plaça Nova, a la vista del públic, però d'això ja fa anys... El metge de ciutat ja hem quedat que actuava amb els malalts ja sufregits, sabent, a la bestreta, les malalties que podia tenir. El metge de poble ha de començar la batalla, moltes vegades sense altra ajut que un seguit de gemecs o de un: —Això em fa mal! D'aquí en amunt s'ho ha de guanyar tot ell sol, sabent per endavant que si la recepta que fa no té bon gust aquell malalt no la prendrà, no prendrà la medicina, és clar, la recepta sola encara seria de bon passar davant la sabor que tenien els medicaments anys enllà quan l'apotecari els construïa a base de mà de morter i procurant, quan es podia, afegir a les substàncies terapèutiques una mica d'essència de llimó, d'anís o de taronja, la qual cosa, sovint, no en feia d'altra que fer-vos trobar gust de medicaments a rasolis, taronges i llimones...

En el temps de la Volta, la vila no estava pas massa malalta, i el cens mèdic era més aviat escàs. Si no hi havia malalts, què hi havien de fer els metges a casa nostra! Quan es malaltejava als afores els metges viatjaven en tartana que llavors era el vehicle més ràpid que posseïem. El metge Cabo tenia tartana i tartaner propis. A més a més de tartana i tartaner, el metge Cabo sostenia una bona panxa, era molt respectat i la vila el coneixia pel senyor Francisco. El metge Reixach era un senyor molt mudat, sempre amb coll i

punys emmidonats, que us mirava el canyó ajudant-se d'un llumí i que tenia una gràcia especial en fer caure el cap cremat del llumí sense que aquest s'apagués. El metge Mas era metge de barbata que feia visites llargues preparant el malalt parlant del temps, del preu del peix i de les activitats de la família. El metge Vidal era un metge de pes, de geni viu amb el qual el malalt no hi podia fer gaire brocs. Sordejava, però es deia que tenia una orella de platí per a descobrir carregaments de pit per amagats que fossin. Quan no actuava veient malalts, organitzava uns passeigs interiors i particulars al Centre Mercantil. Al mig del cafè hi havia una taula amb diaris. El metge Vidal, cada vegada que passava damunt la taula dels diaris, i a vegades hi passava tardes completes, en feia caure un: "La Veu". El metge Peya anava i venia de visitar malalts amb un caliquenyo permanentment als llavis. Deia que allò ho desinfectava tot. El metge Gich s'establí a Llafranc i només visitava a familiars i recomanats, segons es deia. Al metge Calonge la Volta ja el troba vell, arrossegant els peus, petit, petitíssim, amb un barret carregat d'anys, i més disposat a que el visitessin a ell que pas ell anar a visitar pacients. Els metges de la vila, guarissin o no malalts, eren convilatans de respecte molt ben apreciats per la majoria de la gent. En aquell temps s'havia posat de moda obsequiar als metges després d'una actuació de bons resultats. No era rar veure entrar gent a cal metge amb un parell de pollastres a la mà, o un cove de préssecs a l'esquena. Sembla que hi va haver convilatà que l'obsequi al "seu" metge, el feia l'any que no l'havia hagut de menester, que era un bon senyal, deia. Hi havia poca gent a la vila que si li digués senyor abans del nom. Als metges tothom els deia senyor. Llevat, és clar, d'alguna vegada que segons els agraciats el metge s'havia errat que llavors se'n deien males coses del metge i sense el senyor davant!

La vila els respectava, en general, els metges. La mainada els temia. En el temps de la Volta, els metges coincidiren que la mainada pujava raquítica, nyicris, neulits... i receptaren oli de fetge de bacallà, tots, com si s'haguessin posat d'acord. L'oli podia tenir totes les virtuts curatives que es vulgui, però la mainada li trobava tots els gustos i cap de bo. Sovint hi havia sessió de ploralles davant una cullerada d'oli de fetge de bacallà, o d'emulsió, i s'havia d'acudir moltes vegades a una petita preparació de bufes per ajudar a l'oli passar canyó avall... Deixant a part el servei que el metge feia quan actuava com a tal, la vila en tingué molta sort amb vailets que no menjaven o no creien.

—Mira que vindrà el metge!— feia la mare al davant un bordegàs que s'havia declarat independent abans d'hora a la taula o a l'hora d'anar a estudi.

La por de l'oli de fetge de bacallà, o de la ficada de culleres llengua avall, era com posar oli en un llum...

La vila és vila de cuiners. Hi ha convilatans que amb uns fogons als dits han superat la fama de tenors immortals, de poetes d'estàtua i de generals històrics. —És una bona llossa!— diem quan volem dir que un cuiner fa bona feina. Els cuiners, quan actuen, no volen destorbs. Deixar un sofregit al punt vol dedicar a l'acte la totalitat de les facultats o potències humanes. Els cuiners s'han de donar a l'ofici en tòtum. I si us fiquen a la cuina quan treballen a demanar què fan: —Carcallets amb all-i-oli...— us diuen.

Si algú no té prous bulls, diem que n'hi manca algun, però també que és un taliu, un balitre o un tarot-lirot. A la vila hi ha gent especial i s'ha trobat la manera justa de definir-los. —És un barret de rialles— diem. I què és un barret de rialles? Una cosa molt semblant a carai a la vela, però més. Tenim tavernacle, que no té res a veure amb tavernari, i un objectiu molt usat, que el fem anar molt: "Granat", i no és pas obligació tenir grans per ésser granat. Tenim dropo, talòs, pallús, totxo i carcamal, que no fan fi, però que retraten els dropos, talossos, pallussos, totxos i carcamals de la vila. Si això no s'ajusta al posar en solfa part de la gent especial de Palafrugell, encara podem ésser guilopos, que segons a on no se'n troben... I tanasis, que encara se'n troben menys.

Les reunions del Fraternal o de la Germandat han tingut anomenada. N'hi havia, deia la gent, per a llogar-hi cadires. —Hi ha hagut un espès i menut!— concretava més d'un reuniaire. Això superava tots els batibulls i tripijocs.

A la vila tenim ulls com té tothom, i cares com té tothom. Devem tenir ulls i cares que en altres llocs no tenen perquè degut potser a variacions de clima o de butxaca, tenim gent amb ulls de boga morta i cara de funeral de tercera.

És un bon home, és un bonjan, normal. És un Sant Aleix sota l'escala, ben nostre. I vol dir, si fa no fa les mateixes coses. És un senyor de moltes lletres, de lletra menuda, de molta llàvia, de gramàtica parda, que en sap un niu... Però i un senyor de molta parpagàlia, on el trobeu?

Ens hem errat, què hi voleu fer... hem oscat, ens l'havem d'empassar, hem de baixar calces!

—Sí, s'assembla al seu pare...— es pot dir. Però recalquem la semblança dient "és pare-cagat",

Quan no volem entrar en raó som tossuts, quisquíllsos... I, a més a més, entre altres coses som pois- pois, carregats d'orgues, de romanços, de punyetes...

La senyora Piua devia tenir uns tremolors que se'n parlava, perquè quan algú per una causa o per altra tremolava a determinada escala, deïem que tenia "el tremolor de Na Piua". Quan ens emfadem, tenim un

geni com una pòlvora o trèiem foc pels queixals. Però també ens empipem com un cabo de reialistes i passem, de l'empipament, a l'emprenyament que és la mateixa cosa multiplicada per set. Hi ha bons menjadors a la vila. Si parlem fi en diem bones forquilles. Si ens les havem amb algú que "té una gana que aixeca dret", és un que menja com un golafre i que surt de taula ressis, que no pot dir fava. Altres, a taula, són llepa-fils, tiquis-miquis... Si algú vol viure dels aires del cel, no toca de peus a terra, beu a gallet, somnia truites que traduït ha agafat molta anomenada. Tot-hom és com és i a la vila hi ha un percentatge de gent que va fora-compàs, contra-corrent. D'aquests se'n sol dir que són uns mal-tututs, marrans, repatans, del morro fort, de mal toscar... si en són molt de mal toscar, se'ls coneix per banya-ricards. Hi ha gent que crida i prou, no passa d'aquí. Aquests són per a nosaltres baladrers, boca-molls. Si no sabem bé una cosa ens diuen que venim d'Osor, i, si volem i no volem aviat ens posen al damunt un caga-dubtes com una casa. Si enraonem massa ens diuen que tenim molta vera, i si callem i no diem res ens diuen que som igual que En Castelar...

Corren mals vents: la mar bat a Tossa. La cosa està que bufa, que peta. I quan no hi ha remei i peta del tot: bona nit dotze hores! Som pocs: som quatre per a fer la brisca. I no hi ha ni mitja entrada deia en Xicu de Cas Noi Menut quan a Llafranc fallaven els forasters. Si estirem més la mà que la mànega, allarguem més el peu que la sabata i, com a resultat de vegades enroquem, ens en anem a l'aigua, a fons, a Can Pis-traus!

—Què tantes camàndules— esvalotem quan ens volen fer veure una cosa per l'altra. I: —Què tantes camàndules ni "ocho cuartos"— aclarien els federals. No som vila batissera, però si algun cop hi ha batusses, —Gra que caigui!— exclama un espectador. I acabada la contesa reporta: —D'una boscallada l'ha deixat estassat!

—I si per naps o per nefes, et fan mal paper... Magnífica frase.

—Són renyits... estan a mata-degolla, com gat i gos...

—Saps fulana, que no poden ni tenir canari, va per una altra criatura...

—Sí, noi, com més mar més vela!

Si fem tard, arribem a les quinientas o a misses dites, o fem salat, o arribem quan ja s'han batut els amatllers o, clavats: anem amb En Marian de Begur. Un aconeximent fora del corrent, inesperat, ens deixa parats, espatarrats, i, segons la classe d'aconeximent, gelats, acollonits... La gent, de vegades, acaba la paciència i si els pregunten una cosa que no ve a to: —Sí, per naps fango!— se us contesta.

—És un cap-verd, un baliga-balaga... un xitxarel·lo, vaja.

Discutim, no lliguem caps, tothom vol portar l'aigua al seu molí... tants caps, tants barrets, en fi.

En llocs d'anomenada tenen els Comptes del Gran Capità. Aquí tenim els Comptes d'Es Bonic que, per la vila, tenen tanta importància com els de Don Gonçal: Deu i cinc quinze, posem-hi vint; vint i set vint-i-set, posem-hi trenta; trenta i vint cinquanta, posem-hi setanta...

El món té fred. Aquí tenim un fred que pela... Estem enradenats! Si no fem les coses tal com diu la llei: —Ja et faré anar llatí... o ja et faré anar a la rega! La rega també es fa sortir en una locució que no té preu. Si ve a la vila un cantant de gran programa, o es parla d'un bon partit que no tothom pot haver, o de coses que passen altes, hi ha convilatà que ha palafrul·lenquitzat una joia com aquesta:

—Qui en tingués una rega a l'hort!!

Si fem una cosa malament, calem a n'es net, fem marçó... Si no ens en sortim i anem a cercar consell, anem a ferrer. Si volem fer com els grans, fem el maco, fem el pinxo, i fem el branda si som presumits. A fora, pel jovent que abusa de les atribucions de l'edat, en diuen és una pinta... és un soci... Aquí fem anar dues fruites per a definir els excessos joventívols: —És una serva!... és una nespla!...

Volem fer passar garces per perdis, i no en tenim massa encert... llavors ens veuen venir, ens veuen el plomer... ens veuen el llautó, hem ensenyat la seba. I, en diccionari secret: Em quedat com uns merdosos, si volem fer una cosa i no la fem.

Si volem festejar i fumar abans d'hora, som uns mocosos. I, tirar vaques a muntanya, és una frase que no se sap perquè les mares de la vila fulminen llurs menuts quan intenten dissimular una porció de mocs tornant-la narines endins. Dels humors infantils del nas, també en diuen candeles, les mares palafrugellencs. A Palafrugell, la gent sol ésser de mitja mida, que és una bona mida. Però també tenim gent alta, cosa notablement diferent de gent d'alçada, i se sentia dir: —És alt com un Sant Pau! La gent més baixa de la mida general era de mena baixa. Si era molt baixa, era un nap, no sortia dos pams de terra. I si es volia deixar la mida ben sentada: —És un nap-buf! deiem.

S'ha de callar, ho mana un que no admet rèplica... Muts i a la gàbia...

Ja estem ben frescos! Ja estem ben guarnits! Ja estem ben arreglats! Ja estem ben planxats! Són diverses maneres, a gust del consumidor, per a dir quelcom davant un augment de contribucions, una relliscada de senyora, una cremada de sofregit o un balanç amb números vermells. Es pot triar.

Quan diem: Ets igual que el cul d'En Jaumet, sabem què volem dir. Ara, quan diem; l'ase em flic... no sabem perquè ho diem, però es diu encara que no vingui a to. Si en mig d'una conversa algú hi fa una entrada extemporània, es pot sentir: —No és pas aquí a Can Artigues! Per què? No se sap, però es diu. En canvi, quan algú aguanta més impertinències que els altres: —Ui, és un home de molta corretja...

Ens agrada fer les coses bé, però de vegades cal anar de pressa i es prescindeix de mòduls i tira-línies, i sovint es diu, en casos així que no li ve d'aquí, que no es miri prim, ben conegut. Però —Mira, li fots pels descosits!—, és palafrugellenc pur. El verb fotre el fem córrer molt. Els mals que patim, encara que aquest verb no sigui per a guanyar concursos literaris, no ens venen pas, segur, de la repetida conjugació d'aquesta categoria gramatical. Potser sí, que es podrien expressar d'altra manera una sèrie d'actes, però tenim els nostres dubtes que es pogués expressar en més justesa. A més, la vila ho diu, i parlem de coses de la vila... Quan es vol reconvenir algú: —Ja et fotaran, ja! Si ens han enredat: —Ja t'han fotut! No serveix sols per a traduir el verb fer, el fotre, no. A la vila la gent cau com cau a Marsella, a Londres i al Tirol. Tothom cau com pot, o com vol. Aquí, sempre amb el verb fotre a punt, caiem de diverses maneres: Ens fotem de vint unghes —caiguda total—. Entre les caigudes parcials, tenim fotre'ns de nassos, de clatells, de costelles... Ens han passat al davant, han obtingut allò que volíem nosaltres... ens han fotut per mà. Vol dir?... No fotem! De la mateixa manera que el nostre amic verb substitueix al verb fer: Què n'ha de fotre?, substitueix al verb menjar: —T'ho has fotut tot! De vegades és millor que t'ho has menjat tot, segons la gana del que no troba la ració esperada. Molts verbs, substitueix el comentat: Posar, posar-se a ploure... Ja s'ha fotut a ploure. Anar, marxar... Ves-te'n, fot el camp... Anem... fotem el camp. Arreglar... Ja t'arreglaràs... Fes-te fotre! Sabem que algú a fet un recull de les combinacions que es poden fer amb el fotre i derivats. Podem assegurar que no l'hem vist i que aquí hi posem només l'us, o abús dirà potser la gent de seny, que a Palafrugell fem del fotre. I volem aclarir que no hi consignem sinó unes mostres, en queden, en queden, encara. Tenim entre altres frases que tradueixen com anem manegats en qüestió de sintaxi: Fot-ho com vulguis. Me'n fot! N'hi havia molts? Ui, n'hi havia un fotimer! Dona-me'n... Fota't! Una variant de mofar-se, fotre's, de les coses: —Qui, el

senyor Tal? És un futeta!... Es poden dir moltes coses aconsellant una acció violenta contra algú que s'ho mereix, i de moltes maneres, però una cosa tan gràfica i contundent com: —Fot-li, ja podem cercar que no la trobarem... Està molt malalt... Està fotut. I hem de dir prou, què hi voleu fotre!

A la vila hi han hagut, i per molts anys n'hi hagin, molts barbers. Mai s'ha entès perquè n'hi ha tants, però hi són. I les coses dels barbers han enriquit modismes i oracions. Si se us volen passar comptes de forma violenta: —Ja et pantinaré!— es diu. Si es volen passar més violents, els comptes: —Ja t'arissaré—, cau. Si fem una mala adquisició, "Ja t'han esquilat" ens mereixem. I si l'adquisició es dolenta de bo de bo, ens han esquilat a pèl i a repèl. T'han d'espavilar, treure la son... "Ja et treuran ses quisses! Ja et passaran per la pedra, que solen substituir a "Ja et faran anar llebrer", "Ja t'adreçaran", "Ja t'adobaran es bust" i "Ja et faran anar a treure de rotllo"...

Si fa un dia serè, molt serè, diem que hi ha un cel com un ull de peix i, si fa boira, tenim una boira especial que en diem boira pixanera i que és una boira que no en té tothom que vol. Volem cobrar totseguit, bitllo-bitllo, i amb diners d'anar a plaça! I pagant te'n sortiràs, que amb diners es pot fer tot, i pagant Sant Pere canta! No discuteixis, paga que és gata!

Si ens posem nerviosos podem perdre l'erma; si volem fer quelcom que no és del nostre abast, ens hi farem més savis que rics; l'escriure ens fa perdre el llegir i, si som punsunys, ens hem de sentir: —Aixís et grillessis, que n'hi haurien més! Que ve una cosa que valia més que no hagués vingut? Tenim un veniveniatís, que ens el comprarien a molts llocs. S'ha de fer, sense cap excusa, sense contemplacions... peti qui peti! Si anem a poc a poc, som maimons. Si anem de pressa, més de pressa que del compte som esvarats, esbarrambats, barroers, destralers, barrip-barraps... En Calces devia ésser un ciutadà que es sortia de tot fent, si convenia, jocsdemans d'alçada, perquè quan algú és viu com la tinya, com una centella, se li diu també que és més murri que En Calces.

Molts pobles tenen dites dignes d'un Premi Nobel, però ja ens agradaria fer comparacions davant un jurat honrat amb aquesta troballa nostra per quan una senyora passa per estats especials i que només es poden definir, condensar, fixar, precisar, dient:

—Ets igual que la gran de N'Aleies!

Ve a fer el trapassar... ve a culi-merdejar! Sí, són denominacions de Palafrugell. És la mena de dir les coses del noranta per cent de la gent de la vila. Les

"labores de la Arrendataria", aviat van tenir expressions locals: mata-quintos, cruels, escanya-pits, revòlvers, naps...

Per acabar, quan volem deixar les coses ben enteses, quan s'ha d'aclarir com anem fets quan s'ha de picar damunt la taula, fem sortir el cavall de Sant Martí que tothom de la vila sap perquè el fem sortir...

Com que la Tramuntana és un element que toca la vila com si fos seva, se'ns permetrà que li dediquem un espai de més amplada que a d'altres complements de la vila. L'espai se'l mereixeria molt més extens perquè és una de les poques coses sense trampa que tenim, però des del començament que venim repetint que no volem allargar massa la Volta i ja, segur, que més de dos i més de quatre la trobaran massa llarga abans de començar-la.

Personatge etern a la vila: el Vent. El Vent, que ja era primer que la Muralla, la Picor i el Cavall Bernat. En tenim de totes menes i ens toquen, bé o malament, tots. Corrim esventats de fa molts segles i sovint l'humor de la gent va de bracet del vent que fa. Don Joan Maragall, que manté la seva poesia viva i fresca com acabada de fer, i és dels únics poetes a qui escau el Don, ja va dir, fa anys, parlant de casa nostra, un "Salut, palau del Vent" que, en pocs mots ho va deixar tot entès. Els entesos diuen que la Tramuntana ha perdut empenta, ha perdut buf, d'un temps a n'aquesta part. Potser sí. Potser si la Tramuntana bufés com anys anllà la gent no ho aguantaria, avui. D'ençà que es diu que no s'ha de menjar tant, que el greix mata, la gent corra amb menys pes pel món i segur que una tramuntanada de llei avui faria moltes baixes. Qui ho sap perquè el Vent no bufa com abans! Vagin a saber si no és un element més que vetlla pel progrés i l'economia del país. Què en sabem nosaltres de les coses dels Vents, que són coses de les altures! El garbí ens esquiva una mica; els llevants ens ensopeixen, i, els ponents, si els deixéssim fer, ens rovellarien a tots. Hi ha gent que quan circulen aquests tres vents queda com si no circulés ningú. Ara, quan mana la Tramuntana —aquella Tramuntana— tothom llaura dret. La Tramuntana vol cops de coll, delit, pressa, tivantor de cordes, persianes trencades... No és vent de fulles seques, ni de bufar en companyia. Quan bufa, bufa sola i amb totes les conseqüències. És vent de senyores revingudes, ciutadans amb cent quilos a coll i campanars reforçats. Hi ha vents que a l'hora d'alçar faldilles, són cançoners, s'hi miren, fan compliments... La Tramuntana aviat ho té entès. No hi ha faldilles que valguin i les exposicions de roba interior són ràpides, contundents, totals, inapelables. Estem parlant, malgrat la manca de buf voluntari de fa temps, del millor Vent que tenim, d'un dels pocs vents en actiu que ha tingut, fins no fa massa,

processó, cosa que no és sabuda tingui cap més vent conegut per anomenada que tingui. La processó sortia de Figueres, els primers dies de juny de cada any i no parava fins al Santuari de la Mare de Déu de Requesens, que de coses de la Tramuntana en sabien un niu. A la processó s'hi afegia la totalitat del cens de totes les poblacions del trajecte, amb les autoritats al davant. En altres processons hi podia haver baixes. Amb la processó de la Tramuntana la gent no hi volia brocs. I que tothom sabia que no s'hi havien de volguer brocs amb la Tramuntana, ho prova el fet de que en els Goigs de Requesens encara canten:

...Doneu-nos la Tramuntana
quan l'hàgim de menester.

Això és claríssim i vol dir que el Vent ens ha fet molts favors encara que avui potser de cara al Turisme i al Mercat Comú no bufi com quan volcava vagons a Port Bou i se'ns enduia cel amunt el noi de Can Pipes d'Esclanyà quan anàvem a estudi.

A la vila, anys endarrera, les cases de les parts altes dels carrers entramuntanats: Torre dels Moros, Pals, Pi i Margall i La Garriga, eren cases de lloguers subdesenrotllats degut a les actuacions directes del famós Vent. Ara els lloguers són cars a pertot arreu, però així com la millor fusta és la dels arbres més sotraquejats pels elements, també la millor gent de la vila és la que viu en aquests carrers de privilegi, parlant en Tramuntana, on les ventades hi deixen totes les vitamines. A Dins la Vila, de la Tramuntana només en coneixen els xiulets i la pols...

Té nom de dona el nostre vent. Nom se sap per què. En podien haver dit Tramuntà i ningú hi hauria perdut res, el Vent hauria bufat igual, i s'haurien inventat igualment el divorci, el tuti subhastat i la Pomada Panxo que no fa gaire encara ho guaria tot. D'ençà que s'ha perdut la fe amb la Pomada Panxo que la gent no és com era, el vent no bufa com bufava i els pollastres han perdut lletres. Per què porta nom femení, la Tramuntana, quan la majoria dels vents el porten mascle: garbí, llevant, ponent, mig-jorn, xaloc, terral... com correspon a elements que inflen veles, fan anar molins, grues i fan ensenyar les cames a les noies, quan elles no volen, que són, segons diuen els entesos, com són de més bon mirar? Potser l'inventor del nom el trobà després d'un altercat matrimonial que li tocà la de rebre, fent comparances. Potser se li donà nom femení tot simplement perquè era distint dels altres vents. Vagint-ho a saber. Els inventors de noms deuen actuar segons l'estat d'ànim que passen. Inventar noms quan es tenen deutes, la senyora us enganya o es té una llaga a l'estómac, ha d'ésser molt diferent, no hi ha pas cap dubte, a fer-ho quan s'ha casat bé la filla, s'ha tret una rifa o ha sortit un decret abolint les contribucions. Hi ha noms que deixen endevinar estats d'esperit nets, diàfans, cris-

tal.lins, amables: Canadell, llavió, giragola de bruc, maduixa, arjau, Cala Marquesa i Esperant ses vinyes, entre altres, són troballes a càrrec d'inventors lliures d'advocats, sogres i farmàcies. Ara, qui sap de quins mals no patiria qui fundà: tarlandòs, mata-parent, barsabuc, canada, moniato i "la suerte de varas". Potser les seves raons tingué el que motejà la Tramuntana amb nom de dona. Com elles xiscla, fa anar la plaça cara, fa renegar pagesos, empresaris, firaires i pescadors; t'obliga a quedar-te a casa, se't fica pertot arreu, et fa anar sovint amb la mà a la cara, tapant-te els ulls, origina bolcs, naufragis, caigudes... Ara, com el Vent, elles són la millor cosa que tenim i de les que, malgrat tot, com del Vent n'estem orgullosos, n'hem estat i mal anirà si no en continuem estant. I si diem què seria de Palafrugell, de l'Empordà, de Catalunya sense la Tramuntana, diem també què seria d'aquests tres llocs sense aquestes magnífiques dones que han nascut o viscut a Palafrugell que el fet d'haver tingut el toc màgic de la Tramuntana les ha fetes d'un aire distint de les altres dones del món.

Sortiran a la Volta, d'una manera ponderada i ràpida uns quants personatges de la vila. Hi sortiran, llevat de casos excepcionals, com deïem, a quarteta per barba. Un d'aquests personatges mereix una petita concessió. Ésser personatge, al nostre entendre —que és un entendre relatiu—, vol dir una presència constant i notòria en el viure de la vila. En bé o en mal, és igual. I la gent de la nostra lleva el recordarà aquest personatge, del temps de la Central d'En Pagès: La Severa. A la vila, en aquell temps, era personatge tant com el que n'era més. I ja ens diran si en anem massa grassos de personatges per a passar-lo per alt. Hi ha qui diu que és una sort no tenir-ne de personatges, que en una vila de personatges, queden desdibuixats, esmorteïts, ignorats, deu mil ànimes. Potser sí. Nosaltres creiem que el personatge de Palafrugell és Palafrugell en pes. Però això ja seria una altra història, figures d'un altre paner. Centrem el nostre d'ara: La Severa i, sobretot, el seu temps. Fou un dels primers diaris parlats del país, i sempre amb noves de primera mà. Mai en portava d'endarrerides. Allò que succeïa sovint era que no sols no en portava d'endarrerides sinó que, sovint, les anticipava cosa que només està a l'abast de gent que sap molt bé l'ofici. I si la cosa venia a to feia més el nostre personatge en el camp de la informació, les inventava les noves i alguna vegada el cas predit esdevenia realitat. Això no fa més que confirmar que estem davant d'un dels nassos més fins coneguts en el camp de la informàtica. El personatge és del temps en el qual els de la nostra lleva portàvem calces curtes, anàvem a estudi —que poc, que poc, senyores i senyors, s'ha anat a estudi a Palafrugell—, i fèiem córrer al gran Miquel Agutzil voltant la Font de Plaça Nova, per diversos motius, els principals tocar els timbres de les poques cases bones que en tenien, i jugar a futbol en carrers prohibi-

bits. Miquel Agutzil era propietari d'una notable panxa i la seva arma vista era una vareta de vim creada exclusivament contra els baixos de les cames del vailets de la seva època que es fessin mereixadors de l'aplicació de la temuda vareta. La vareta era una institució de la justícia, però fallava cop i recop degut a la panxa que Miquel Agutzil tenia al seu càrrec. Quan Miquel Agutzil es decidia a entrar en acció, si els veia venir, els petits contraventors qui sap on eren. De vegades, com sempre, rebia el just pel pecador ja que si Miquel Agutzil no podia fer actuar la vareta contra les cames del culpable directe, ho feia damunt el vailet que tenia més a prop, ja que si aquella vegada no, alguna o altra el rebedor havia fet quelcom fora de la llei i els vailets, a la vila, eren sempre els mateixos...

Era el temps que encara anàvem al llit amb espelmatòria, el poble feia poc que havia estrenat llum elèctrica i la gent, en general tenia els seus dubtes respecte a la mena de llum que venia a substituir el gas i el petroli, que mai no havien fallat. En realitat es demostrà, al principi de la llum elèctrica, que els dubtes dels convilatans no eren pas massa fora de lloc perquè moltes vegades, en aquells temps, ja s'inventaren les restriccions elèctriques quan encara les oficials qui sap on eren i els anys que en tenien per a disfrutar de carta de naturalesa. Era el temps de la primera guerra gran (pels que hi han deixat la pell no n'hi ha cap de petita, de guerra), el temps que encara hi havia algun taper-taper en actiu, dels partits de futbol d'aquells llegendaris: Gich, Arlà, Fesol, Genover-Bisbe-Parra... Dels viatges en tartana, dels balls de carrer, dels Carnavals immortals... era el temps que la vila veia tres sarsueles setmanals, que venia la Raquel, l'Enric Borràs i En Nori. El temps dels autèntics arrossos de 95, dels ressopons a sis rals, i dels duros de plata, els famosos duros de plata que tantes coses, amb un de sol, es podien fer. Encara avui es parla dels "sopars de duro", que havien existit i que volien dir sopars inacabables. Duraven tant, els sopars de duro que, després d'anys, quan algú comença i no acaba, com aquesta Volta, la gent fa comparacions i troba les coses massa sense fi potable, com un sopar de duro. Entre els duros normals, n'hi havien de privilegi: els "Amadeus". L'espectacle de fer botar-dindar, en diem a la vila— un Amadeu damunt el marbre d'un taulell era l'exponent de la solidesa d'una època que ja no vindrà mai més. Els Amadeus passaran a convertir-se en peces de museu. D'ençà que no corren duros com aquells que el món va de la manera que va. Era el temps de "La Moneda Rota", "Judex", "El Encapuchado" i el Xarlot autèntic. Era el temps que el plat fort de la Festa era el Barcelona complet, sense trampa; el temps que per Santa Lúcia el jovent es comprometia els balls de Carnaval, i que, a mitja part, es portava la noia a beure amb la mare d'ella pel mig; el temps de la virolla d'En Cantantes, dels

bateigs amb premi pels assistents i públic en general; dels abocadors de cafè, de les corrandes, les passades i els cops de bombo d'En Remigi Xeix; del diputat Salvador Albert i Pei, el diputat-poeta més ben educat que hem tingut; era el temps de l'enfilada de cavalls més espectacular del segle a Palafrugell i que no es veurà mai més, pujant Pi i Margall amunt camí de l'Energia arrossegant un motor que devia pesar molt, de més cavalls, potser, que els que hi havia tirant-lo; el temps que el músic Fileto es feia el primer violí amb una pala de rentar, un tap de suro i quatre cordills. El temps del torpedillament del "Provence" i el "Palermo" que ens emplenaren la vila de negres. El taverner Castilla els comboiava de casa en casa. Els negres, ensenyant les dents, devien dir: "Bona nit" o "Deu-vos-guard". El barbut Pere, traduïa:

—Ara diuen que els hi porteu un got de vi...— Els pobres negres devien dir gràcies o que no en volien de vi, o que en volien més, llavors nosaltres només parlàvem i enteníem, i encara malament, el llenguatge de la vila, però el famós taverner deia amb tota la serietat del món:

—Ara diuen que en porteu un got per a mi!

Era el temps que encara s'anava en col·lectivitat a Sant Sebastià, regentat per ermitans, de les Vuitaves de Corpus, del naixement de La Punxa, dels bunyols quaresmals, de la Fira de l'Assumpció, de la vinguda de Don Àngel Guimerà a representar "Maria Rosa" amb Alexandre Nolla... Era el temps... era part del bon temps, encara. Era el temps que la Severa organitzava la informació a la vila. Per això l'hi farem quatre versos més que a altra gent.

En aquell temps, els convilatans que "portaven els llibres" eren món apart. A la vila n'hi havia pocs i tenien un gran prestigi. Uns homes que es passaven les hores treballant damunt paper apergaminat amb el segell del Jutjat a cada plana, on era pecat esborrar, que cada mes havien de fer un balanç que s'havia d'avenir al cèntim (un cèntim de diferència en un d'aquells balanços era un deshonor pel portador de llibres), que damunt aquells llibres, en "redondilla" hi havien de fer coses com "Pérdidas y Ganancias a Vino de Rosas", i que havien de pagar lletres de canvi abans de la posta de sol i les hi pagaven, eren considerats com a intocables. Quan al casino algú demanava l'hora i sortien tres o quatre rellotges independents, l'hora que valia era la que senyalava el rellotge d'un portador de llibres. Eren gent metòdica, equilibrada, exacta com una suma de llibre Major, honesta, indiscutible. I no podien fallar tant si feien el "tresillo", com si interpretaven Castelar o el darrer ban municipal. Per això quan un home d'aquells que en el seu treball particular no es podia equivocar, deia, al sentir estossegar un petit: —Això és un catarro— El noi havia d'acabar tinguent el catarro amb metge o sense. De vegades el metge, encara que allò no ho fos de debó, el catarro, el declarava per a no gosar contradir

el portador de llibres. A més, els catarrós eren coses que la mainada agafava sovint i sempre hi havia el recurs, pel metge, que el vailet el podia agafar.

A la vila s'ha envestit sempre tot i tothom. Potser els únics que la gent investidora no s'hi veia en cor, eren els portadors de llibres. Era de mal investir un convilatà de "Caja a Varios", a més a més, a la vila n'hi havien pocs. Malgrat que algú de pes ha dit que erem uns individualistes furibunds potser la definició no és massa ajustada a la realitat o no ho ha estat en determinades èpoques. Una bona part de la vila volia colla, companyia... La Societat Vella, La Reformadora, La Confiança, La Germandat, el Fraternal, el Mercantil, el 3 x 4, el Casal, la "Taponera", l'Obrer, l'Ateneu i una setantena de tavernes, deixant a part les associacions de Sant Sebastià i les platges, demostrant, en tot cas, un individualisme especial de Palafrugell, un individualisme col·lectiu, un individualisme de masses. Els cafès i tavernes, els arrossos a la Perica i "La Taponera" eren ja un derivat del cooperativisme, però en el cooperativisme de debò, la vila, si no s'emporta la palma, s'emporta el palmó ja que a Palafrugell s'hi fundà, almenys per a la gent de la vila, la primera cooperativa del país, "L'Econòmica Palafrugellenca". En vingueren d'altres, de cooperatives, que aquí en diem societats, però "La Vella" que era el motiu que com sempre la vila posava a la gent i a les seves coses, fou la Número U. Fou, es veu, una cooperativa sense trampa, i s'hi portaven els comptes nets. A la Vella hi portà els comptes molts anys, l'Avi Clarà. D'aquell temps recordem la Vella al carrer de Les Botines amb concurrència a vessar els dissabtes a la nit i els diumenges al matí. Hi recordem les passades del senyor Salvi Català, amb panxa, bigotí i cara de bon home, del senyor Pau Coromines, En Pauet, ficat a tots els llocs on es trobaven més de deu palafrugellencs junts, bellugadís, somrient, reverenciós, que caminava com si trepitgés vidres trencats... En Pere Xeca ens donava llaunes, propietari d'un gran bigotí i ulleres, darrera unes guixetes de fusta vermellosa, vernissada, i amb tela metàl·lica voltant aquella mena de llotgetes on actuava En Pere. En Pere tenia al seu davant mig pam quadrat de marbre blanc on hi rebotia els duros de plata que canviaven els socis, per a controlar la seva autenticitat. Del carrer estant es podia saber, pels afeccionats a les estadístiques, els ingressos de la Societat seguint el dindar sonor dels duros que botaven poderosament al marbre blanc d'En Pere Xeca. Comprovat si el duro "podia passar", l'amic Pere feia uns números a la llibreta del soci, i ja teníem llaunes. Sovint a les llibretes hi havia alguna taca d'oli. I es veu que era un oli-oli el que es venia a la Vella perquè les taques resistien anys i anys. De vegades, En Pere, després de rebotre un duro, feia amb veu de tro que feia tremolar les guixetes, i com si descobrís un crim: —Aquest duro té un bei!!!

I retornava el duro amb aire de suficiència, inapel·lable, segur, com si anés a menjar-se al pobre soci. Quan En Pere anatematitzava un duro, no hi havia res a fer. Ni el més expert de la Casa de la Moneda se n'hauria sortit. En sabia més que ells i, sobretot de cridar. Ell era un servidor de la Vella i no podia admetre que algú portés moneda dubtosa a les caixes de la Societat. Potser alguna vegada a ell, a l'estanc o al cafè li havien donat canvi en moneda no prou grata. Que l'hi donguessin a ell particularment, podia passar. Ara, que algú la volgués fer entrar a la Societat, moneda sense el placet d'En Pere, ni parlar-ne! Sempre hi ha hagut males llengües a la vila, i alguna deia que En Pere Xeca, si feia temps que no trobava beis als duros, n'originava algun ell mateix a copia de rebotre moneda en el seu pam quadrat de marbre blanc... De vegades feia costat al convilatà Pere, a la guixeta, el senyor Roques, rosat de cara, blanc de cabell i amb gorra negra, de botó central, que anava pel món amb un somriure a mig fer, parlant sense presses, i que tenia fama de tenir les filles més esplendoroses de la vila. El senyor Roques era l'antitesi d'En Pere Xeca, i quan tornava un duro que portava el famós bei, el tornava a desgrat, com si li sabés greu... L'equip de dependents, llavors, el composaven, amb davantals amb ratlles blaves i fines, amples, folgats, l'Anicet Surinyac, que ho feia seguir tot, mans i llengua; En "Pepito" amb nas i panxa voluminosos, especialista en tallar, de les grans barres de sabó, mig quilo just, sense fallar ni d'un gram; En Mèssiu, mig calb, rondinador i feiner; En Messini, punxagut de nas, prim i rioler, que embolicava paperines com els àngels: En Melitón, convilatà de sota-barba, ben plantat i amable, pesador de pes exacte i que sempre tenia una gran aflluència femenina al seu taulell... Aquella gent, amb el seu contacte gairebé diari amb les dones de mig poble que aprofitaven les seves estades fent cua a la Societat posant al dia les noves de la vila, ho sabien tot i haurien pogut fer la història contemporània dels fets i miracles de la població amb tots els ets i uts. No sabem si ho han fet. De l'únic que sabem quelcom extraordinari és del dependent Massini que sortint d'embolicar paperines a la Societat va fer el primer túnel oficial del país foradant a cops de magall mitja muntanya, a Llafranc, per a poder baixar de casa seva a la platja sense passar pel mal camí que llavors hi havia.

Com que a finals de setmana, la gent, a la Vella, hi comprava llarg, per a nosaltres era una mena de miracle veure com aquells gegants del taulell feien comptes passant només els seus dits àgils pel llom del promontori de paperines que tenien al davant. Era rar que s'equivoquessin al comptar. L'equip es reforçava, de vegades amb En Pere, de Cala Marieta Clarana, i En Guillem, el noi de N'Enriquet Fonso, cantaire delicat. A vegades, si l'aflluència era extraordinària,

s'originava un petit aldarull amb la "venda", i si fallava un "qui és l'última", aldarull havia arribat a anar molt amunt. La venda era una cosa sagrada i passar al davant, malbaratar la cua era una mena de declaració de guerra. El dependent de torn esperava unes estones primer, pacient, a que les discutidores es posessin d'acord. Si les discutidores eren discutidores sense trampa, que a la vila n'hi solien haver, no s'hi posaven d'acord, ans al contrari. I l'home de la bata ratllada perdia la paciència —solia ésser En Pere— i deia:

—Mireu, mentres ho arregleu, me'n vaig a esmorzar...

I la batalla seguia. I al cap de poc ja es passava, del "qui era primer" a treure's els drapets al sol per coses que res hi havien de veure amb la vendà, les meitadelles d'oli o l'arròs de Pals. Per acabar de fer-hi el pes, algun cop en mig de l'aldarull de les cues falses i els derivats que en sortien, feia l'aparició a la Societat, la Severa amb noves acabades de sortir... De cop, es feia el silenci. Greu, recte, ossut, amb pas solemne, amb la barba platejada amb punt rodó, enrossida del mig per l'us constant del tabac, i amb la calba dels portadors de llibres, l'Avi Clarà feia l'entrada a La Vella a portar-hi comptes. La gent callava uns instants. L'Avi Clarà travessava la fila de discutidores sense dir un mot, pujava al pis, obria aquells grans, enormes llibres de paper apergaminat, amb aquells Debe i Haver amb lletra gòtica i es disposava a obrir amb caligrafia clara, sòlida, entenedora, un d'aquells títols que deixaven parats als profans: "Efectos a Pagar"... A baix l'aldarull havia perdut una mica de verí com si sabessin que els comptes que es passaven a dalt no volien massa soroll. Fins i tot les rebotertes de duros d'En Pere Xeca perdien un parell de tons... De vegades, ja nit ben closa, quan a La Vella només hi havien els flequers amb calçotets llargs i una saca per davantal, al pis hi havia llum. L'Avi Clarà vetllava i posava els papers en solfa. I el soci dormia tranquil perquè sabia que en aquell pis solitari, al petit recambró voltat de saques a mig obrir de mongetes i cigrons, sal i ametlles torrades, s'hi estaven fent uns "Mercederías a Caja" sense trampa...

La Volta no passa pel carrer de les Botines, ja ho sabem però tampoc passa pel Port Pelegrí i se n'ha parlat. És que al comentar o exposar coses de la vila la mà se'ns hi ha anat com també observem que se'ns va anant a parlar dels que al volguer definir l'esperit del poble i que han dit que a més a més de la influència que damunt nostre han tingut el campanar inacabat, els vents, els pagesos i els tapers, s'havia de comptar amb el pas i pes dels grecs que tinguérem a la vora. No ho sabem, potser sí que hi ha convilatans que corren amb nas grec, però és que pel país hi ha passat molta gent i potser som el resultat d'una gran barreja de

gent de milenis enllà influenciats pels vents, pel campanar sense acabar, emmurriats pels pagesos, polits pels tapers i ensalobrats pels mariners. Si hom ho mira bé, potser sí que s'arriba a veure la barreja, encara que esmorteïda pels segles de la gent que es passeja pel carrer de Cavallers. De la mateixa manera que tenim algun nas grec, hi ha algú que si no la cara, té el caminar d'un indiget. Teníem un carrabiner que era un capità cartaginès clavat. I qui gosaria negar que a la vila no hi ha ningú que és l'estampa d'un patrici romà, un sergent visigot, un moro d'anomenada o un almogàvar com una casa? Aneu-los a esbrinar els misteris de les races! La vila és de construcció recent, recent comparada amb Tarragona o Empúries i segons sembla començà amb quatre masies. Per tant els indigets, grecs, cartaginesos, romans, visigots, moros i almogàvers de la vila són sobrevinguts. Vingueren, ells o els seus successors quan a la vila ja se li veia l'ull. La base, sense dubtes, ha estat pagesa amb la cooperació de gent de vora mar. Per això en aquell temps ens delíem per a portar un hort i per anar a pescar a l'encesa. Encara, a la predita barreja hi deurien haver els nêts dels homes de l'Edat de Pedra, ja que les restes de Fitor, de Quermany i de la platja de Castell, parlen molt clar. On volieu que anessin els descendents dels aparelladors que bastiren els dòlmens de Fitor si no a Palafrugell? Els de Romanyà ja no volguem que vinguessin a casa, per a no posar-nos malament amb la gent de Palamós, però hi podien haver vingut igual. O sigui que malgrat que a les pedres que es conserven no van més endarrera del segle XV —hi podia haver cases amb més antigor al damunt i que no la posessin a les pedres de portes i finestres—, Palafrugell pot tenir una antiguitat de milenis. On eren Fidies, Amílcar Barca, Carlemany, Els Boabdils, per més que n'hi hagués, i tots els Cèsars, imperials o no, quan a Fitor, i a la Font de la Teula, encara, uns senyors del país s'hi feien apartaments? I els fills o els nêts de la gent dels dòlmens de la Font de la Teula, aquest sí que no pot negar ningú que baixaren a Palafrugell. També hem tingut gitanos a la vila si no que no han estat fundadors ni s'han barrejat amb la gent de la població ja que a l'hora de la veritat, ja se sap, s'ho arreglaven tot ells amb ells. No portem sang gitana, però el temps que a la vila n'hi havia no fou temps perdut ja que hi ha molts convilatans que cap gitano els ha d'ensenyar res... Els gitanos de la vila venien roba de casa en casa i coneixien el regateix d'anys. Ara, aquí quedaren curts ja que les dames palafrugellenques eren considerades per les venedores de plaça com les més regateres del país. Un d'ells, En Joan esquilava cavalls de tothom i gossos de gent de casa bona. Era un personatge popular, alt ell, pacífic, amb brusa blava i bigoti negre, que a tothom tractava de germà. No se sap per què, hi havia, però, quelcom que el treia de mare. Que la mainada li cridés, pel carrer: —Joan Gitano, coste-

lles de bou! Quan sentia aquesta frase, que la mainada qui sap d'on l'havia tret, es trastocava i ens corria al darrera esperitat. Si ens agafa, fa quelcom més que esquilar-nos, segur.

Per tant, resumint, l'esperit de la vila és una barreja de geografia econòmica i de política geogràfica, com la de molts pobles d'anomenada o sense, afinat i posat a punt pel suro i els sens misteris i per la humanitat de privilegi d'aquells homes que convertien un

carrac en un topeta, entre cançons. Aquella gent intervingué en el viure de la vila en el moment just que hi havien d'intervenir, i convertiren un viure apagat, vulgar, encarcerat, fat, tancat, en un viure il·luminat, nou, esbandidor, somrient, obert... I permetint-nos que en honor d'ells, retardant una mica la Volta, per les coses que per la vila feren, entre elles la quantitat de germanonia que escamparen amb la seva manera única d'entendre el món, els dediquem abans que cap altra, aquesta Auca:

PER orgull dels seus passats,
vingué al món entre canats.
Li fan jocs i ball-manetes
vora coves de topetes.

Fa pipis i més avalls
per pelilles i ruscalls.
El bressolen sense embuts
dalt d'un catre de puntuts.
Juga amb eines de treball
i als pocs mesos, primer tall.
Són el món dels seus anyets
defes, quinze i dissets.
A l'escola hi va molt tard,
que no es mou vora el tinard.
Amb els comptes desafina,
i té el cor a la xopina.
I és provat que el seu anhel
és tallar trefi i model.
La Gramàtica —diu clar—
és quelcom de mal toscar.
I fa festa, que s'estila,
per mirar com es fa pila.
Tot es posa al punt, us juro,
per sentir l'influix del suro,
que és un virus, que si et pren,
ja pots dir que perds el tren...

I a dotze anys, prim i finet
ja debuta d'esquilet.
Va pujant i abans de gaire
té els galons de llepiaire.
Un altre any i nous galons,
i ja carra com els bons.
Es treballa tot cantant
i la feina va endavant.
En poc temps, pel seu bon to
el nomenen llegidor.
Per llegir no perd calers,
amb taps paguen els demés.
És un art més que un ofici,
que no va sense defici.
El treball a tots governa,
més amb pauses de taverna.
La carrera no és completa,
sense el mar i l'escopeta.
Els fogons l'han convertit
en devot del sofregit.
Pel sol fet de ser taper
tot seguit és bon cuiner.
El cantar obra un nou món,
més no canta de segon.
Amb la solfa i amb l'amor
sols actua de tenor.
I de nou primer paper
debutant al Centre Obrero.
Les coll-torça com qui més
amb massurques i llancers.
I en les festes de carrer
mai es natxa a cap taper.
Quan arriba Carnaval
com en tot és el puntal.

Més, no es xala sense mida,
que ve Santa Margarida.
I s'ha clos la vida airosa...
ha vingut la Rabiosa.
I llavors treballant
es fa feina de gegant.
I la Festa no té clos
pels que toquen el tap gros.
Balls, concerts, tot fil per fil,
per fer taps a tant per mil.
Una festa a l'any, no va,
i ve Sant Sebastià.
Tampoc dues fan el fi
i ells en fan per Sant Martí.
Passa el temps sense remei,
i hem d'anar servir el rei.
El diner és respectat
i qui en té no fa el soldat.
El taper, per més que pinta
mai es pot pagar la quinta.
Mala sort se li encomana
i el destinen a l'Havana.

Són quatre anys maniguejant,
més n'arriba tan campant.
Cuba és dura, més no mata
si rumbeja una mulata.
De guajires i batalles
n'ha portat cent-set contalles.
I per ell aquella guerra
anà fluixa de mà esquerra.
Puix, hagués fet molts llorers,
una guerra de tapers.
Amb el ben entès, és just,
que la fessin al seu gust!
I adoptant els seus prospectes,
no tindriem insurrectes...

De l'encaix era una flor,
i me'l fan repassador.
Com que el grau no és paper moll,
ell treballa amb punys i coll.
Sap l'ofici tan rebé,
que el doctoren de Taper.
Ja quan diu: —És una xeixa,
no s'escolta mai cap queixa.
Malgrat vagi amb grans maneres
al taulell canta havaneres.
El treball és molt honrat,
més seguit, és un pecat.
I sentant aquests dos punts,
han fundat el Sant Dilluns.
I si cal, són jutge i parts,
també es fa algun Sant Dimarts.
Cada festa senyalada,
deixen l'eina decantada.
I sovint, sense panteixos,
la senyalen ells mateixos.
Ai, les tardes duren tant,
que s'arregla berenant.
Molts fan llei de fer visites
de Cas Traito a Can Tarites...
Com a bon taper compleix
i ara paga al que llegeix.
Som el temps que es viu de cor:
és pel suro el Segle d'Or.
Els problemes de mig món,
s'ha provat que aquí no hi són.
Temps bonissims i tranquils
sense feina pels civils,
que ho tenien tot entès
fent el tuti pels cafès.
Amb tavernes a tot drap
i farmàcies quasi cap.
Amb pocs metges i un notari
que no fa complet l'horari.
Si algun mal els posa el jou,
ells... Pomada Panxo i prou!
Malgrat pugin els seus fums,
s'associa pels consums.

I potser pels seus debats
entre dins les Germandats,
Per lectures il·lustrat,
cadascun és advocat.
I es provà que el títol val
en consulta a La Bisbal.
El lletrat diu amatent:
—Sou taper?... doncs aneu fent!
I per ells, senyors del jo,
ja només faltava allò.
Al casino i al carrer,
no hi havia res a fer.

Discuteixen mot per mot,
perquè es diu que ho saben tot.
Desafien bens i mals,
amb qui sia per rivals.
Si un mercat es guanya o perd,
o les notes d'un concert.
De les coses de la mar,
o com pensa Castelar...
Van pel món com si fos d'ells
i no volen mai consells;
i fumant sisenyó i fària
sempre porten la contrària.
Són devots dels discurs bo,
i aplaudeixen a Cambó.
Mes, a l'hora de pensar-hi
donen vot a n'el contrari.
L'aconsellen ser monàrquic,
i respon: —Jo sóc autàrtic!
I un bon dia planta els pals
a n'el cens dels federals.
El seu tracte amb capellans?
No en parlem que són tivants,
mes si cal algun Dilluns
també canten uns Goigs junts.
Per què passen tals afers?
Són misteris dels tapers...
Ve el progrés i ja se sap
com deixà la gent del tap.
Els invents treuen el brot,
i es fan màquines per tot.
I ja es diu que és la ruïna
quan debuta la barrina.
Mes, encara cau un roc,
quan ei corn ha entrat en joc.
I trasbals al camp taper,
que deu hores s'han de fer.
El callar, tot treballant,
és pesat i reventant.
En Tomàs enceta vi...
mes d'allà no es pot sortir.
L'endemà passa el mateix
si Na Batlle crida peix.
El cantar, és un pecat,
segons diu l'encarregat.

Si així els taps es volen fer,
 com voleu que tapin bé?
 Ve nou mal al món dels taps
 i s'acosten mals-de-caps.
 Els de França troben pèls,
 quan es parla d'aranzels.
 I els anglesos, com si res,
 ja no sempre diuen: —Yes.
 Al congrés fan grans debats
 senadors i diputats.
 Els discursos són molt bons,
 més, els taps se'n van a fons.
 Algú diu: —No estic per brocs!
 I ve l'època dels focs.
 Amb el temps tot ha mudat,
 fins els noms s'han trastocat.
 D'aquell amo tan comprès,
 ara en diuen un burgès.
 Per comptar bé tants-per-cents,
 tot s'emplena d'escrivents.
 I amb paper, molts senyors meus,
 han mudat els "Amadeus".
 El nou fer ve de repèl
 que són gent de socarrel.
 I en seran cent anys comptats
 malgrat corns i sindicats.
 Fins que es morin, i es compren,
 i a mort toqui en Xicu Nen.
 Es treballa en nous embans,
 més l'esperit és el d'abans.
 Si la Bíblia és la que diu
 que l'esprit és sempre viu,
 és normal, docs, pels tapers
 que no desin els papers.
 Perxò encara porten vents
 que bufaven el Vuit-Cents.
 I s'encara als mals a munts
 fent Dilluns algun dilluns.
 Discuteix amb el primer
 com quan feia de Taper.
 I quan porta a bord un duro,
 canta, beu i fuma puro.
 Com abans per tot té adob
 i no pot sofrir retop.
 Els honors del tap a mà
 el segueixen per on va.
 Temps de glòria i de deliris,
 que tothom entrava als Iris;
 que es mudava de taulell,
 reforçant un cor novell,
 que es tirava per desig
 la sonsera i el bolitx;
 que molts dies, com els bons
 presidien ressopons;
 que es vivia sense cracs,
 modelant quatre carracs;
 que matava's la desgràcia

amb l'encaix sota una acàcia;
que es feu fet sense preguntes
amb un sac de caps-i-puntes;
que la plaça i els jornals
no eren sempre desiguals...
amb el tot que encomanava
aquell viure que es portava...

Era el món taper, carai!
que no pot morir-se mai.

No maldeu per esbrinar
quina peça duu al teler.
Ell ha estat, és i serà
per virtut dels taps a mà,
punt i apart. És un Taper!

I ja, acomplert aquest deure, anem per feina. S'armin de paciència i a veure si entre tots comencem, que és relativament fàcil, la Volta, i l'acabem que ja és una mica més difícil, sobretot pels que l'han de llegir. De tota manera mai s'ha sentit a dir que una tongada de versos parlant de gent de Palafrugell hagi fet mal a ningú. Ho avisem perquè la gent no s'espanti. Hi ha coses pitjors que llegir versos parlant de les coses de la vila. Si algú pel mig la Volta o acabada, se sent defraudat, no podem fer més que demanar perdó. No podem permetre'ns esmenar-nos perquè no en sabem més, i si cent vegades haguéssim de fer-la, la fariem igual. Potser algun familiar i amic la trobarà potable. Són aquells que tot ens ho troben bé. Si fins aquests la troben espessa de cabells, de mal empassar, haurem perdut bous i esquelles. Llavors ja no hi haurà discussions.

No haurà agradat a ningú. Malgrat tot, hem posat a la Volta tot l'amor que per a la vila i les seves coses sentim. Aquí no volem que ens guanyi ningú. Tot allò que sabem fer —després de dormir i deixar dir a la gent— són els versos, a la nostra manera, és clar, que hem fet amb Palafrugell al moll del pensament i intentant fer recordar a qui sigui la vila i el seu temps millor. Si en lloc d'ésser com són els versos que s'acosten, haguéssin sortit com el Museu del Prado, les Piràmides d'Egipte o les Catarates del Niàgara, haguéssin estat fets amb el mateix batec de cor posat en els homes i les coses que volen dir. No ens hiensem més, doncs, i si algú es troba massa malament pel mig, que plegui. Sobretot que no hagin de córrer aspirines ni pegats foradats. No voldríem de cap de les maneres que per a seguir-nos ni un sol convilatà hagués d'enviar a cercar el metge i demanar la baixa...

EL CARRER DEL "TREN"

Arriba a grans xiulets i més fumera,
un tren que ja fa tard. Ve de Flassà.
Porta vagons amb pes i de primera
com un tren gros, d'aquells que es fan pagar.
La gent que espera, que el coneix al dia,
s'aparta un xic, dissimuladament.
El tren ja hi sol passar damunt la via,
més algun cop no hi passa cent per cent.
Li donen aigua, com si fes la mida,
i descarrega suro pels tapers;
la gent en baixa amb pressa i ennegrida
i ens porta "La Vanguardia" i forasters.
Per ells, ja fa molts anys, una parella
va a veure cada tren si porta res:
una tartana amb vidres de l'Estrella
i la Central de fusta d'En Pagès
que marxa al pas de xericaïres rodes
i encen batalles al carrer Estret.
Porta un cavall passat de moltes modes
que no commouen mosques ni fuet.
És un cavall que els anys amb calma apila
que la Central estira tant com pot.
És un cavall que pels carrers de vila
mai s'ha provat que transités al trot.
No hi ha ningú que el seu marxar li esvari
els passos sense presses i comptats.
Del temps que repeteix l'itinerari
el fa, si vol, amb tots dos ulls tancats.
I fa tants anys que va portant passatge,
que sap amb un sisè sentit que té
si és dia de descans o de bagatge
i de quin gremi és el passatger...
coneix si baixen jutges, boletaires,
gitanos, advocats o gent com cal;
i sap si han comprat bé les gallinaïres
que venen de mercat de La Bisbal,
sap si a Girona fallen els vaguistes,
o si a la Pera s'ha aixafat un gos.
Coneix el nom de tots els maquinistes
i quants bitllets s'han fet per Palamós...

I just al toc tercer, que el tren ja passa,
 no cal cap "arri" que ja ho porta entès,
 es posa en moviment amb gran catxassa
 fent el servei del Tren a Can Pagès.
 Ell sap el seu paper d'aquesta ronda,
 que cada dia pot portar client,
 i amb viatjants o no se'n va a la Fonda
 com fa i farà tants anys, Jesús amen.
 Amb ell embarcarem, si res no falla,
 seguint el pas d'aquest cavall masell.
 Farem amb pausa un vol a la Muralla
 i mirarem com va Palafrugell.
 Si has tingut la marxa poc tranquil·la,
 sortint del tren que sotraqueja tant,
 per fer un bon debut a dins la vila
 hi té taulell parat el M'úsiu Jan.
 Si vols inaugurar la badana esquerra
 faràs aquest registre en el carrer:
 amb fruita de les vaques i la terra
 hi tens la casa d'En Facund lleter.
 En Pons fent gasioses ensucrades
 de marca "Hester" amb gotes de llimó;
 allò són les Escoles Graduades
 on fa miracles Mestre Barceló.
 L'equip és El Merloco, que s'exalta
 fent treballar punters amb ritme intens;
 l'Aulèstia i En Riera, el fi Vilalta,
 l'Orfila faroler i el gran Vicenç.
 L'Escola té camins que no tenia,
 i uns davantals ratllats i uns caps arran
 aprenen una mica cada dia
 d'anar pel món si hom arriba a gran.

Tot just d'haver emprès la caminada
 ja mig veuràs quin poble tens als dits:
 Una taverna et brinda l'arribada
 amb fama de consocis elegits.
 Com aquesta no crec que en quedin gaires,
 i això que surten com si fos de llei,
 som poble de barbers i tavernaires,
 aquí tens la taverna de Cal Rei.
 La porta s'obra a gent de totes menes,
 culs de taverna i de calaix folgat...
 Aquí sempre s'hi veuen taules plenes,
 s'hi riu, s'hi beu, s'hi canta, a tant alçat...
 No tot s'acaba fent rajar l'aixeta,
 aquí s'arreglen Cuba i el Congrés,
 el Jutge hi té consells i n'és la meta
 d'uns àpats que se'n parla sempre més.
 Hereus de gent que passa i viu al dia,
 aquí fan de la cuina culte viu
 i sempre trobes bona companyia
 per un verat amb all o un plat de niu.
 Mai ve d'una hora per deixar la taula.
 Per moure bé l'amor d'un peix ben cuit
 tothora trobes gent que s'emparaula,
 sempre tens gent que porta un budell buit...

Carrant a pols hi té la mà trencada
En Nando Jofra taperàs dels bons;
i es diu que pel "relleno" i l'arrossada
En Nando porta ventre sense fons.

Les cases d'elements de l'Energia
que viu de comptadors i claus i fils.
A Cas Tupí, que té la fusteria
davant d'on ens vigilen els civils.

Aquí tenim un nom de fama estesa
que ens ha tornat d'enllà la mar ricàs:
el senyor Torres amb la mà despresa
per a posar-nos més d'algun pedaç.
És home de trefi, tap gros i xeixes,
tota l'Amèrica tapà molt bé,
i es parla que ens farà sonades deixes
i és ben segur se li farà carrer.

Ha fet escola nova i ben plantada,
i mal que el vegis amb posat esquerp
per anar-hi cobrava la mainada
que aprèn Gramàtica a dos rals el verb...
El dia del debut fou cosa bona,
i el rei Alfons va solemnà el curset.
Algú va tremolar per la corona
que el rei entrava pel carrer Estret!
Perquè seïessin bé reials darreres
el tren petit posà un vagó mudat,
i es diu que al veure el tren i ses maneres
va dir set cops que no Sa Magestat...

Estem passant la transitada via
que cada festa molta gent emprèn.
És com un deure coronar migdia
anant a veure com arriba el tren.
Sortint de missa és més que d'orinar
el transitar, del pobre al poderós.
Si un potentat es fira d'un diari
i ho veu algun taper, se'n compra dos.

A cal Liret amb sacs de blat de moro
amb En Dalmau amb bata pel despatx:
a dins tens en Fitor, que canta al coro
que engega entre sulfats "Les flors de maig"

Ara passem per Can Marcó. Modistes
que traus i vores van polint tot l'any...
I aquí et presento un magatzem d'artistes:
estem davant la Sala d'En Cremany.
Aquí s'hi balla, canta i s'hi patina,
que per la vila sempre fem el pes,
i és seu de còmics que per l'art camina
amb episodis que no hi manca res.
Aquí s'hi fan comèdies i operetes
amb llibertat de lletres i accident.
Si el tenor ha vist notes massa dretes
s'ha declarat tenor independent.

La Companyia mai per res afluixa
i marca gestes que ningú va fer.
No fa massa que a Pals —entrada fluixa—,
sortí Tenori amb vestit feiner.
A Pals protesten amb la veu irada
i un còmic fent-se de les ires blanc
diu: —Voleu trajos? Pagareu l'entrada.
Tal com anem, treballarem de franc!

Ui, els Tenoris que aquí dins es formen...
cada Tots-Sants s'acaben per bemol:
apuntadors que es perden o s'adormen
i els versos que s'acaben com Déu vol.
Un Capità, de nervis, mig s'empassa
la barba de crepè. I es fa el complet
un any que Donya Agnès està molt grassa
i el Burlador la rapta de bracet...
Un dia una pistola que fallava
i es fa la baixa oral, cridant molt fort,
i el tret que surt quan ja no s'hi comptava
i l'«altre» feia estona que era mort.
I el Jutge Gori en nit extraordinària
—per mostra escolta aquest famós botó—
feu el "galan" portant barret i fària
diguent només dos mots: Que sí i que no...
No tot fou entrebanc ni fall sensible.
Sovint i superant el seu afany
fent un va-i-tot llogaven una triple
i s'aplaudien tots a Can Cremany.

Aquest establiment que ara t'ensenyó
mereix medalla, veus, i no la té:
passem per la taverna d'En Limenyo
que ven patents tot l'any per viure bé.
Si fas parada, caus i t'enlluernes
perquè s'hi beu i canta sense fons.
Clavé volia amb cants tancar tavernes
i els coros han pujat buidant porrons.

El senyor Roques. A Can Quer, les hores
que fa bigotis i poleix clatells
Ui, que en veuràs de gent amb estisores...
És poble de barbers Palafrugell.

La fleca d'En Solès, de rosses peces,
i el món de serres d'En Saló fuster,
i el món de càrrec i secrets i presses
que té el senyor Miquel, En Balaguer.

En Tonet Pla, la casa de l'esquerra,
i En Lauro que amb el cuio fa ronsals,
En Sàbat fa talons i En Closes ferra
un cavall roig del Rajoler de Pals.

Potser veuràs passant com es fabrica,
que encara es veu algun taper, de cert.
I sentiràs el suro com xerica
si el mestre actúa amb el portal obert.

La fàbrica? No veus, és ben senzilla:
un ganivet, un davantal de sac,
un encaix, unes mans, i una pelilla
que surt de voltes d'un modest carrac.
No et pensis pas, amic, que és cosa plana
un tap rodó sense biaix ni pont.
Per fer uns taps que tapin com Déu mana
aquí tenim els dits millors del món!

Al pas d'aquest cavall tan poc trotaire
pots fer un inventari del carrer:
A can Xicu del Club, i abans de gaire
gra d'En Bertran, i ve l'Isern flequer.
Aquí la casa Trill, de molta alçària.
Per fer topetes i per tap rodó
ja fa molts anys que venen maquinària
al davant de Can Fina del Racó.
Plaça d'En Bou, abans de la Duana.
En Pere Negre hi ven el Patufet.
Carrer de Pals amunt, amb llet molt sana
les vaques grasses del lleter Siset.
Ja som al bell davant de Can Filosa.
Mira que belles que t'estan mirant!
Encar que vegis tanta cara hermosa,
ets foraster. Segur retallaran!
Pels forasters que venen de passada
és el primer portal que s'han parat.
El rostre sec que porten a l'entrada
a poc a poc es torna enriolat...
I quan se'n van al seu davant sospiren
i marxen amb recança i amb trasbals
cercant dels ulls que tot cosint remiren,
aquells prometedors d'un últim vals.
I allò que diuen que pertot s'esventa,
els forasters ho troben confirmat:
de que tenim l'entrada molt dolenta
i més dolent tenim el comiat...

Ja fa vent. És el pa de cada dia.
Si no llevants, garbins, que tant-se-val...
Tramuntana...si bufa com solia
veuràs les coses d'un tramuntanal.
De vegades passem, com fet a posta,
amb un posat estrany a flor de pell.
Si ens diuen què tenim, no hi ha resposta,
és un posat que té Palafrugell.
No estem malalts ni la farmàcia ens crida,
el sastre ens diu bon dia amablement;
no són deutes ni son endarrerida
i anem a plaça raonablement...
No és mal de metges ni de medicines,
mes, és quelcom que no s'hi pot fer més
que no té res a veure amb vitamines
ni Germandats, botigues, ni banquers.
És un quelcom que mina i que t'aplana
i a dins del dins fa dies que remou's...
és que fa temps no ve la Tramuntana
i ens falta un buf que ens deixarà com nous.

Per fi respirem fort i el Vent un dia
amb tres xiulets comença a obrir batents
i baixa desfermat de l'Energia
i ens deixa nets carrers i pensaments.
No és vent d'aquells que bufen amb peresa,
uns vents de capça molt mancats de gas,
ell bufa amb ganes, a l'empordanesa
i no sofreix que li demanin pas.

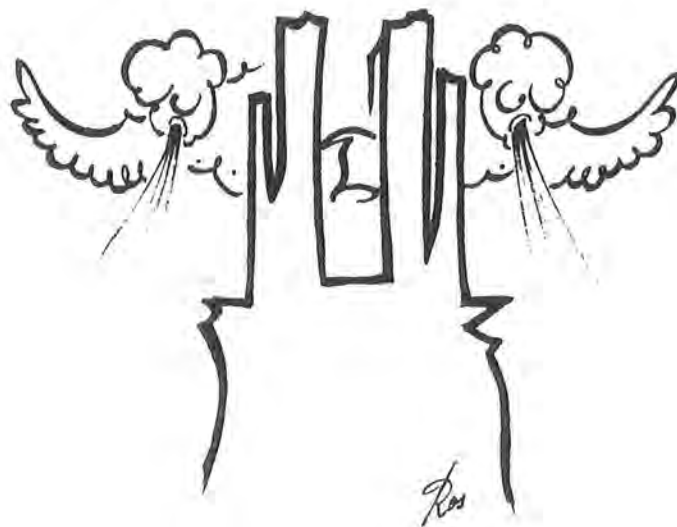
Per començar desclou una sardana
amb fulles que tremolen de l'espant.
Els jocs li duren poc i s'esbatana
i fa voltar tot el que té davant.
És un vent brau que tot ho despentina,
de noies a fruiters. Gegant que creix
i es fa senyor del cel que s'il·lumina
i queda net com un ullar de peix.
Es fica per palaus i per masies,
retrassa trens, vapors i processons.
I molts casoris s'han desfet, els dies
que bufa amb tot el buf bufat a fons.

Alça faldilles de cent-mil maneres
sense mirar ni dots ni l'estament.
Ha esvalotat la Rambla de Figueres
i a La Bisbal ha fet mercats de vent.
Ho vol tot net, i malda per endur-se
d'Ajuntaments, a vaques i envelats.
Si el troben pels camins, a pas de cursa
corren civils, tartanes i soldats.
S'emporta blats de moros i garberes
i volen cel amunt a revolcons
cistells, pallers i teules i oliveres,
i ai de les barques sense bons patrons!
Crema escaroles i vivers i faves;
no corre llebre ni perdiu ni gos...
I el peix neda tranquil dues vuitaves
perquè les vaques són a Palamós.

Si creu algú que és vent d'agricultura
que sol desfent verdures es remou,
demostra que el seu pas per res s'atura
bolcant vagons quan baixa de Port Bou.
I surt desesperat i desentona
amb uns xiulets constants i baladrers.
Perquè no fes llengots a Barcelona
fou necessari que el Montseny s'alcés.
Es fica a les rouredes més ufanes
i esquinça branques amb creixent delit
i espanta els ermitants tocant campanes
que es tapen cap-i-tot per dins el llit.
Pel seu redal cap altre vent hi dura
i ell se'n fa rei, senyor i general.
Tot l'Empordà és Tramuntana pura
i ens entramuntanem de baix a dalt.
Llavors ni pedra, ni alzinar ni onada,
ni núvol ni muntanya li són fre.
La Tramuntana va desesperada
i ben segur que no l'atura re.

Fa renegar pagesos i firaires,
 i se'n ressent l'ofici més divers.
 En temps de bufaruts tramuntanaires
 renega la cultura i el comerç.
 Tot és del vent, que ni cedeix ni marra
 i queda proclamat el vent millor
 quan bufa al Lluçanès i La Segarra
 sortint esvalotat del Canigó.
 Aquest és Vent! que bufa i bufa i mana
 i crida via fora a tots costats.
 Perxò volem aquesta Tramuntana
 que deixa terra i senys sense pecats,
 que crida i que domina i mai es cansa
 i de tots vents s'ha proclamat el Rei.
 El Rei dels Vents. És En Joan de França
 que mai no para fins que fa la llei.

I malgrat tot, quan vens de fora un dia,
 i sents entre penyals el seu bufar,
 cada xiulet és dolça simfonia
 que xiulen Catalunya i l'Empordà,
 perquè ens deixa el cel net, neta la plana
 el cor, la mar, la vila i el vaixell,
 perxò ens plau tant aquesta Tramuntana
 que toca amb el toc just Palafrugell;
 perquè és constant i no coneix fronteres
 i els avis i besavis l'han sentit,
 perquè esbandeix ventades forasteres
 i ens deixa l'esperança d'un neguit...
 Que vingui el Vent amb bategant bufada
 fins que s'emporti tot allò dolent,
 fins que la terra entera amb la ventada
 quedi ben neta per l'impuls del Vent!

EL CARRER ESTRET

...I ara enfilem aquest carrer. Seria
un miracle passar-hi sense re...
"El Pajarito", nova barberia,
ja t'ho he dit que el poble n'era ple.
A mig carrer segur hi haurà bugada
i et dic, segons qui vingui per avall,
tindrem raons de pes. Una vegada
l'Avi Rovira, jo i aquest cavall
vam jurar fort que cap recularia
i no volíem creure cap dels tres.
Si deia prou, el meu cavall seguia
que és un cavall, en fi, de Can Pagès.
Si diu —No em moc—, no es mou. I cosa rara
que força humana el faci transitar,
ni crits, ni llamps, ni Sometents... Es para
i al seu davant millor és claudicar.
T'ho ben prometo. És carrer dels pèssims
i em costa molts disgustos aquest pas...
—"De tres pessetes"—... En Lluís dels dècims
va repartint la sort amb veu de nas.
Som gent que juga fort. Les esperances
de que toquin's la Grossa mai perdem,
perxò tocant rellotges En Balances
ens diu que un dia o l'altre la treurem.

Aquí "Cal Fideuer". La "maravilla"
és pasta de renom. Veí capdal
Benet Baster que junt amb En "Sorrilla"
són, de temps, comandants del Carnaval.
Ja pel febrer un tic ambdós afina
que sols comprenen els que l'han tingut.
i abans de temps es posen barretina
garrot al braç i calces de vellut.
La classe de pagès la fan tan bona
que un any de tap de dividend espès
els van portar tots dos a Barcelona
a fer-hi una setmana de pagès.
Ui, Carnaval! La vila es transfigura
i tots corrim pel seu influix enduts.
Per Carnaval tot fingiment s'atura
i el poble es veu com és i sense embuts.
I tot els cens es descobreix i s'obra
a les tres festes amb total afany
que porten de bracet al ric i al pobre
malgrat no es diguin res en tot un any.

Dies abans la gent ja va marcada
 d'un virus que en enverina a cadascun,
 i els balls preparatoris, la passada,
 acaben de deixar-ho tot a punt...
 Algú de pes escombria Plaça Nova,
 un que fa el sord tres dies, que tot val,
 i tots els fem que fer el sord es troba
 als estatuts que marca Carnaval.
 Són dies d'esvalot, la Cabalgata,
 gent disfressada que compleix un dret,
 balls de carrer, corrandes, la Pinyata,
 amb el "Toca la Corra" i amb l'"Airet"...
 I tots penem de que la Festa mori,
 i per tenir més temps el cor en vol,
 s'acaba tot movent un Gori-Gori
 amb el millor del poble fent el dol.

Les cases de Can Pla, de Cal Avillo,
 i màquines al punt En Pere Pons.
 I la Diana que serveix llomillo
 i la Joana que té uns ous molt bons.
 Si et ve de gust i vols alguna gorra
 tens temps sobrat anant amb la Central
 de baixar i fer proves a Can Borra,
 malgrat que posi Cama al seu portal.
 En Sadurní poleix esclops de gala,
 i més avall taverna preferent,
 el vi de cos de Na Lluïsa Endala
 amb gramòfon de trompa per a la gent
 És un carrer que tot és sense trampa
 amb botiguers de llàvia i afalacs.
 Ara veurem les betes de Can Pampa
 i més endins els plats de l'Avi Dacs...
 Ja trobes més vacines per pancarta
 aquí els barbers no et deixen mai en pau
 i al veure'n tants tens ganes d'afaitar-te..
 Aquí tens repelant, En Nicolau.

Sense descans remou la polidora
 i lliga balca el cadider Genís;
 a dalt, la Marieta llevadora
 que porta el pes d'encàrrecs de París.
 Contempla l'Avi Licus, que repara
 mastegant claus per fer l'adob més fi;
 i amb bigoti dels bons, de mitja cara
 tens En Sidro corder, que trena lli.
 L'Estanc de Can Badó, per la petaca,
 amb faixa blava i espinguet molt alt.
 Si vols parem, potser hi hagi saca
 i trobarem algun paquet de ral.
 A Cal Tinyoi. Cafè, billar, carteta...
 la flor, sovint, és niu de ressopons
 que cuina com els àngels Marieta
 primera dama de dos mil fogons...
 Hem tingut sort. Hem fet la travessia
 lluny dels embussos del carrer Estret.
 Si aquell carro que ve no fa estaria
 ens tens a Can Granés fins a les set.

CARRER DE CAVALLERS

Passem Na Margarida carnissera
i si voleu un trago, no patiu:
pels que la sed atura la carrera
té bancs a la taverna En Primitiu.
A Can Maties és botiga fina
que de molts anys es troben arrelats;
A Cas Tomàtic et vendran farina
un troç de coca o bescuits torrats.
Can Sagrera —Can Mon, millor diria—,
aquí sense motius no es puja al cel.
Pels baixos ha fundat Recadoria
amb grans anells, El Recader Manel
que porta de ciutat allò que es mani
que té carrers i Rambles per la mà...
I ara toquem a Cal senyor Pifani
que aquest anunci en vers l'ha de matar
puix a les nits, la fi de moltes voltes
d'un cor noctàmbul i molt ben format
és repetir amb un compàs d'absoltes
els mots que brillen al lletrer rimat.
El Centre Obrero. Les festes s'engalana
i al pis hi massurqueja bon jovent.
Hi fan cinema un cop a la setmana
El Curpuntut i el gran de l'Orient.
L'Almeda i pots se'n van a la Devesa
i En Miquel Plana duu llampants xarols;
A cal Pellot és un cafè d'empresa
que pots trobar-hi tot allò que vols.
Hi aboca En Salgues amb cadent pausada
imperturbable a tot reclam i crit,
i molt sovint s'hi menja escudellada
pels que transiten quan s'ha fet de nit.

Aquí s'asseu tant el d'armilla crítica
que beu a plaç, com qui va llarg de rals,
s'hi fa el canari, i s'hi fa política,
s'hi pugen orfeons i Carnavals...
Tè l'Ateneu al pis, que dóna nota
de poble deportiu, amb elements
que maten temps darrera una pilota
amb calces curtes sense por dels vents.
És joc de cops de peu que envalentona,
un joc de pes pels homes cridaners;
per fer tres gols un dia als de Girona
hi hagué mitja batalla pels carrers.
A els vaillets l'antic saber no entra
i falla l'Aritmètica com mai...
tots saben el paper d'un bo mig-centre,
quan és penal, la corna i un orsai!

Passem un altre cine si no el veies,
que el poble surt quan ragen els tinars;
a crits i cops de barba En Jaume Aleies
anuncia cintes de catorze parts.

Veus En Piera sastre amb formes netes
i tall de moda per mudar la gent.
En Bisbe Pagador, que dóna pessetes
el dia que va bé l'Ajuntament.

Un confiter de talla de ministre:
En Quica que té gustos refinats.
En Miquel Gich et tocarà el registre
si portes els rellotges atrassats.

L'Església per les misses i els rosaris,
la Volta Grassa i els marlets tan alts,
amb En Sunyer, capdill d'apotecaris
al bell davant la tenda d'En Dos-Rals.

La Rectoria que manté la trona
on les sotanes fan el seu camí,
on cuina la Francisca Majordona
perquè els vicaris cantin bé llatí.

Per 'llà te'n vas pels volts de Dins la Vila
amb l'arc de pedra del carrer Major.
A can Tauler fan bastes i s'hi enfila,
i a vius i morts fa moble En Santaló.

Aquí passava la Muralla un dia,
que relligava tot Palafrugell;
La gent d'abans un bon calaix tindria
vivint tancada vora d'un castell.
Potser el roc tenia fora vista
el vi de grau, el blat dels seus amors;
o bé el senyor feudal, orfeonista,
tenia la muralla pels tenors.
Potser fou per les noies de la vila
que tenen tantes coses d'envejar,
que per mirar-les de primera fila
es van fer les muralles anys enllà...

Potser perquè es volia raça pura
s'alçaren les parets per, fos com fos,
evitar d'una forma ben segura
es festegés amb gent de Palamós.
Qui sap, per fer-ho curt, si s'alçarien
les grans muralles amb el just sentit
de poder tot el poble, si n'havien,
menjar-hi en pau un plat de peix fregit...

Amunt tens Sant Martí vestit de pobre
amb el cavall tan ben posat, ardit,
que el meu quan veu el bé de Déu de l'obra
la mira més d'un cop avergonyit.

A descobert de llamps i tramuntanes
el campanar de cap teulada sap.
Ell de molts anys que ve tocant campanes
sense barret i sense res al cap.

Té la del peix que duu sentors de vela,
i la de missa, de mirífic toc,
les dues de les hores, la Miquela,
i la Martina que ens avisa el foc.

S'hi toquen a bateigs i combregades,
a mort, a festa amb repiquet brunzent,
a funerals, a temps, i de vegades
s'ha alçat la vila a toc de Sometent.

La Volta Grassa, de marlets voltada,
on xiulen les xibeques a la nit.

Les Finestretes, blanc de la mainada
que hi tiren pedres amb bergant delit...

Aquí te'n vas al feu de l'Avi Sendra
que fa una competència molt com cal.
Té dispesers a peu. Si en volen prendre
els meus, hauran de posseir Central.

És d'ahir que Patxei Bacallanaire
feia transport amb barca a Palamós
davant la Lluïseta cotillaire
que deixa ventres com un pom de flors.

Barbers a raig: En Mundo s'inaugura,
veí de Can Mascort i En Nardo Gou...
En Miquel Preses surt amb l'«Avecura»
per les gallines que ens amaguen l'ou.

Ara passem per La Reformadora,
enllà Don Panxo, que mudat el tens.
Balances i balanç no van a l'hora
i els socis han vetat els presidents.

A can Tòfol. Si baixes una mica
té cambreres amb posat francès.
I més avall veuràs a la Xerrica
que ven coets i té petards de pes...

Es Barberillo. És barber de marca
que posa samaruga i treu queixal;
aquí tens el veí, Ros de la Barca,
vora el famós redòs d'En Pau Endal.

A cas Carrony, si vols comprar corbates,
algun coll fort, o mocadors amb punts...
A cas Minaire amb aigua. Per sabates
veuràs En Cama i Cas Canari junts.

A Can Pagans, un carnicer d'alçada
amb peces per quedar-hi ben distret,
i entre cantines, al costat plantada
veuràs Na Salvadora de la Llet.

La Marciala té revendoria
d'una parròquia de sonat renom;
Es ven ansat i estufa a Can Maria
amb una Muda que l'enten tothom.

A la dreta tenim la competència
amb l'Estrella baixant cap el Casal.
Mai la Central feu acte de presència
per l'empredat d'aquest carrer fatal.

En Xurriaca aquest carrer limita;
Es Curpuntut aquí mateix el veus.
I als baixos de la Fonda Na Benita
revè gasoses a boníssim preu.

La Confiança es diu està que peta
i el poble troba el nom molt mal posat.
El jutge Gori regateja beta
abans de fer judicis al Jutjat.

En Mates pinta una farmàcia vella
que vol tenir malalts molt ben servits;
allà tens els ribots de Can Vilella
pentinant fusta per caixons i llits.

A Can Canals amb sucres i formatge,
i En Cerdà sastre, que la mida pren.
I atura't al davant d'En Pau Garnatxa
que amb aquest nom ja pots pensar què ven.

Raval amunt tens gent de casa bona,
escuts a les finestres, l'arc central...
Ravall avall la Neu i la Mulona,
Can Bretxa, Can Granès i l'Hospital.

La Rosa Costa ven rodets i troques,
i talla calces En Miquel Borrell,
i el Rellotger Narcís arregla broques
perquè no faci tard Palafrugell.

Barbers altra vegada amb corredissa,
ja t'ho he dit que te'n faries creus...
L'Avi Patxitxa va afinant la quissa
a vora La Royal, que ven fideus...

Patxitxa fa somriure una miqueta?
Ja ho saps que som un poble de motius.
I passaràs encara a Can Salseta
ans de tocar la Parra. Què me'n dius?

PLAÇA NOVA

El 3 x 4 nou estatge emprova.
En Serra carnisser, que fuma nap.
I per La Palma som a Plaça Nova
que per nosaltres és millor que cap.

El sastre Mir, l'Estanc de Cana Paula,
el metge Cabo, per tenir malalts.
A l'Orient ja van parant la taula
que avui els viatjants són puntuals.

I al cor de Plaça Nova, on hi baixa
aquell que de la cuina sap el pes,
un xic enllà d'En "Sibinito" Caixa,
si sou servit: La Fonda d'En Pagès.

La Banca d'En Girbau, molt ben bancada.
Perquè el comerç prengué cafè tranquil
es va fundar per gent encorbatada
el refugi del Cercle Mercantil.

El Fraternal, senyor de la rodada,
baròmetre del poble que voltem,
sabata i espadenya barrejada
perquè som socis tots els que volem.
Saló-concert, amb gent de molta mida
per controlar les notes que s'hi fan,
i criticar per Santa Margarida
les Principals de tot aquest voltant.
Les llotges al teatre, per les classes,
—un duro encara don per fer-ne cas—,
amb l'escenari que ha sentit les passes
dels peus d'En Juli Xeca als d'En Borràs.
La joventut dins aquell ball bullia
al so de valsos, xotis i fox-trot,
massurques i pilès, llancers... i el dia
del primer ball que es balla com es pot.
Les llargues Generals, que ve la Festa;
i si reclama's per debats més breus
d'algun racó ja vola la contesta:
—Aquí manem els socis, senyors meus!
Cantades i sainets, cuplets i drames,
canvis de junta amb uns crits de por,
discursos exposant uns grans programes,
el Diputat Albert, que mai té no...
Hem vist les sarsueles més sonades,
amb tiples que tenien dons de gents,
revistes amb esquenes escotades,
i vagues i complots i testaments...
Tot ho controla amb seny o cop de massa
un gran conserge que no perd l'alè,
puix, sense En Quil no es pot regar la Plaça,
ni llegir llibre, ni s'hi pren cafè.
La vida muda tot el món que troba,
i els anys capgiren tot allò que fou,
més aquest Fraternal de Plaça Nova
és nostre Centre Fraternal i prou!

Les cases d'En Jubert, En Matlleria
amb barba i protestant, i per veí
En Vadó Vell per la mussoleria,
En Vic Seré i la panxa d'En Llambí.

La torre d'En Moragues, que s'hi para
el sol en temps d'hivern, que n'hi fa molt.
I la taverna que la fred repara
amb tantès vitamines com el sol.

Perquè la gent pujant no es cansi massa,
perquè el carrer de Pals és lluny i dret,
i no estan bé les vaques a la Plaça,
hi porten llet En Selva i En Siset.

És una rosa que camins destria:
Pel Cavallers entrem al barri fi.
pel Pi i Margall pugem a l'Energia,
i anem a Can Perot per Sant Martí.
Per l'esquerra la porta que revela
que la Muralla ens mantenia estrets.

Per Santa Margarida, Casa Pela,
 i a un giravolt del Clòs, la de barrets.
 Els arbres verds li muden la terrassa
 i t'encomanen el fervent desig
 de veure tot el poble per la Plaça
 fent-hi rotllanes amb la Font al mig.
 No té pedres de prestigi plenes,
 ni monuments, arcades, ni castell,
 mes, és la Plaça de les nostres penes,
 la Plaça Nova de Palafrugell.
 La Plaça de vaillets i pedregades,
 la Plaça de l'amor que ens hi fereix,
 la Plaça del bon temps, amb les passades
 i els cops de bombo d'En Remigi Xeix.

Tot s'hi centrava al vol d'aquesta Plaça:
 les lleves cap a Cuba, l'any del fred,
 la guerra del Catorze i no fa massa,
 aquell assalt al Mas d'En Frigolet.
 Les coses del govern i què el fa caure,
 els mal-de-caps que està passant el rei,
 els federals d'En Pi, la gent d'En Maura,
 els fets d'Olot i del cometa "Halleï";
 la vaga de Can Torres, que movia
 la taula i un raig d'oli i el cabaç...
 la fi d'En Caixa, que ningú creuria,
 el foc de La Bisbal i el llum de gas.
 El Mercat nou, de què viurà el Notari,
 el tren petit, que cala focs de franc,
 l'invent del corn, el treballar diari,
 el preu del vi, la Germandat, el Banc...
 les coses dels carlins i els seus adeptes
 i els que no en són, que mai del tot comprens.
 Els mals que portaran signant receptes
 aquests set metges que tenim al cens.
 L'impost que treu l'humor i crea trabes,
 el riure gras de casaments sobtats,
 el temps ressec que emmusteix les faves
 i el temps humit que va florint els blats...
 i un dia ha tremolat la Plaça entera
 amb tremolor que sols el saps si reps
 que no tenim, d'un ram de fil.loxera,
 ni pica-polles, ni moscats, ni ceps!

La Plaça és de promeses la tribuna
 de gent del mig, d'aquell costat, d'aquest...
 la vila està de fets del tot dejuna
 dels "tindreu" dels de boina i de barret.
 Festa Major! Repics, barrets de palla,
 gent amb pursos que flaireu de lluny;
 les noies que voltegen la Muralla
 deixant la vila com un mes de juny.
 Corbates a pesseta, El Noi de Tona,
 uns forasters que saben el camí,
 la "Volta a Catalunya" el Barcelona
 i la tenora de l'Albert Martí.

El que ven coco, propagant l'Havana,
 el de les neules, el que fa discurs,
 En Paloma, que porta una sardana
 i fa miracles amb els llargs i curts...
 Taules de gent que espera tanda,
 i fou un dia així, suat i ple,
 que el bon Xaran escursa la comanda
 llençant el crit famós de: —Tots cafè!
 Molls de relleno i amb sisenyo en ristre
 els del concert s'ajusten al saló.
 El fum espès ajuda a dur registre
 de cada nota i el compàs i el to.
 El fum de puro no permet excusa
 i els músics saben prou el compromís.
 Aquí s'ha vist que cada semifusa
 surt millorada si té el fum precís...

I els Carnavals, de festes consistori,
 amb les corrandes i amb els balls de deu,
 amb l'esplendent salpàs del Gori-Gori,
 i cabalgates de renom arreu.
 La vila en pes llavors es disfressava,
 el pobret, el ricàs, el menestral...
 Si al bon calaix algú li preguntava:
 —I tú, també?...— Per Carnaval tot val!
 El begurenc que baixa orelles-dretes
 i és concurrent que porta amplíssim vol...
 amb l'any d'aquell lletrer: Esquerres, dretes...
 portant una olla plena d'ulls de col!
 De tot era la fita aquesta Plaça,
 del bé, del mal i de l'amor que tens.
 L'adéu de tantes nits que el cor repassa:
 —Ens trobarem a Plaça Nova, sents?
 Ai, Plaça Nova, clos de romeria,
 arxiu de tot el fer del nostre món,
 on tot el poble tan sovint venia
 contant-se coses al voltant la font.
 Virolla santa que el record renova
 quan lluny de tu li truca pel cancell,
 deixeu-me lloc a mig de Plaça Nova
 on bat el cor d'aquest Palafrugell.

A small black and white illustration at the top left of the page depicts a village scene. It shows several figures: a person on a horse, a person on a bicycle, a person walking with a bag, and a person sitting on a bench. The illustration is positioned to the left of the main title.

PAS PER PI I MARGALL I VALLS

Seguint el Clos més competència es nota.
Amunt de Cal Ambròs, per treure un ral
En Pere Moro cuina cap i pota
a porcions. Tampoc sosté Central.
Mossèn Sebastià puja a la classe,
i com ocells que deixen el redòs
deu nois li besen les dos mans quan passa
camí d'estudi pel carrer del Clos.

Si vol aquest cavall, abans no giri,
—que mai te'n pots fiar d'aquest cavall—,
pel bell davant la Fleca d'En Baldiri
farem nord al carrer de Pi i Margall.

I nova barberia, Pere Mates
per les patilles i repèl molt fi.
En Sitjas sastre planxa bé boates
que vol la gent amb deix de figurí.

En Ribes impressor, de bon entrar-hi,
la Caixa per si sobren els diners
abans d'asseura't al famós canari
de Can Pion, i no se'n parli més.

El Cartutxo, En Puig, En Xavarria,
Can Plaja —Can Sagasta— i al costat
En Xemeneia que fent taps creixia,
l'Estant d'En Nisso i Plaça de Mercat...

Les dones d'Esclanyà, que porten poma,
el terme de Llofriu amb molta col,
els alls de Vilaseca plens d'aroma,
els enciams dels horts del Brugarol...
l'escarola de Santa Margarida,
i els préssecs de Mont-ras, que són tan bons;
les peres del Pi-Vert, de pell polida
i els pèsols i les bledes de Sant Ponç.

Aquí la seu del peix, de sonsos a rodella.
Arriba fresc amb l'ull tivant i viu
transportat amb cistelles de Calella,
i de Fornells, de Llafranc i Tamariu.

Pel peix amunt hi trobaràs En Vara
amb tripa i bacallà que ve del Pol.
I punt i apart: N'anneta Nas. Repara
a Can Tianus i el famós perol.

El Xuflo, bell davant la Rectoria,
i Mossèn Bosc, amb cara de patir,
allà s'hi troba bona cera al dia
que sempre espera un ciri Sant Martí.

El calaboç. És cosa de principi,
és rar hi trobis mai un inquilí.
El té ben bé per punt el municipi,
perquè les ordenances són així.

D'aquí els serens en canten una
abans d'emprendre el seu recorregut.
Canten si plou, els núvols i la lluna
fora El Tuloi, el gran sereno mut.

La Tarongeta d'En Tomàs Maria,
amb el Gall d'Or, i més amunt taulells
a Cala Sorda. Nova barberia;
tens En Vidreres remordint clatells.

Vora la Torre que teulats domina,
Joan Miquel omplena el món de tap.
El motiu a la vila mai declina;
per Joanet Màrio tot el poble el sap.

Les dotze. Surt la gent esperitada
que el temps és just per un dinar com cal.
Què són els crits que mouen la gentada?
És que perdut enmig del temporal
En Pere Geperut es mig destil·la
tot repartint programes a la gent...
A Can Marquet i Casa de la Vila,
Sota la Sala, sí, l'Ajuntament...
Uns anys s'hi feu teatre i diu la massa
que encara avui s'hi teatreja un xic.
La vara han dut amb poca o molta traça,
del Pinyonero al ciutadà més ric.

En Casagran que treballant es vessa
repuntejant l'espart. I al bell costat
l'Adrianet que pels que porten pressa
té sempre grana cuita a punt de plat.

Aquí tenim les cases més sonades
que fan pel poble principal paper:
A Can Mallart fent greix i cansalades
i fent lletres impreses En Palé.

Don Carles Serra, fent el sacrifici
de dur l'Ajuntament el mes entrant.
Un diu: —Hi va perquè coneix l'ofici.
Un altre, perquè viu al bell davant.

El Jutjat a tocar, si vols anar-hi,
i per Can Llers, artista del llonguet
i Cal senyor Pepet Veterinari,
pots fondejar a Casa La Xuflet
que ven rasolis, canya i avellanes
i xuffles dolces que no té ningú;
i ve quan vol, i surt quan ne té ganes
Marian, l'ordinari de Begur.
El Raval, Can Felip amb ferradura,
Can Butxaques, El Tio Carreter.
L'Esmolet Rosselló, que l'osca cura,
i Can Prats que fondeja a mig carrer.

Can Ferriol endins de la Muralla,
i l'Alegria amb trenes i llevat,
i vora el Ringo que l'espart treballa,
tens en Peret de N'Anna amb crit privat.

L'Avi Rius fent al ferro reverències,
el ferro fred per ell és ferro verd;
la Carmeta fa pont a conferències
que toquen a novena i no la perd.

Aquí reposa En Jan, senyor de panxa,
vei de pisa de Llevant. Seguit,
a Can Lavinya i veus com cus i planxa
el Sastre Vinyas amb la cinta al pit.

Ja som a Cal Artigues —Can Rovira—
amb trànsit de carretes que et fa sord,
de carros i cavalls. Espera't mira:
una altre barberia, la del Tord.
D'aquí el veuràs amb la navalla enlaire
barber-taper de Cuba i Pi i Margall.
Per què no fa cap base l'escoltaire?
Quí el contradeix a quatre dits del tall?

En Peret-Vint-i-Nou ve de l'Escala,
i En Casabells enganxa fins Albons,
passa Molèsties carregat amb bala.
i En Pito-Met amb nuvis de Sant Ponç.

D'En Salvi Estela vora tres tartanes
ve Can Parella amb claus i un ull en fals.
A l'altra porta entre capdells i llanes
a Ca l'Aroles fan jerseis i xals.

Aquella dona no demana auxili
malgrat la vegis tan sovint trucar:
És la Severa. Porta a domicili
totes les coses que la vila fa...

—No us mogueu pas, que és boga escadussera
amb un raget que sembla que ha servit...

Comença la passada la Severa
de tot allò que porta recollit.

I ven sense descans el seu diari,
i cent secrets s'escampen un a un.
Té fonts a tot arreu i l'inventari
és detallat, sucós, precís, al punt.
De porta en porta el seu relat detalla
i rics i pobres passen pels seus fulls,
En un no-res la gent de la Muralla
es posa al dia de sonats embulls.

Si porta un fet de moltes calories,
el diu a tota veu a vint carrers
i es fica per cafès i barberies
que diu que són cataus de trapassers...
Enterraments, bateigs, algun casori,
qui va de part i té de mal parir...
Un carro mig volcat davant d'En Gori;
per qui tocaven amb un toc de fi;
a on es deien de l'Alcalde pestes,
per qui fan funerals, qui s'ha promès;
qui duia la tartana de les festes
cap a Girona per un metge entès.

On a trucat anit la llevadora,
què diu del Born en Pere Recader;
qui anava Clos amunt a darrera hora,
qui entrava a Cal Notari Cumané...
L'horari dels correus i les tartanes,
baralles, focs, corrandes i trasbals,
anants, vinents, quin temps farà, sardanes...
a quant venen els ous a Can Canals,
qui té la grip, on tocarà la Vella,
a qui extremunciava el nou rector;
qui es fa una casa al barri de Calella,
a qui prendrà la mida En Santaló...
Al Fraternal com es faran les juntes,
i els regidors els pressuposts que fan;
a quan es pagaran els caps-i-puntes
i on trobareu tabac de contraban...
Qui ve de La Bisbal, qui de Banyoles,
la crida senyalant els preus dels vins...
Avisa que pel carro de les boles,
es tanquin tots els gossos porta-endins.

Si algun marit té por de la senyora
o se'n té d'ell, que tot ve d'un moment,
se saben ets i uts, el lloc i l'hora
i el desenllaç de l'aconteixement.
Qui deu al sastre, als forns, a Can Maties,
i qui festeja per carrer privat,
qui pega a la senyora i a quins dies...
qui ha perdut al tuti subhastat!
La palla nova per la gent sensible,
qui feia la fantasma per Fitor;
els disbarats que feu alguna triple
lluny de les solfes i del director.
Remeis pels ulls de poll i les angines,
per coure un pop de membre eixarreït,
per fer més ponedores les gallines,
per estorvar la tos d'un nen petit...

Informa al punt quina taverna enceta,
 qui va a l'Assil, qui s'ha ferit d'un braç...
 un compromís trencat, i és cosa feta
 que dintre poc desmuntaran el gas.
 Qui posa pis, qui fa cinc quarts, qui pinta,
 qui té catarro i qui perd la veu;
 i aquells tan rics, no s'han pagat la quinta,
 perquè no són tan rics com hom ho creu...
 Quina senyora gasta més calçant-se,
 qui va folgat d'armilla, qui va just...
 Per què no surten els trefins per França
 i com va ser de què cremés El Trust...
 De qui fugia a peu per la frontera,
 al nou horari del dentista Tell,
 al "debe" i a l'"haber" de la Severa
 s'hi porta al dia tot Palafrugell.

Aquest és En Miquel de la carreta
 que porta suro a casa En Pellicer;
 i tens En Prim, que va passant topeta
 que diuen En Genis la paga bé.

Algú s'ha mort. Ho dic per la Carmeta
 que veus tocant a tots aquests cancells.
 Captant enriolades i estampeta,
 veuràs les monges de l'Assil dels vells.

Aquest és En Peninos, futbolista,
 i aquell és En Pascó, galant tinent.
 I aquell altre En Pauet catalanista
 que bellugós se'n va a l'Ajuntament.

Aquest que recull draps, paper, diaris,
 i dintre un sac ho entafura tot,
 és ciutadà dels més extraordinaris:
 Busca-Buscando se li diu per mot.

Passa El Didot que deu molta carrera
 a dos davants que fan serveis molt vius.
 Aquest enganxa peus a La Barrera,
 és En Pere, entès amb vomitius.

De Sant Martí som els devots que calen,
 i batejant ho marquen els padrins,
 ara veuràs, que testimonis valen,
 un enfilall de molt sonats Martins;
 En Martí Bisbe que amb el suro grata,
 En Martí Cols que grata amb el morter,
 i ve En Martinet Serra, puro i bata,
 En Martí Cama i En Martí barber.
 Mossèn Martí Figueres, d'alta mida
 per els misteris de parlar llatí,
 i aquí tres Martins més: En Martí Guida,
 En Martí Alsina i En Martí Martí.
 Martí Lavinya... més Martins demanes?
 Martí Barrera i En Martí Tambó.
 Un nou Martí, li diuen "mericanes"
 En Martí Nunci i En Martí Janó.

Vols més Martins? Encara ens queda teca,
En Martí Jordi, l'altre En Castelló,
En Martí Tintorer, Martí Maleca
i clou el Secretari Esparragó...
A fi de mes, sense retard ni "fallo",
amb un gran llibre va trucant portal,
és En Martí de l'Àngel, que diu: —Tallo?—
cobrant, mai si pot, el mes del Fraternal...

Aquí Bertran pintor, bigoti i brotxa,
En Doro Nicolau, de bon vernís;
i mira't El Noi Roc, de gran rellotge,
tocant el corn en el moment precís.

Se'n puja En Sura cap al seu domini
a Casa Bender, que s'hi carra alçat.
Amb davantal de ratlles En Massini
se'n ve d'embolicar la Societat.

Ple de petards com per volar l'Imperi
Pelai Teler que pesca amb projectil,
i aquí veuràs la boina d'En Patlleri
esperant colla per cantar-ne mil.

Va de bateig, ho diu la campanada,
i cuina Es Grip, de sofregits molt fins.
Amb la cantina al cap, equilibrada,
Salvi de l'Oli, per untar veïns.

Contempla un metge amb punys, bastó i corbata,
és el senyor Vidal, de geni i crit,
és sord, més té l'orella com de plata
per descobrir carregaments de pit.

El botiguer Madrenes ven a canes
vetes i robes a boníssim preu.
Aquell cepat és el senyor Massanes
que té l'estudi al barri de la Creu.

Joan Granés pujant a l'Energia
on fa comptes amb volts i quilovats.
I fent el seu camí de cada dia
En Xecu passa l'aigua als abonats.

I ve Ramir Medir. Cada setmana
agafa el tren que surt voltant les tres.
Si mai fa tard, perquè la feina mana,
el tren no marxa si En Medir no hi és.

El sord Linares, de puixant estrella,
ostenta càrrecs de pertot arreu,
amb cabrot que reté damunt l'orella
segons el braç del parlador que veu.

En Nassos i En Mateu, que fan Girona
amb mules amb més seny que un magistrat;
i l'Angeleta Grassa, tan rodona,
que trina perquè En Tell ha fet salat.

Aquests són escriptors, i no s'explica
que cada dia en surtin més i més.
La vila, que com sempre, sap on pica,
ja troba nom, en diu pixa-tinters.

I aquí tens la presència d'En Pallofa,
En Rius del Matader i el Noi Sagal.
I aquell encarcerat és En Garrofa
que bufa les pilotes del Casal.

Un còmic: En Galà. Un ric: En Fina.
Un músic: En Trifon, de llavi ple.
I ara veuràs la bata d'En Marina
amb espinguet alçat cridant cafè!

Un forçut: En Poc, que el pes menysprea;
un sastre: En Forns. Un botiguè: En Regàs.
Una senyora: la senyora Andrea.
Aquest de la tartana el Metge Mas.

Ara veurem a n'En Paulí Joanola
que sempre parla dels Estats Units;
reforça uns cants el baix Mossèn Perola
al cor d'uns funerals mitjà-petits.

Ja pressentint tot l'esplendor i pompa
que pels paletes no tindria fons,
marxa amb pedals la gran família Trompa
portant a coll gavetes i taulons.

Aquests són d'Ermadàs. S'acosta el batre
i passen amb les forques de combat;
i mira En Jaume dels Seixanta-quatre
amb mocador de seda i ben calçat.

Aquella que somriu tan ben posada,
que dona i rep bon dies del veïnat,
és Donya Anita que capté mainada
i té l'estudi dalt la Caritat.

Aquests fan caps-i-puntes. Molts encara
treballen amb el motllo del passat.
Aquest que crida tant? Silvestre Vara,
cap-i-puntaire entès i diplomata,
tenor de crit i federal de puro,
a n'ell, per tots, retem tribut d'honor
al Gremi de petits de l'art del suro
que l'han fet gran amb aguantat amor.

Dos cafeters que fan consulta alçada,
que el sucre puja i el cafè també:
En Xicu de la Parra, que s'enfada,
i En Pau Navarro que no sap què fer.

Se'n va l'Ajuntament la gent tapera.
Potser pels taps s'acosta algun perill...
Si dius has vist a n'el senyor Sagrera,
el senyor Mauri i el senyor Bofill,

i a n'el senyor Esteva... feina vana.
Si vols qu'algú t'entengui de debó
has de parlar de Cal Pilot, Mandana,
de Cal Ambròs i d'En Quimet Caló.

Aquest trontoll com si quelcom cruixia?
No cap misteri per no veure clar,
dos "baixos" tot passant s'han dit "bon dia";
En Cama Sabater i el gran Sarà.

El carro d'En Cruanyes amb cantines,
En Dolfo, que carrega com els bons.
En Salvi de Llofriu venent feixines,
i el cavall d'En Suquet que duu sifons.

Una estampa sonora de bohèmia:
passa un manubri i set gitanos nus.
I va el senyor Sagrera a l'Acadèmia
a dir com són els verbs i l'angle obtús.

El cotxe de Can Barris, de primera,
amb Donya Rosa, que mudada hi veus.
I ve de missa En Prats de la Carrera
que porta ulleres i arrossega els peus.

Ve de l'Hortal el propietari Peia
fent-li costat En Frigolet del Mas.
Passa amb gep el Gitano Xemeneia,
i amb gorra de botó, En Manel Gas.

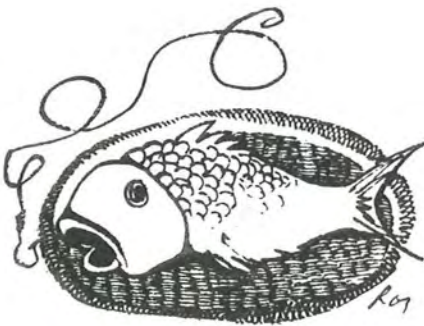
En Carabús se'n ve de fer "cerilles"
i saca de cruel, per gent de got.
Els de la cossa. Són Vadó Bolilles,
En Mauri, Japonès i Pericot.
Ui, la pilota! Creix de dia en dia.
Arlà-Fesol són decidits puntals.
Aquest En Gic porter, en un sol dia
diu que aturà una saca de penals.

Miquel Pruneda, que debats embala.
L'Agutzil Batlle, de constants serveis.
I encar que el cens republicans senyala,
pel poble corren un quintet de Reis.

Mireu: El Gallo d'Oro, que mai tanca
i serveix versos amb els gots de ví.
I tens En Vilaró tot barba blanca
donant a crits els tons del do-re-mi.

Aquí tens Es Manyó, caçaire destre,
i un hortelà mudat, és En Palau.
S'acosta En Gravulosa de l'orquestra,
i aquell que duu paquets és Es Carrau.

En Joanet Cec, que sap que no perilla
que porta el poble al moll del pensament.
Aquest amb barba el taverner Castilla
amb pou davant la porta. Malament.

Ara veuràs l'Urreli retratista
—sense retrat, cap casament es don—
I aquí tens En Benet esperitista
que fa ballar la taula per la Font.

Es Cardenal, que poc es pot ofendre,
aquí es moteja tot, a llarg i curt...
I ara contempla el pas d'En Pere Tendre
amb el clavell al trau primer que surt.

Pel ram dels federals veuràs En Salo
de Pi i Margall fervent propagador.
Aquest que em diu adéu? És Pixopalo
que té botiga fonda en ple Padró.

El Mestre Roure, que té fama justa
d'ensenyar regles de multiplicar
precisament a cops de regle i fusta
que és un sistema que no sol fallar.

En Bots fa tractes amb la gent que carra
i mira els vints que duu En Miquel Solà.
En Gotes i En Norat van a la Parra,
i En Surinyac comença a festejar.

Aquest ven aigua de la Font Morena,
i com que d'aigua ja en bevem bé prou,
aquí tens en Gorgoll, que amb vi de mena
ajuda fer famós l'Hortal d'En Pou.

Aquests que van semblant de fesomies
són tots de Casa En Poc, el de la Font.
I d'ells el poble, que no té manies
es diu: Quants més en neixen més Pocs són.

En Pola Negri llest per quan et moris
amb un bartet de copa fins al nas.
Pel Gremi dels burots veuràs En Coris,
i pels mirons, a n'En Mascort del Mas.

Fraternalistes! Amb la taula "seva"
que si l'ocupes s'ha perdut la pau:
En Blanc, el Nunci Deulofeu, En Xeva,
En Silvestre, Tianus i En Vignau...
Dels sense taula s'han perdut la mida
que els socis som el cens: Palafrugell.
Per ser-hi almenys en mitja vida
emplena copes en Tià Morell.

I cada any que hi ha concert de fama,
com que amb el fum la nota guanya to
i es fa al cafè, la gent no hi cap, reclama
i vol que s'engrandeixi aquell saló.
Ui, els debats! No pots tenir-ne idea.
Uns: —Obres. Altres: No. Ja s'ho faran.
El resultat de l'última assemblea?
—Volem concert prenent cafè i fumant!

I tot resta penjat i sense excusa
i aquell saló se'ns queda tal com és.
En lloc del món, però, la semifusa
se sent tan bé com entre el fum espès...

Valentí Xai, que ve de Barcelona
mudat de formes i vestit d'estiu.
La Laura Català ve de Narbona
i en Martí Alsina ve de Tamariu.

Aquests són dos porters de gran catàleg.
L'un és El General, l'altre Plató.
Són dos porters que fugen del diàleg,
si no portes l'entrada, vol rodó.

És En Felip que baixa amb una llanta
que fa voltar a mans i no li cau.
Veus? Uns carters que cap correu espanta:
és la gran dinastia Nicolau.

Maristes, pitet d'escapulari.
Tornen desperts enteniments molt rucs,
i venen aigua de toc extraordinari
pels mals d'esquena, refredats i cucs.

En Torroella de Fitor, l'arada
diu que deixa pel virus del tinter.
Amb faixa roja i parla 'xamporrada
veuràs En Simonet pica-pedrer.

Tres camarers: En Salgues, que us fa seure
estona llarga, i Es Clarin. I val
sentir Xaran dictant què s'ha de beure
un temps de Festa en mig del Fraternal.

Quatre barbes de nom: de l'Avi Sendra,
En Cama i En Genís, de molt bon us.
Mes, si el tot d'una barba vols aprendre
En Matlleria se la lliga amb nus.

Tres "Mundos" En Genís, En Filosia
i el barber "Mundo" que repela fi,
i en porta a coll molts més que jo voldria
En Palau de la Fonda, d'ull mesquí.

Amb la "Terrot" arriba vent en popa
En Viernès patró dels joganers.
Ell sap quin és el punt d'un as de copa
o si la sota vol un "prou" o un "més".

Aquests per Aigua Dolça i Aigua Blava
són com dos reis que no combat ningú:
Es Nen Pota per Tamariu s'enclava,
i l'altre és En Manera de Begur.

D'aquests és cosa rara la presència
que viuen lliures i complau als dos
puix d'anys han proclamat l'independència
d'Aigua Xelida, En Gotes i l'Hermós.

Calellencs; En Modest que es vol que suri
servint amb coll d'aletes un suquet.
En Pere i En Balano, En Lau, En Guri,
i a punt de solfa el gran Pepet Gilet.

Els de Mont-ras, minaires, dinamites.
que el plom porta misteris molt avall.
En Masses i El Corder i el clan Tarires
que venen i remullen i fan ball.

Gent de Llofriu i la Barceloneta:
En Salvi Català, que toca vi,
l'Estela i En Moret, el noi Busqueta,
En Bassa i En Fluctós i l'Avellí.
I d'aquest barri amb el grapat que baixa
tancarem plana amb un quintet:
En Sena, n'Estanyol, En Sidro Caixa,
el vell Culonge i En Catalanet.

Els d'Esclanyà. Es Trito amb plat de tripes
i carn de ploma per catorze rals;
En Lai, El Rei, i aquest és de Can Pipes,
i en Malaret, que porta un forn de calç.

Aquest parell l'orquestra ens apuntalen.
Són pare i fill Torrat, un tronc de preu.
L'un toca el violí com els que valen
i l'altre serra el contrabaix arreu.

Mira En Roman del Peix, que pesca amb xarxa
i com Neptú coneix tots els racons,
En Doro músic, que a compàs de marxa
repica soles i refà talons.

Ramir Bofill, que diuen serà batlle,
que si s'enten amb taps ja tens un dot.
En Pagassa monumental espatlla
per discutir de tot a cal Pellot.

Lluís Medir, polit, les vetlles dona
llicons perquè tornegin dret manyans.
L'August de L'Orient, de fonda bona
que li permeti trajos tan llampants.

En David Poc, que pel Casal actua
sempre que vol o prega algun amic...
I En Mundo Filoia tant que sua
perquè li deixin fer un Manelic!

Al Mercantil, conserge que s'estrena:
és En Pep Negra —do de gents a mil—.
I el poble ja li posa per l'esquena
per sempre més En Pep del Mercantil.

Amb la virolla a coll i cara agra
tens En Cantantes que no està per brocs
amb un ocell esprimatxat i magre
com si del Greco passegés uns tocs.

L'Escolàstica ve de casa bona
afincada al carrer de Sant Ramon.
I aquesta és la senyora Melitona
perquè el marit es deia Meliton.

Aquell és En Manel, que l'orga sona,
Malgrat ser manxador de socarrel
més d'un cop s'ha clamat de dalt la trona
perquè manxés més fort el bon Manel.

Gent de bon peu que pel carrer fan via,
En Salvi Sendra amb En Mundet es veu.
Pere Mulà, de gran caligrafia
estadant de la Plaça de la Creu.

Potser més d'un que carra el cap es grati
mirant el tràfec del parell que ve.
Són gent d'escoltadors: un En Lunati,
i l'altre és En Merino Batallé.

Gran cafetaire i taquiller de mira
En Molla que és tan curt de braç i mans
que es diu que necessita una cadira
per a gratar-se el cap amb tot descans.

Ve l'Avi Gan, fiscorn de nota rara
amb una orquestra que va un xic de cranc.
Aquest que acluca els ulls, vermell de cara,
també es dedica al buf. És Es Cap Blanc.

Amb la romana a punt, trompeta enlaire,
és filòsof, poeta i literat.
Ell diu és més poeta que drapaire.
D'aquí tres tocs et passarà El Salat.

Aquell, el senyor Puig, veterinari
que la fama agafà de manescal
enganxant amb un pols extraordinari
un cavall mig trencat de Can Vidal.

El Metge Peia va fumant sisenyo
que diu que són uns bons desinfectants,
i amb panxa de cent-deu El Llauner Guenyo
que Dins la Vila té rebost de Sants.

Aquest que crida pells és El Pellaire
i vol conills que siguin escorxats.
I aquí coneixeràs Na Neus Xerraire
que fa monyos que deixen retratats.

Aquest ens fa el xarol a cada festa.
És En Perot, que té raspall que val.
El Rossillo amb la llarga duu l'orquestra.
No veus la berra, carregada a dalt?

Aquell amb saca i davantal s'emmarca,
és En Baldiri, gran flequer amb drets.
És l'únic ciutadà de la comarca
que passa en mig del poble en calçotets.

Aquest tarot que sornament desfila?
Demà serà una bona boina. Tan-li-fa.
És Josep Pla. Després dels taps, la vila
li deu el nom que porta món-enllà.

Veuràs Marquesos que la vila tanca.
En són només de nom, que mai no fuig:
En Marquès de les Aigües, de la Banca,
Senen Paleta i En Marquès del Puig.

Aquests són tres tapers i tenen nyonya
dels ponts d'abans. Els tres han decidit
que amb aquest sol és una gran vergonya
passar set hores treballant seguit.

Un vol de ciutadans al sol s'atura
que avui és dia de parar-lo bé:
En Pardes, En Dalmau, l'Hereu, En Sura
En Saragossa i En Pepet Fuster.

Admira el pas d'un rei de la manxeta,
és En Meagues, dels filats doctor.
I un gran doctor de colla i escopeta,
mira, si et plau En Plaja de Fitor.

En Dellonder ficat a la granota
amb tornavis, punxó i filaberquí,
i amb quatre matxos de bon pèl i pota
se'n va a la Tarongeta En Bernadí.

Dos bons representants del clan Xicoira.
I ara contempla un cas per fer-te'n creus:
fent l'Avi-Forc al Salt de Romaboira
Agafà glòria l'ermità que veus.

Aquest que ven pinyons, ningú ho diria,
un cop amb ostres de rodar divers
Es Pinyonero fou a l'Alcaldia
senyor d'edictes, bans i "faig sabers".

I gent embarretada amb pausa petja
—els pocs barrets que per la vila hi han—,
El Sastre Morató, En Calonge Metge,
En Cosme Ribes i En Josep Bertran.
En Palitroques per les corregudes,
que la benzina ja s'expandirà.
I aquí tens unes panxes conegudes:
la d'En Rovira i la d'En Parlabà.
Sí en vols tres més, amb molts trinxà i falda
contempla bé els tres ventres que veuràs:
el ventre-Jan, el d'En Grassot alcalde
i el del rector del poble de Mont-ras.
Aquest és monument de vitamines,
el ventre de l'Hilari. Feu es diu
la gesta de menjar-se cent sardines
un dia de bon temps a Tamariu.

I panxa de les panxes, ben centrada,
és una panxa del millor que es veu.
És panxa de prestigi, cobejada,
la panxa d'En Panxampla, sense preu!

Aquest que passa amb gorra i faixa blava
En Gòmes, que fa pous pels aiguaders.
Es Carbonè, En Tarins, El Sord, En Fava
i En Patlleri pel rams dels taverners.

En Gunyalons, En Comes de la Fleca,
En Rusalleda i En Ricard Llauner.
A dins la Societat, En Pere Xeca
ens dóna llaunes per comptant diner.
I Déu ens guard si mai un duro dringa
una milèssima del dring de Llei!
En Pere diu alçant la veu: —Au, vinga,
aquest duro, senyora, porta un bei!

L'Endal ven all-i-oli a la gabella
a cullerades perquè faci el pes.
I aquí tens El Torero, que a la Vella
enfora pans de colzes i de tres.

Si la topeta és tap que tant es gasta
és natural se li retoqui el preu.
Perxò n'estan parlant vora En Sagasta
En Llonch amb mostra, l'Àngel i En Mineu.

Amb tres manobres el paleta Bries,
i allà "En Vanguardia" el seu negoci diu.
I un clap d'encarregats se'n va amb En Tries:
Són En Viliu, n'Aliu, S'Esquiú i En Piu...

És En Mateu, un taquiller de fama
que tot ho veu darrera d'un forat.
En Julià, l'«Hispano» el pas reclama
que porta gent de pes i va cremat.
És el primer que sobre d'un turisme
Palafrugell omplí de pols i vent.
Si vols saber com va el sindicalisme,
En Passarrius, que ve, et tindrà al corrent.

La gent del ferro: Gic, de les Botines,
i aquell és en Badruna, serrallers.
Aquests gent de balança i paperines:
En Vilaú i En Cid, dos botiguers.

En Daunis amb En Perla cerquen obres
o cases que s'esquerdin o forats.
La gent no es decideix i molts manobres
fan la manilla en lloc de fer pegats.
Potser si es venen taps per la Xampanya
algú cobreixi un cos si sobren rals...
Potser el vent del Nord, cap cosa estranya,
s'emporti teules promovent jornals.
Jo et dic que si no fos la tramuntana
aquest seria un poble malaltís.

És vent que fa salut, ens obra gana
i ens mou a festejar amb buf precis.
I si després de coses tan completes
com la salut, la gana i els amors
ens dóna feina en gran a n'els paletes,
quin vent veuràs que ens faci aquests favors?

Monarca de bieles i magnetos,
el primer xòfer que tenim: L'Armand.
I mira ple d'ulleres En Filetos
que per la nota travessà Mar Gran.

Uns financers de canviant estela
que sols avui coincidir se'ls veu:
En Quinze, En Ral, el Gran Dos-Rals, En Pela,
i passa En Pito Coix fent pela-i-deu.

Més d'un cop ha fallat l'Arrendatària,
del contraban no ens deixen ni parlar...
peró si et ve de gust alguna fària
En Vallès pot donar-te un cop de mà.

Aquest per nom li diuen Calaixeres.
Si parles d'ell per Poc, no el sap ningú.
Si vols cargols, el Carboner Llovers
davant la Caritat en té en dejú.

De monges estem bé. Les de lectura,
de l'Assil, les que vetllen el malalt,
i si tens amb excés temperatura
en veuràs esperant-te a l'Hospital.

Tira En Massoni en actes de cacera,
i va tirant En Sot menant un tros.
Es Noi Menut, que tira la sonsera
i es diu que Can Pion es tira l'os.

Aquests amb l'escopeta i la puntorra
se'n van per feina i porten el cuiner.
Si vols tastar suquet com poc en corra
te'ls has d'entendre amb Es Matalasser.

En Trics, amb el nostre vi de cada dia,
amb En Batllem que amb el carbó fa nord.
I al costat d'En "Samit" de l'Energia
En Marian Ferrer que estrena Ford.

Si un gos mai et mossega, no t'esvaris.
Contra el perill que ens encomana el mal
En Salvi Llers, dins cobejats armaris,
hi té una pedra de poder fatal.

En Règul Cumané, senyor notari,
que troba molt petit el protocol.
En Pere Poc, digníssim tavernari,
i un home de gavella: En Nito Pol.

Pels plets de nit t'è una estimada dreta
el ciutadà que ve, Serè Zegrí.
Armat de gos de petxa i escopeta,
encartutxat, el Noi Tarragoní.
I si fa blanc —a bosc tot són sorpreses—
compta demà les armes que es veuran!
En Plana, En Bisbe, En Vadó Blau, En Preses,
En Fontanella, En Mina i En Xaran...
Cent escopetes amb canana i bossa
si diu's s'ha vist la llebre a Puig Son Ric,
i sortirà, segur, En Grau de Tossa,
En Mata de Llafranc i el Metge Gic.

En Brunet Mac, de galopant prosòdia,
i amb galopant bastó fent-li complot,
refila cants "El Caballero Godia"
del rossinyol, la guatlla i el merlot.

Un metge. És En Reixac. Ve de Fonteta,
i troba una salut que déu-n'hi-do.
El carreter Canyet amb la carreta,
i un secretari nou: N'Esparragó.

En Colomé, de Tossa feu les voltes,
i contempla l'estampa d'El Llebre.
Mossèn Cusí, que ens canta les absoltes,
En Boix del Clos i En Màrio Malaret.

Carrer avall amb tres taulons massissos,
marxant amb gorra i calces de vellut
mira En Peixalla que refà medissos
amb mà de mestre per muntar llagut.

Brut de matins, de tardes xal d'artista,
mira't El Xenxo que no calla mai,
que amb la Lola Tripaire clou la llista
de les freixures i els menuts de xai.

En Miquel Agutzil està que trina
que té carrers de criatures plens.
L'Isabel Llevadora en contra opina
i cerca nuvis per fer moure el cens.

En Dalmau, que fabrica menta i soda
i que potser perxò s'engreixa tant...
I amb botins elegants, que estan de moda,
et presento Silvestre Galceran.

—Demà faig La Bertini amb mils de metres—
amb lletres blaves va pintant cofoi
un home amb tan bon nom pintant les lletres
com per promoure un crit famós: Tinyoi!
Ui, aquest crit. Hi dóna dret l'entrada
i val per tot. Si el llum traidor s'encén,
com si Cantó solfeja amb mà cansada
o si la cinta acaba malament...

La benemèrita... no t'amoïnis,
el poble és tan pacífic i tranquil
que lluny de bala i trets, els seus dominis
és fer molts subhastats al Mercantil.

Aquests aixequen moltes saques plenes.
Són els camàlics més valents que hi ha.
Contempla el bé de Déu de tres esquenes:
En Misses, En Ratonis i En Tià.

Et plau conèixer gent que mai afluixa?
En tenim un que ens fa quedar com cal,
que no fa molt, a cops de braç En Tuixa
feia rodar tot sol una Central.

Això? És toc de peix. Es Nen repica.
És com el pròleg del concert que ve.
Comptant els tocs sabrem d'aquí una mica
Na Salvadora Batlle quin peix té.
Avui, pel toc, no esperis peix de nansa.
Més que de pes, és peix de pas: Raget.
Avui ningú controla la balança
ni un dit petit decantarà el platet.

L'Huarte està de moda pel que canta
i duu el compàs d'un orfeó novell;
i l'Hereu Barris, que la moda implanta
de duu el nord de la gorra en ple clatell.

En Miquel Nas de Cuba fa memòries
amb En 'gapito Maldo i En Pairet,
si El Tord s'ajunta al grup, de les històries
ningú en pot treure mai un pam de net.

Aquest cavall de cursa que enamora
és el cavall d'En Dacs. I d'ell veuràs
que quan veu gent es posa a cent per hora
i quan no el veu ningú transita al pas.

Es Masdevall pateix per les topetes
segons es diu a Can Giralt barber.
Mira els barrets que porten les Peretes,
que són les noies d'En Peret Ferrer.

El violí Tallades, que es destria
perquè toca una solfa independent,
que l'altra nit jurà que trencaria
cordes i arquets havent sentit Manen.

Manel de l'Aigua ve li diu la massa,
més Salt-Ses-Eugues el capdal reté.
Adversari de l'aigua sense tassa,
copejant porta "El Baix" En Ganiguer.

La gent ja llegeix més, i la decidia
pels llibres i diaris ha cedit.
Si no tens tard te'ls portarà Na Lúcia
que actua amb carro i amb barret florit...

L'Elvira Gallinaire i En Paguina,
En Perot Cec i la Mercè Guitart.
En Pacià Rigau, que la xopina
la deixa, diuen, com una obra d'art.

Aquest que es mou en camuflant carrera
com si temés d'un just garrot el mal,
és Calverol que porta a la cartera
papers de mal pagar de La Bisbal.

Es Gall Peric. Permet-me que el saludi
que no se'l veu a vila molt sovint.
En Marimon, que ens porta nois a estudi,
i dos puntals: El Cotxe i En Pasquin.

El comerç creix per més moderna via,
i armat amb "guarda-polvo" de bon preu
ens duu de Barcelona cada dia
Pere Elies alló que li maneu.

En Juli Xeca i En Sorrilla. Còmics
amb En Marcó En Manoti i En Colom
i els dos germans Galà. A preus molt mòdics
fan plens molt acostats al gom a gom.

Aquestes noies que passant et mires,
a dalt del cor perfilen l'espiguet.
En Regalat, que cobra les cadires,
i el rei de les bacines: En Cintet.

De nits som una gent reposadora
i en general no ens fem amb els remeis,
mes, si algun cop et cal la llevadora
En Ciscle amb fets així fa grans serveis.
Més serens: N'Amarand amb veu que esvara,
En Berto que amb el xuxo agafa pes,
i ens queda en Serra, el gran Floronc, encara,
que ens diu si vol el temps, cantant francès.
En Cama és un serè que ens enamora,
amb tres rocs a la porta ja compren
que algun veí vol despertar-se a l'hora
per veure el sol com surt o prendre el tren.

De nits, ja dic, el transitar no ens prova,
algú fa ressopó, no molts, i algun
veuràs, si es diu que arriba palla nova,
passar alçat de coll pel Clos amunt.

En Vilardell amb títol de drapaire
més de drapaire ric i apuntalat.
Ara veuràs com passa En Met Xerraire
amb cabrots vius damunt el cap pelat.

En Fresques que ens carrega la farina,
i mira't aquest nas que porta En Piu.
En Nassi Genover a l'art s'inclina
i el Gran Poncell que el tira a Tamariu.

En "Fonso" Músic i el company Palmada,
En Ramon de la Piga i En Rauet,
En Xicu de Calella, la Gravada,
el carreter Silvela i Es Negret...

Per Carnaval no fem la cosa flonja,
actua de Porrer el Gran Lleó.
I si pequem, tot un senyor canonge
de Can Granès ens concedeix perdó.

Un personatge dels passants destaca
amb cent històries que no perden gas.
Si vols contar les coses d'En Petaca
l'heroi et passa a quatre dits del nas.

Quatre i tres set... diguem-hi deu, i trenta,
fa tants... diguem seixenta, i deu... Et dic
el bon comptar d'un ciutadà d'empenta,
t'estic parlant dels Comptes d'Es Bonic.

En Pito, camarer, de Cala Còmica,
i el Sec Paleta que refà parets;
L'Avi Clarà que ve de l'Econòmica
perquè tothom hi trobi comptes nets.

Si un dia el foc els taps ens socarrima,
tenim bombers, més van a poc a poc
i això que està establert donar-li prima
al que primer arriba vora el foc.

Si et sembla estrany la poca correguda
d'aquí un moment ho trobaràs poc gros
quan vegis els secrets de la rebuda
d'un cop que l'hora entrava en foc el Cos.
Puix, diuen els arxius, que entre fumera:
—No farem res!— es diu a tota veu
al que primer movia la manguera,
—Si jo l'encenc i vós me l'apagueu—
I al veure que el bomber no l'entenia,
diu el calant, doctor d'aquests afers:
—Són coses del comerç i economia.
Tot aquest fum que veus val molts diners...
Perxò quan la Martina a foc batalla
un dubte plana al Cap del Batalló:
—"Serà que pel comerç algú treballa,
o avui es cremen saques de debó?"

Aquest que crida enmig d'una rodona
té per les rimes un secret d'Estat...
estàs davant mateix del Noi de Tona
que fa els versos que vulguis al comptat.

Aquests són món apart. A temporades
els ve una cosa que no saben dir.
És un mandat per fer-hi el sord debades
que els posa en braços dels secrets del vi.
Són una gent que saben bé l'ofici,
treballen mesos sense dir ni un mot...

I ve un moment que senten un desfici
 i deixen el treball i ho deixen tot.
 Llavors no tenen cosa que governa,
 diuen adéu, se'n van, i posen nord
 al barri que els espera la taverna
 sense poder que els tregui d'aquell port.
 Van amb somris absent que els il·lumina
 com si es tractés de gent d'un altre món,
 com si d'aquest i tot el que hi camina
 fos oblidat o fos qui sap a on.
 És un estat que no permet dejuni
 que se'l sent quan se'l sent, a plenes mans.
 És periòdic com un pleniluni
 com el pas de la Festa de Tots Sants.
 És un estat que fuig de l'ordinari
 que no copcem per més que el discutim...
 Són coses del sistema planetari
 o coses dels que manen a l'Olimp!
 Passat la crida el viure es renovella
 i a treballar, que res ha succeït...
 la dona, el suro, el catre, l'escudella
 i el corn punsuny, cridaire i repetit.
 Fins que a l'Olimp despengen la llanterna
 cercant els escollits dels seus setze-ous.
 I ells tornaran de nou a la taverna
 d'on com sabem, en sortiran com nous.
 —Adéu!... És El Xicot, que fa manilles
 amb gent de pes, i bobilaire fi;
 aquest En Ral que pesca per forquilles
 que quan demanen peix n'ha de sortir.

Del Ninyo i Noi Mateu és profecia
 que les tartanes van de cap pervall.
 Què saben ells! Si mai una bugia
 no pensarà com pensa un bon cavall.

Un joc de presidents, que presideixen
 els Centres on recala el poble en pes:
 En "Cèies", En Sagrera i els segueixen
 En Genis i amb En Blanc, l'Abram Dispès.

En Tomàs Campaner, de bona estampa.
 Ell viu de nits i dia amb cinc sentits.
 Ensenya a viure sense dol ni trampa,
 Un gran senyor de dies i de nits...
 aquest de mena baix que amb ell camina,
 és gran de pols i llàpis molt agut.
 És Mestre de dibuix: En Coromina.
 La gent de nits li diuen Es Menut.

Gent del paper: aquest En Claveguera
 que n'embrut al Jutjat Municipal.
 El fa servir Mossèn Vicenç Piera
 alternant el sonet amb el missal...
 En Meliton, En Surinyac, En Nassi
 qu'emplenen paperines a la gent.
 Vols saludar En Ponsatí i En Fassi?
 Són uns que avui i l'endemà van fent.

Aquí l'escombriaire per la tinya,
amb la trompeta per cridar veïns;
aquell és En Gervasi de la Vinya
que toca el corn quan passen bergantins.

El cuiner Geli, llosa de primícia,
amb un diploma d'un arròs per cent.
Si a Sant Sebastià s'hi fes justícia
s'hauria de bastir-li un monument.

—Déu lo guard... —És En Cabra, que venia
de festejar amb moto de bemol;
aquest és En Cabreta amb fusteria
i aquell és El Cabré del Brugarol.

Un violí que amb llarg concert s'engolfa,
el toca tremolós En Marcel·lí
puix molt sovint algú li treu la solfa
i aquell concert no troba mai la fi
Llavors ell plora i riu i s'esvalota,
l'arquet immòbil i els dos ulls humits.
Ell ha sortit per no estafar cap nota
i vol deixar compassos enllestits...
Fins que la solfa surt després del rapte
i es renovella aquell compàs parat.
Passa el platet, i quan està el recapte
proclama en públic el diner entrat.
En Padrós, que de solfa te parada
provant les veus de cors i d'orfeons.
Malgrat aquest afany per la cantada,
en general, som poble de segons.
Més el cant ens commou, ens enlluerna
perquè ens uneix sovint. Perxò cantem
a taula, al bosc, a mar i a la taverna
i si convé per mig d'uns Goigs formem.
Volem cantar de totes les maneres
i el cant ens agermana en ample vol,
i ens uneixen sardanes i havaneres
sota les anques de la Clau de Sol.
Perxò lloem el cant, que ens fa de brida
i ens lliga tant al ric com a n'el blau.
El cant vol unitat, acords i mida
i ho saben tant En Pere com En Pau.
Perxò de cap cantaire mai em mofo
perquè cantant ho tenen tot ben llest...
Veuràs N'Enriquet Fonso i Es Gallofo,
el baix Cassanyes i el tenor Modest,
i l'Abelard... la llista té més ales,
solistes o segons pertot on vas:
En Ninyo de Begur, i fent escales
En Pitu Hermós i El Pendonista Blas.
El cant se'ns encomana i ens basqueja
i amb nota o sense hi ha bemols de pes.
En 'Nibal de Can Tòfol. Pianaja.
En Pitu Rompus i el segon Marquès...
El cantar és un opi que els abrusa
i viuen per les coses de la veu.

Són gent que per cantar de semifusa
se'n van de França dejunant a peu.
Llur somni més daurat, segur seria,
tenir la dona que pel cant vibrés
i quinze fills devots de l'armonia
amb un cor propi per si convigués...
De vegades els frares de la vila
van curts de veu perquè dejunen tant,
i ens lloguen un quintet de molta fila
i els cants llavors, ja molt amunt se'n van.
I enmig l'oremus, kiries i rosaris
la solfa junta credos molt distants:
hi ha liberals, noctàmbuls, secretaris,
gent de negoci i grans republicans...

En Vetes, que pertot aguanta ciri,
i un dependent de vetes: En Nadal.
En Pere que ens arregla el Cementiri,
i aquest que porta botes, En Mairal.

Un Coix, Es Congre, i tens a la reserva
el Coix Mestre Ramon, el Coix Burot.
Amb cafetera roja ve En Baserba
encafetant a tanta gent com pot.
Un altre Coix: Es Maldo amb tanta trassa
movent el pal, que és un model de Coix.
En Mancal, El Moreno i En Pagassa,
En Pantaleu, En Panxa i Es Pindoix...

Un esmolet amb gos de calories
que el poble és llarg i va sovint oscat.
I aquí veuràs, per si no els coneixies
vora El Xerric, En Trons i Es Calafat.

Perquè el motiu és pa de cada dia?
No ho entendràs ni que t'hi facis vell.
És com un deure més que una mania.
Són els misteris de Palafrugell.

La gent de l'Horta s'ha posat la faixa
i veuràs emissaris pel carrer:
En Peret, En Lluent i la d'En Caixa
la d'En Jonama i la del Budeller.

Convilatans de Mas. El Mas Batllia,
El Mas Rampinyo, Magre i Mas Rustei,
El Mas d'En Cama, Mas de N'Estasia,
El Mas Xinxer, del Cabo i Mas Vermei.

Els d'extramurs són gent de bona nota,
tots d'embaixada de primera mà:
A Can Salgues, Rapinya i la Granota,
del Vilar, Vilaseca i Esclanyà.
Els d'Armadàs que van amb molta base,
Els Lladrés, Horts dels Forns i del Pistol,
del Barri del Ninot i Roques d'Ase,
i La Fanga, Pi-Vert i Brugarol;

Els de Mont-ras que van amb brusa fina,
els de Llafranc, avui curats d'estrops,
els de Llofriu que porten barretina,
i els de Fitor que baixen amb esclops.
La gent de Pals que ve tota la vida,
els de Sant Llop que al teu davant els tens,
els de Calella i Santa Margarida
dos de Begur i En Mina d'Es Torrents...

Els hortolans, de temps, estan a una,
que la verdura no rendeix com cal.
I si la vila aporta més comuna
regalaran pollastres per Nadal.

Un altre masover, de Cana Justa,
i el del Mas Roig que et passa pel davant.
Si vols quelcom pels que treballen fusta,
Es Fusteret, Es Pirro i En Rutllant

Aquí tens En Gorgoll que feu fortuna
es diu, comprant rebuig molt bé de preu;
i aquest que crida tant, un nou Badruna
que trobarem, ben cert, pertot arreu.

Passa En Puntís, que pinta dones plenes
quan té demanda decorant parets.
El que porta cordatges i cadenes
és En Tormo que munta cavallets.

Convilatà de rendiment i puro,
En Pasquet al teu davant es mou,
i mestrestant un cardenal del suro:
és En Pruneda tot vingut de nou.

Uns barbers amb perill per la botiga,
tot neguitosos amb els preus de llei:
I ve En Ramir, El Gepu i En Garriga
En Samoà, Parals i En Joan Rei.
O se'n van a Girona per si frena
l'escandell que posà l'Autoritat,
o van per niu a Cala Filomena
un gran ressort per aclarir debat.
Segur que el niu, que pel cervell s'endinsa
serà remei que esbandirà tot mal.
S'apujarà el servei i fora En Quinze,
afaitarà tothom cobrant un ral.

Tens l'Orfila fent llum amb la farola
perquè de nits pel mar anem tranquils.
Si tens un os trencat, corrent l'encola
un curander que fa surar Bordils.

En Jaume Alèies, que manté i empara
el gust que pel cinema té la gent.
Si per atzar la cinta se li para,
ell surt i diu com morirà el dolent.

Aquest convilatà amb barret de palla
manté els sentirs del poble ben actius.
A tot expedient fa punt, no falla.
Ara mateix coneixeràs En Rius.

Circula el clan d'En Sala evangelistes
que amb una minoria protestant
formen el cens, amb quatre lerrouxistes,
dels que no pensen com els altres fan.

Uniformat amb peça avellutada,
passa l'Isern, un recader de rang.
I a la vareta prima, acubanada
el pare Bravo hi porta el pes d'un Banc.

Aquest bigoti d'allargada guia,
que si medissis te'n faries creus,
és d'En Tejero que hi remulla al dia
les lletres mal tancades de correus.

La Núria porta peix perquè es disfruti.
En Patrapè d'especial accent.
El Serranillo que és un as del tuti.
Si vols tabac d'estranguis: El Valent.

L'Ajuntament acorda veure el Papa
perquè la vila sigui més feliç.
En Bartris amb barret, xalina i capa
arriba amb molts dejunis de París.

El Ros Flequer, que per la Font té fleca,
i aquesta és la Conxita de l'Estanc.
La burra blanca d'En Martí Maleca
que ens porta vells i fatos a Llafranc.

Llafranc, avui hi trobes gent estranya
que ve i se'n va misteriosament...
És veuen llums, de nits, a la muntanya.
Són coses de la guerra, diu la gent...
Espera't... no fa molt amb els escàndols
que aquesta guerra ha dut, de part a part,
per Aigua Blava espies dels dos bàndols
de pobres disfressats tiraven l'art.
I pel que pot venir, aquí s'explica,
algú s'afinca per mudar de sort
i compra, es diu, un troç a La Perica
un noble d'Anglaterra, tot un Lord.
Encara més. Són noves ben segures
entre les noves que la gent es cus,
i es diu que ja s'han fet les escriptures
perquè Cap Roig s'hi castellegi un rus.
Si som francòfils? Mira, sense maltes,
els alemanys en tot són molt distants...
i En Jofre és general de Rivesaltes
i ens férem voluntaris catalans.
A més, el Kaiser va deixar eixuta
Europa a canonades, com tu saps,
i al poble no li va la força bruta.

Després, carai, la França ens compra taps!
I com que avui les guerres són molt rares,
vigila bé quan vagis pels carrers
i si vols veure, amic, les coses clares,
no et fiïs del que no coneguis bé.
Si algú que tens poc vist et diu bon dia,
tu fes el sord i no respons ni piu.
Tant pots tenir davant un gran espia
com En Mateu, que baixa de Llofriu...

Aquelles posen al convent. Novícies
amb un col·legi per la gent de preu.
Aquest ven folletons de "Les Notícies".
Aquest li diuen Setze Grams. Ja es veu.

Una veu de Can Xera, l'Esperança.
I aquesta colla transportant farcell
van a veremes a la dolça França
cobrant amb francs un gall de moscatell.

En Gunyalons amb autobús de línia,
de Can Rovira decidit advers.
I amb canya al braç la riolera Herminia
que per dret propi se la posa en vers.

No troba pou ni safareix que el freni
quan En Janet emplena esperonat.
Una sotana que es remou amb geni:
és mossèn Roure, de llatí picat.

Si vens a la Vuitava per sardanes
veuràs algú que balla diferent.
Faràs compassos nous, amb moltes ganes
a la dreta d'En Serra de Torrent.

Quan Juny arriba carregat de festa,
la vila amb la Vuitava és tota mel
i ens queda uns dies aromant ginesta
i cent sardanes sonorant el cel.
I cada barri vol per ell el doble
de gallardets i cintes i fanals.
Si algun no té caixa per la cobla
amb un manubrí va rodant un vals.

I tot mudat i colorit alhora
per noies nostres que no tenen preu,
que lluen a la sala més senyora
com al carrer si van a ball de deu.
A mí, si vols, no em sotraquegen massa,
mes, de la vila són els poms de flors.
Si les has vistes bé passant per Plaça
veuràs que no se'n troben de millors.

Aquest no te renom, ni fa miracles
amb llosses ni fogons ni la cançó,
és dels que veus a tots els espectacles
i porta ciri a cada processó.

Si mai s'ha de ballar, és muda i balla
i enmig de tota cosa és un de tants
i fa el segon pertot i mira i calla
i no té preu pels picaments de mans.
És un color dels mil de la virolla
que'l trobes pal-plantat a cada lloc,
no fa primers papers a dins la colla,
és dels que puja bot i encen un foc...
Mes, és puntal de goigs i cavalgates,
se'l veu a la taverna i al concert,
és a saraus, cafès i serenates,
és un dels que no deixen res per verd.
És un d'aquells que a tot arreu s'aviden,
és soci del casino i Germandat,
de l'Ateneu, i es posa amb els que criden
quan va per vots el nostre diputat.
Ell és modest per fer la seva feina
i normalment no cerca massa ponts,
més si convé també traboca l'eina
i fa una tarda festa com els bons...
Mes, sense aquests no res tindria solta,
tot quedaria fluix, esmaperdut...
t'estic parlant, amic d'aquesta Volta
del palafrugellenc desconegut.

Aquests del gra de sorra són la base
i van a Tamaríu, que tira molt,
per ells és un pecat estar-se a casa
un dia com aquest amb tant de sol.
Els noms? A tots un dia o un altre dia
ens entra aquest neguit, aquest corcó
i aquest daler. Aquesta bogeria
ens passa a tots tant si volem com no.

És una febre que no res esborra
que punxa el fel i fa bullir la sang
si amb un bastó un gos i una puntorra
no ho deixes tot i baixes a Llafranc.
La mar ens enverina i ens fa córrer
i som dels seus misteris presoners.
És el moment que ens entra el gra de sorra
i quan el tens no el pots deixar mai més.

Ara veurem com passen les modistes,
i encara que jo hi senti molt de nas,
seran les més boniques que hauràs vistes,
seran les més boniques que veuràs.
Contempla aquests pamets de cada rostre.
I què me'n dius de cames i davants!
Són el millor orgull de casa nostra
i ho saben forasters i viatjants.
Perxò fan temporada sense falla,
més per les noies que pel comprador...
Armat de puro El Nano de la Palla,
aquest de nas vermell i tan rodó.
I aquest carrer amb colles i parelles
—com un de tants si llurs encants no hi són—,
aquest carrer de Cavallers amb elles
es converteix en el millor del món.

Segur, si te les mires com mereixen,
 que com un més t'embarcaràs al bot.
 La mar i els pins són coses que vesteixen,
 però les noies valen més que tot...
 Si un dia vas amb elles a vuitava,
 que és una cosa que aquest mes tenim
 i el vent de mitja nit us hi tocava,
 o hi vas al Canadell per Sant Joaquim,
 o dalt l'ermita t'han servit de guia,
 o hi fas la Corra un any per Carnaval,
 o hi voltes la Muralla més d'un dia
 o hi balles a La Punxa, tant-se-val,
 per coses com aquestes, tan senzilles,
 per més que maldis perderàs molts punts...
 Seràs un més, per culpa de faldilles
 qu'engrossiràs el cens dels transeünts!
 Si baixes per la Festa i veus la joia
 d'un envelat que d'elles és reclam,
 si a la subhasta vols comprar la toia
 no saps a quina donaràs el ram
 puix, tot és un seguit de Ben Plantades
 que et miren com només es mira aquí...
 Porten la vila al fons de llurs mirades
 amb tota la requesta que vol dir.
 I si després un ressopó t'ajunta
 i dels noctàmbuls els secrets aprens,
 ai, foraster, Palafrugell t'apunta
 i aquest cop sí que firmaràs el cens.

Suraires de renom: Aquí, Jonama,
 l'Avi Bruguera i En Martí Martí,
 i veus l'«Etsandro» que té molta fama
 d'entendre les culoses del trefí.
 En Met Bonai, que tria per Xampanya,
 l'Amadeu Roig, que tria amb Parsifals,
 En Policarpi que se'n va a Alemanya
 i En Marc Ferrer cap al carrer de Pals.
 La vila és gent de tap. Pertot en trobes
 de grans i de petits, En Martinell,
 d'En Font a n'En Panton, En Casanoves,
 n'Enric Mascort, En Naldo i Es Clarell...
 Iria llarg si tots els noms et deia...
 L'Ambrós, En Nando Jofra i n'Ametller,
 En Cama i En Sagasta, En Xemeneia
 En Pepet Campaner i els Genover...
 En Meliton, En Jordi i En Riera,
 En Carreres, En Sendra i En Grassot,
 la dinastia Barris, En Sagrera,
 En Girbal, En Pruneda i El Pilot.
 En Vergés amb En Gou, sonats mostraires,
 Molts Bofills, En Bertran i Can Marquet,
 En Pellicer i cent cap-i-puntaires,
 En Deulofeu, En Mauri i En Lloret.
 Ja veus, amic, en tens de tota mida,
 En Cosme Ribes, l'Àngel i En Caló,
 El Gepu, En Tou, En Masdevall, En Guida,
 En Norat amb En Sura i Es Ganxó.

Els Genís, En Jubert, En Matlleria,
En Martí Bisbe, En Malaret, En Pi,
En Gispert, En Mineu, En Filòsia,
En Llonc, Es Lloro i En Vadó Madí,
En Llorent, En Barnades i En Sopella,
dos Bisbes més, En Font i En Capellà,
i ve En Camps, En Llaona i En Capella,
En Conxa En Vigues i l'Hereu Vilà.

En Torres, l'Homs... per fi, si resumísim,
En Joanet Màrio que ens està mirant
és més que general, generalíssim
dels que amb el suro venen i se'n van...
Tots ells han perfilat el nostre viure
portant el nom del poble molt amunt.
Marxant els taps, tothom podia riure,
si no l'humor perdia més d'un punt.

Alguns han començat amb poques coses
i amb palla i temps s'han afincat al Banc.
No tot, però, siguié camí de roses
i comptaries moltes nits en blanc...
Per ells s'han mantingut mercats i ciris,
botigues, regidors i societats,
festes majors i sometents, Els Iris,
tavernes, agutzils i germandats;
abocadors, paletes i vicaris,
monges de vetlla, metges i hortalsans,
enterra-morts, camàlics i notaris,
i burots, llevadores i ermitans;
envelats, ressopons, l'Autonomia,
passades, el comerç i l'Ateneu,
la Corra, el Tren, la Fira, l'Energia,
divorcis, hospitals i balls de deu...

Mes, tot serien palles afumades,
o com un greix de guilla, tant-se-val,
sense el suport d'armilles desinflades
que poc o molt vivien d'un jornal.
Aquests, a més del tic de la cultura,
amb el casino i centres de progrés,
menen un hort vetllant l'agricultura,
i els de mà fina són uns grans barbers.

A taula i al carrer veuràs la mostra
de tota aquella gent com és, com va,
bastint el cor d'aquesta vila nostra
qu'és per nosaltres la millor que hi ha.

Tenim els de butxaca destenyida,
de bracet dels que ballen tots els balls.

Aquí per mal o bé passem la vida
amb taps i caps-i-puntes i ruscalls.

Ui, els tapers! La gent d'avui què saben...

Abans del suro treien tot el suc
i pels carrers, els de bons dits, passaven
amb el pas i l'orgull d'un megaduc.

Són una gent de contingut de falla.

Han treballat com han volgut, o poc
o molt, mes, sempre han vist un plat a taula
han fumat puro i mantingut el foc.

Vivien sense murga ni comèdia,
 cantaven treballant, et sembla poc?
 Això no surt a cap enciclopèdia,
 és una cosa que no es veu enlloc.
 I quan volien pels festeigs empesos,
 tallaven mils de taps com uns gegants.
 En aquell temps vivien com marquesos,
 com els marquesos d'aquell temps d'abans.
 Lluny del treball el seu mandat seguia,
 senyors de balls, de taula i de sarau...
 On eren ells ningú no contradia
 si volies tenir la festa en pau.
 Fundaren, d'orfeons amb rebombori,
 a llibreries i suquets de peix,
 els Sants Dilluns, l'Obrer, el Gori-Gori.
 Fes un balanç i jutja tu mateix.
 Són ells, fins en remeis i medicines.
 Si mai es fan un tall, que sol passar,
 s'hi posen un pegat de teranyines
 i el tall es cura com no pot fallar...
 No tot fou vent, deixant a la deriva
 altres vessants, anaren al davant
 fundant la Vella Seu Cooperativa
 marcant camí a d'altres que vindran...

Són gent que porten moltes peces bones
 i en general estaven poc malalts.
 Els suquets van molt bé per les hormones,
 i fan el buit a metges i hospitals.
 Porten el cup complet de caloria,
 un gran secret del suro i viure bé,
 i si algun cop un mal els averia
 només per punt se'n van al curander.
 A Sant Climent hi té consulta En Pere
 enganxant peces que li donen nom.
 I si la fe perilla a La Barrera
 ves a Bordils, que curen a tothom.
 L'anar de metge els frena i els arruga,
 i ho proven tot fins al darrer moment:
 pegat i cataplasma i samaruga,
 xarops i banys de peus i vi calent.
 I encara queden amb la fama neta,
 els remeis de veïns i visitants,
 els suc meitat de sol meitat serena
 sense preu per malures galopants.
 Malaltejar no fou la seva flaca
 i per fer llit calien grans motius.
 En cas agut són gent de rom o raca
 devots del pagliano i vomitius.
 Si, devegades, quan els mals s'uneixen
 criden el metge de més bon cridar
 —quan els remeis i purgues es rendeixen—
 perquè miri si ho pot apedaçar.
 I si el doctor no cura a curta vista,
 curanders i veïns refan els fronts
 i van per ells en cosa receptista
 i l'enllitat pren suc de tots cantons.

I ben sovint, malgrat aquest calvari,
el malalt és tan bó que mata el mal...
L'han curat el doctor, l'apotecari,
el curander... fins el mateix malalt.
Tal com ho sents. Ho saben els adeptes
quins aires duu l'estar malalt taper.
Són una gent que tria les receptes
i només pren allò que caigui bé.

Que no? Pel ventre que li fa punxades,
l'Agutzil de Cassà —fesols molt fins—,
prengué Pomada Panxo a cullerades.
—Si cura a fora— deia, —cura a dins!
Ells han viscut com tots aquells que senten
que passi el temps i passi desbocat.
La vida és curta, diuen i argumenten
i mai els reca un duro ben gastat.

Caçadors? Són primeres escopetes
i tords, perdius, becaades i verdums,
conills, senglars i llebres i busquetes
són fulminats pels focs dels seus dos fums.
Són delicats si toquen la manxeta
ben camuflats dins la verdor dels blats
fins que al reclam la guatlla acut, pobreta,
confonguent el festeig amb els filats.
Bolets? Coneixen els de cada mata,
rossinyols, ous de reig i rovellons,
giragoles i surenys i peus de rata,
pinetells, lleteroles i moixons.
Coneixen els bolets de dur a casa
i cadascun quin rendiment farà,
els més tendrals per fer-los a la brasa
i els de carn dura que convé salar.

Se'n van a bosc amb l'ànima contenta
i fan de cor dresseres i camins,
i coneixen els llocs on creix la menta
on surt bultó, la sàlvia i romanins.
Saben els noms de plantes i les herbes,
qui viu als masos i la gent que són,
on es fan les nespleres i les serves
i on trobes l'aigua fresca d'una font.
Cuiners? Ja cal que el pensament s'esmoli
si algú vol millorar suquets de cos.
Són taumaturgs refent un all-i-oli
i encara més desagafant arròs.

I cantadors? Ells canten fent xopina,
al bosc, a mar, a taula i al carrer...
Fer un cap-net havent sentit "Marina"
vol dir que surt un tap que tapa bé.
Pescadors? Fan llevades que enamora
fluixejant, pesca de rodella i pau,
de volantins són mestres i fitora,
i catedràtics de pescar a cau;
amb escar nances tenen mà trencada
i calen el palangre al lloc segur,
i si el corrent enroca l'armallada
tiren el rall com el mateix Neptú...

Un lector a jornal els fa notaris
 per fer del món un inventari fi.
 Per ells són lleis les planes dels diaris
 si permeten debats i contradir.
 I s'aprenen discursos progressistes,
 conservadors, monàrquics, liberals,
 i saben els secrets dels lerrouxistes
 de berenars sonats i fraternals;
 els fets del Rif, els moros i les mines,
 i les casaques del senyor Cambó.
 Com es perderen Cuba i Filipines
 i el coms del "Maura-Sí" i el "Maura-No"...
 Les coses que coneixen no s'acaben,
 ho porta el viure i el treball taper.
 La gent es creu ulls-clucs que tot ho saben,
 i algun d'entre ells també s'ho creu, també.
 S'hi va a ferrer si s'ha parlat de vaga,
 i per veure un malalt quin pet farà,
 per si un lloguer és un lloguer que es paga
 o que no cal... O quin govern vindrà.
 Amb qui s'ha de parlar passant a França
 pels objectors contraris al servei,
 o que cal fer si algun casori cansa
 si ell o ella no compleix la llei...
 I fins es diu el fet d'anomenada
 d'aquell taper que en dia de mercat
 va a la recerca de consell d'alçada
 a la consulta d'un famós lletrat.
 I exposa fets amb llarga lletania,
 rebat judicis, laudes i sentit,
 i diu per treure el cas com ho faria...
 —Pareu... D'on són, què feu... Taper, heu dit?
 No en parlem més. Taper? Consulta closa!
 En sabeu més que jo si us deixen dir.
 I si us abell resoldre alguna cosa
 tinc un calaix de plets de mal pair.

Veuràs pel món qui cuina amb bona llossa,
 o qui destaca amb coses del pescar;
 un tenor que s'enfila amb nota grossa
 o qui tingui diploma de caçar...
 Mes, una gent que en tot plegat s'embarqui
 i ho toqui bé, treballi com li abell,
 que faci festa quan el temps ho marqui,
 només ho feu un temps Palafrugell
 quan el poble fundà la taperàcia,
 en el temps dels taulells en ple carrer
 amb l'encaix a la soca d'una acàcia
 i cantant mentre es feia de taper.

L'art de fer taps demana gent amb traça,
 tot és escull, del suro al tap marcat.
 Porten l'hàbit tan fort, que van a plaça
 on ho volen tot triat i retriàt.
 Són exigents si mai a taula els juntes,
 com tot aquell que treballant escull
 i, si, —Com heu trobat l'arròs?— preguntes,
 per bó que sigui li faltava un bull.

Anota que la flor dels operaris
es presentaven amb el coll planxat,
i tenien lectura de diaris
i un càntir d'aigua fresca d'ús privat.

No tots brillaven a primera fila
ni tots eren artistes dels primers,
mes, entre tots deixaren a la vila
pel seu orgull, l'empori dels tapers.
No, no, no tot són xeixes a la saca
dels que gosem assoleiar drapets.
També, també tenim segona flaca
i curts de dits, badocs i esquena-drets.
Són estimats, romàntics i cantaires,
diplomàtics, poetes i advocats,
generosos, artistes i caçaires,
federals, tolerants i moderats...
però tivats autònoms, tavernaires,
escandalosos, batissers, mussols
i xerraires, prosaics, protestataris,
eixalebrats, mofetes i esquirols...

Mes, en el món que alçaren tan enlaire
hi posà el coll deixant el pes al fi,
del corrent i modest cap-i-puntaire
al que trumfava repassant trefi.
En el seu temps, el temps que permetia
trobar-se tants a qualsevol moment
sentint l'encant de la companyonia
aquest encant que avui es va perdent...
Era aquell temps de l'amistat desperta,
que va perdent, amic, empena i grau.
Llavors deixàvem tots la porta oberta
que avui es va tancant no sols en clau.

Malgrat tres-cents pecats que trobaries,
feren un món que no tenia greu.

Avui som un seguit de mitjanies
com les que es troben a pertot arreu.

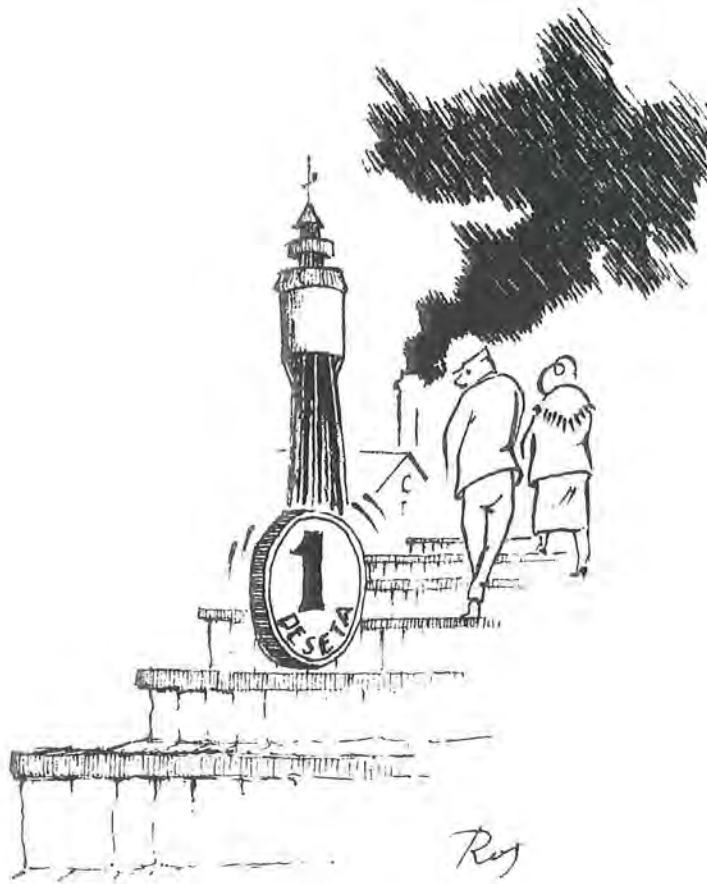
Un punt, però, de totes les maneres,
que cal que t'aclareixi. D'hora o tard
a dintre nostre hi bullen sangs taperes
i llavors sí que som un punt i apart.

Tapers... Tapers... fins el parlar ens deixa
el nom de coses seves fent carracs.
De cosa bona en diuen una xeixa,
i la que no se'n diu que es fot als flacs.
Si se'ns enreda, que tot són dresseres
que molta gent adopta per menjar,
ens han donat segones per primeres.
Si som tossuts, som gent de mal toscar.
Sents: doba-doba si no vas amb tassa,
sents: mal-carrac si del corrent es surt;
hem oscar si marrem, i del que passa
fluix de teulat: un trenta-quatre curt.

Si se'ns acosta un mal passar de vida
 un mal d'aquells de sense res a fer,
 sense remei, aturador ni mida
 ens passaran, amic, per l'accent.
 Que té l'accent francès? Les paraules
 que en tenim. Els tiratges d'un cantó,
 els trefins amb el catre i les topetes,
 i què me'n dius del mot tirabuixó?
 I del carrar? Tot són embastes fondes
 de que el gavatx dins l'art marcà l'arrel:
 els rubinets, les defes i les bondes,
 els taps picats, el souple i el model...
 És que amb la França mantenim frontera
 i en temps de quintes o de dret confús
 hi passem d'amagat per La Jonquera
 i pels revolts que baixen al Portús.
 Aquell que hi fuig hi fuig amb confiança
 i és un afany que tots plegats tenim,
 potser perquè fou nostre un troç de França,
 potser perquè no miren massa prim....
 Acabant, si les coses van mal-dades
 passem fronteres com aquell que res.
 Per més, però, qu'ells vagin a trompades,
 només per Santa Creu veuràs francès.

No tot són temps com els que trobes ara.
 De cop es diu que pujaran els preus,
 regateges a plaça amb mala cara
 i n'has tornat amb tremolor de peus.
 Pujà la vida i foren males llunes.
 El vi valgué dos-rals, augment temut,
 amb el pa no valia fer-hi engrunes
 i costen molt les calces de vellut.
 Els jornals són migrats. Tothom delira
 i espera que els jornals s'apujaran...
 Pobres pobres... Com s'arreglà? Si, mira,
 taulells tancats i ja hi estem anant!
 Demanant i negant s'estriculeja,
 el tot o res primer no vol retoc.
 I resultà, com sempre que es pledeja,
 si cap afluixa no s'arriba enlloc.
 La gent deixa la feina per protesta,
 i pel dissabte que no surt caler,
 es feren cuines per la gent modesta
 repartint estofat en ple carrer.
 El gremi dels tossuts deixà prestatges
 i no fa vaga com va fer tothom.
 Aquells banya-ricards de personatges
 són esquirois. Recorda't bé del nom.
 I durant dies va seguint la cosa,
 amb esquirois i cuines del moment
 fins que, company, un parlament s'imposa.
 Parlant la gent s'enten... o no s'enten!
 I ja se sap, perquè fa temps que passa,
 d'una bufada no s'apaga el foc;
 els que pagaren en trobaren massa
 i els que cobraren en trobaren poc...

De nou la gent pels vells camins s'enrola
 i creu el corn i es posa a treballar,
 mes, de llavors que va rodant la bola
 i ja veurem qui la veurà parar.
 Per què s'apugen calçotets i llisses?
 Per què la dona a plaça no se'n surt?
 Vols contestar d'on sortiran les misses
 si un bon jornal de cop es torna curt?
 Per uns les puges, sense cap mania,
 es fan perquè els de baix no surin més.
 Per altres l'eix dels preus de bogeria
 és el comerç, que puja amb el progrés.
 Per altres tot són coses forasteres
 i puja tot a to del temps modern.
 Per mi, tot ve de molt enllà fronteres...
 El món, amb els diners és un infern
 que sense embuts els pensaments enreda.
 És com l'amor, que embruixa i ens remou.
 En coses de senyores i moneda
 en trobaràs que mai en tenen prou!
 És el progrés, ja ho sé, les avançades
 són base del patir aquí i allà,
 més l'oli i el calaix, durant anyades
 mai feren figa en temps dels taps a mà...

LA FIRA

La fem pel maig, que plou de cent maneres
i mulla molt sovint a Santa Creu.

Per Santa Creu, les Festes de Figueres,
faves i pèsols a pertot arreu.

Els núvols fugen per la volta blava
i el cel queda de cel de mes de maig.

I l'endemà, que ja no s'hi comptava,
el maig fa núvols nous i plou a raig.

Maig de plou i fa sol. La terra xopa
i el sol ben fort. És el secret que fa

que tot plovent ja pots alçar la copa
pel sol encès que trobaràs demà.

És aquell mes, que sols i grops combinen
forces ocultes de poder alçat.

És el mes que les bruixes es pentinen
que mai abans s'avien pentinat.

Perxó les roses semblen d'embruixada,
inaturables amb el maig a dins

i flairen més a cada matinada
mudant a noies, textos i jardins...

Per lluir-la la noia se la posa;
de les dues no saps la que més lluu;

si la donzella de portar la rosa
o si la rosa per deixar-se dur.

Rosa de maig, que va morint badant-se
només per olorar el seu moment.

És el miracle que cap any es cansa
de fer el maig incomparablement.

Com tot el bell, el seu regnat no dura,
i té la vida breu de l'escollit.

En pocs moments el seu encant s'atura
més ha mudat el món de maig florit.

En maigs així s'avancen les florades
i cada brot floreix un temps abans,

i muda la ginesta ja marjades
amb rams de groc de gales triomfants.

Aquí, però, tots som extemporanis.
Les dones, per les flors tindran embruix...
Nosaltres, amb les roses i els geranis
tenim a l'hort la menta i el merduix,
puix, aquest maig, que per tot ell alabes
abans del pom de roses de Sant Ponç
és el gran mes dels pèsols i les faves.
Perxò tenim als horts herbeis tan bons.

En maig d'aquests, la Fira colorida
para la taula dels marxants primers.
En ven, es compra, es regateja i crida
en mig d'aquest carrer de Cavallers.
De cop el mes la Fira deixa molla
—aquelles coses d'aquest mes esqui—,
dos núvols i tres trons fan una colla
i cau a plom un gran ruixat d'estiu.
Per uns instants, s'interrompeix el tràfec
—allò que fem quan tot de cop ens plou—,
Tot és el maig. I passa i fuig el xàfec
com ha vingut. La Fira viu de nou.

Téns En Batista amb la parada plena
de nines arrecada i collaret,
amb xiulets i ventalls de tota mena,
ninots, coixins amb puntes i béixets.
En Bruno, de Girona, té parada
amb xurro i pomes al caliu, de pas,
i trena caramels de gran llargada
que la mainada mira amb dits al nas...

Espanta-velles, faixes i trompetes,
pedres i metxa pels encenedors,
pilotes i forquilles i escopetes
i barretines, xals i mocadors;
i càntirs, setrilleres, i demana!
olles i plats, arquilles i morter,
mitenes i mitjons, mantons de llana
i tapa-boques per l'hivern que ve;
esqueixos de roser i clavellina,
i farigola pels genolls ferits,
pèl de panotxa pels migrats d'orina
i un ram d'alfàbrega pels mals mosquits...
I falç i brides i collars. Arades
i dalles, forques, pics i cascabells
i tràmeccs, fangues i rasclons, aixades
pales de pues, mànecs i garbells...
Ja comprendràs veient aquestes eines
qu'erem pagesos molt abans que res.
Les coses de la Fira són per feines
de masovers de cases de pagès.

I enmig les coses que pel camp es tria
per l'inventari que pel maig es veu,
el gran Salat, vetllant l'Analogia
ens pesa llibres a boníssim preu.
Marxants amb brusa fosca i puro al llavi,
que de fires en saben tots la mar.

El venedor no cal que res alabi,
fan l'orni tots, i tot ho troben car.
Amb un "trieu i remeneu" tens robes
i meravelles per matar el gram,
i al costat dels recuits de drap, hi trobes
remeis molt bons pel coll de l'aviram...

I curanders, que criden per la plaça
unes pomades per curar cent mals...
I aquell que amb uns platets i bombo passa
per remodir els crits treient queixals.
I un herbolari els seus tresors esventa
i deixa l'aire perfumat al vol
de maria-lluïsa, til·la i menta,
sàtic i camamilla i puriol.
Enmig dels crits que fa el firal a cor
regatejant per portes i cancells
cria a falset alçat un "platior" ' '
que compra joies i rellotges vells.
Cobert d'escallarincs, per la Muralla
un andari fa curses al galop
seguit en el voltar per la mainada
que corre tant com ell o molt a prop.
Amb llengua aspriva, dura o lleminera
esvalotant la Fira i el firat,
recull i escampa noves la Severa
que porta al dia el seu actiu parlat.
L'Artisà manc, amb la trompeta a mida,
fa tres compassos demanant reclam.
No és el Catastre ni el quintar, la crida.
És que diumenge fan un ball de ram.
Ple de molins de vent i criatures,
passa el manubri de cavall roí.
Una gitana ven bonaventures
i, si no val, us ven algun molí.

A Cal Xerric hi troba la canalla
coets, petards i mistos detonants
d'En Garibaldi. El de més agalla
se'ls fa petar a dins les dues mans.

Soldats de plom, granotes i tortugues,
pedres fogueres amb vermells papers
per fer xisclar les noies, tan porugues,
a cops de pedra pels turmells lleügers.
Concerts de bufa, que bufant s'estufa,
i un gran disgust un bufador remou
que de bufar ha reventat la bufa
i vol cinc cèntims per bufar de nou...

A Plaça hi ha una cobla que refila
i veus les noies de tan bon mirar
que tot: parades, cases, Plaça i vila
s'han mudat amb orgull pel seu passar.
I si les veus amb l'aire que es punteja,
creuràs com tots, i jo mateix ho faig,
que són al món per a donar enveja
de Plaça Nova pel Firal de Maig.

UN DRAMA AL CARRER ESTRET

—Calleu... On va la gent esvalotada...
Dos carreters tossuts, ho són, ho són,
amb un embús d'aquells d'anomenada
dins el carrer més discutit del món.
És un embús de cosa del dimoni
i no recula cap segons es veu.
En el famós carrer de Sant Antoni
només se'n surt aquell que marxa a peu.
És el progrés. Abans l'estreta via
amb trànsit moderat anava bé;
amb sis parells de carros cada dia
es feia l'inventari del carrer.
Llavors si mai dos carros es trobaven
a Casa En Dacs, els carreters, tots dos,
així l'embús, galants desembussaven:
—...Doncs ja reculo jo si us sembla a vós!
Avui és ruta transitada. Suro,
les bales amb carracs fan tràfec gros,
jo, que quan passo molta gent aturo...
Després avui marxem amb rei al cos.
Qui mana de vegades és la mula.
Són de bon coll, més ai si diuen no,
ja hi pots pujar de peus que no recula
per més que cridis i per més bastó.
I sovint ja comença fer-se'n massa
amb carros a Can Pampa fondejats.
Si cap vol recular, com ara passa,
es passen hores defensant posats.

Els carreters estan posant al dia
l'honor. La gent de roda el té sagrat
i aquell que de bon grat regularia
tindria sempre més l'honor tacat.

Mira com surt la gent a la finestra
per veure bé quin desenllaç s'escau,
I quan més públic vegi a la finestra
cap carreter voldrà firmar la pau.
Ara es faran dos bàndols amb corrua,
un per carro. Veuràs desporticar
i sentiràs els vots dels de la cua
que els dos parats no deixen transitar.
Els crits fan tremolar les criatures
i tots aquells d'orelles innocents.
Es toca tot, la terra, les altures
i tota l'escalada de parents.
Això s'encen i la cridòria esclata
i cada cop amb espinguet més brut.
Un agutzil... el pobre Collsamata
és de poc pes pel carreter tossut.
I enmig l'escàndol que no perd empena,
diu un dels dos posant al mul morral:
—A mi no em ve de deu minuts ni trenta,
i vaig a prendre punt a Can Endal.
I la resposta de l'ofès no triga,
encen un quinto cargolat i dur
i diu passant a la taverna amiga
que per marrà no l'ha guanyat ningú.
Els que fan cua perden la xaveta,
cria En Sot amb paquets per Can Canals,
i crida el gran Silvela a la carreta
amb la banyera de banyar malalts.
I ve més gent i la batalla enganxa
per nous camins de vol desesperat
i En Batlle amb gorra nova, vara i panxa
arriba reforçant l'Autoritat.
Uns que fan tard i van amb corredisses
que poc sovint s'escolta tan de crit.
Qui són... qui són... Un diuen és En Misses,
i l'altre un carreter de Pals, han dit.
I va cridant tothom. La llarga fila
és fila de combat i moviment.
—I tu, què vols! Anem a fora vila
i no provoquis al davant la gent.
—Aquí tenim la cosa mal entesa...
si jo cridava a favor teu, amic.
—Ja tant-se-val, la sang tinc tan encesa
que tan me fa l'amic com l'enemic...
Algú de bon senderi i de paraula
a la taverna fa d'embaixador.
En troba un a cada cap de taula
i la resposta és no, que no i que no.
—Que no? I com voleu que no m'esvari
si aquest embús em costa mig jornal?...
—Doncs és que no— reporta l'emissari
alçant els ulls sortint de Cal Endal.

Diu que l'alcalde té comès a fora
 i es diu també que el Jutge està a Cal Rei.
 Ja veurem tot allò com surt de vora
 i quin trempat farà complir la llei.
 Els de la cua pleguen i s'enfaden
 i algun recula amb ràbia i xernegant.
 S'engalla l'esvalot i aquells que baden
 mai com avui l'han disfrutada tant.
 El corn avisa els cinc minuts. Desfici
 per veure el drama del carrer Estret.
 Els Atgutzils no troben l'armistici
 i els carreters mantenen el seu dret.
 Molts no es mourien ni estirats amb grues
 que ja es treballa, diuen, tot el mes,
 i el corn que bufa que han tocat les dues
 registrarà els rodós de més de tres.

Que sí, que no, més crits coberts d'espines
 i l'aigua neta és lluny de l'entrellat.
 L'Autoritat consulta les veïnes
 i l'escrutini acaba amb un empat.
 Gent que protesta i altra que s'enutja,
 gent que disfruta i altra amb sang al fel.
 De cop tres crits: El Jutge, el Jutge, el Jutge,
 i de Cal Rei arriba Don Manuel.

—Quan era a Cal Corder prenent carrera
jo ja passava al vol de Can Granés.

—Senyor Jutge amb dos carros al darrera
com compreneu, senyor, que reculés.

—Jo, senyor Jutge a pas normal anava...

—Si porta, senyor Jutge, un cavallot...

—I quan En Sadurní m'aconsellava
ell ha posat la seva mula al trot.

—Jo sempre hi vaig, senyor. La mula tira
seguint el pas del dring des cascabells.
És de pas viu i nervi fort, i mira,
mira quina finura de turmells...

—Perxò tenim la febre que ens arbora,
perxò hi han accidents i tants, senyor,
amb gent que van a més de vint per hora
et fan anar amb ais al cor i por...

—A marxa lenta aquest carrer s'anula,
anant al trot cap embussada es mou.
És culpa meva o culpa de la mula
si aquest cavall transita a pas de bou?

—Aquest cavall es menja les pujades
com un gegant. Mireu quin bé de Déu
de pit i coll i cames reforçades,
mireu aquestes anques, senyor meu!
que val més ell que més de quatre mules.

Que ens provin a Torrent, amb pes a dalt
i ja veurem que els trots són coses fules
i qui serà primer a La Bisbal.

—Amb aquest mort em vols de polemista?
Carregaré més pes que tú —li diu—.
A tú i cavall us perderé de vista
abans de Can Busqueta de Llofriu,
No sóc d'aquells que visc cercant la gresca,
mes, no badeu, que si em provoquen rai...
Van sis jornals que poso per juguesca
i la mantinc i no reculo mai!

—Ho sent el senyor Jutge? Quan venia
ja no marxava amb sons de bon amic.
Ha repetit que no recularia...

—I encara ho dic i més que dic, redic!

—Doncs jo també, i porto testimoni
que han vist molt clar la guerra qui l'ha encès,
i jo, carro i cavall, per Sant Antoni
que no ens farem enrera cap dels tres.

—Doncs ja veuràs com el mal temps s'escampa.
Que per bemols ningú em retoca el nord
i del davant la porta de Can Pampa
m'hauran de treure combregat i mort.

—Jo tinc la llei que mon posat ampara!

—Jo crec amb la raó, que té més preu.

—La llei és la raó d'abans i d'ara...

—El jutge, carreters, sóc jo. Calleu.
Que s'ha acabat!— el Jutge exclama.

—Farem jutjat a mig d'aquest carrer.

—Vós sou de Pals? —Senyor, amb honra i fama.

—Encara porta barba el Rajoler?

Es fa una pausa i baixa la malícia.

—Si cap vol recular, ho veig confós.
Posant ben dret el plat de la justícia
de grat o no reculareu tots dos!
I calleu, que sou gent de llengua bruta,
i quan jo jutjo, jutjo bé i cabal.
La Caritat serà la teva ruta
i tu faràs la volta pel Raval.
I així quedem tots bé com es deuria,
vosaltres dos i jo que us he jutjat.
Si ho entenem amb bona companyia
és el principi de l'Autoritat...

AIRES DE FESTA

Passat el juny ja sentiràs la crida,
la Festa Gran —aquí se'n tenen tres—.
El dia 20 és Santa Margarida
i mentres duri no ens expliquis res.
Ja sastres i modistes trafequegen
que cal fer goig, amic, i aquí se'n sap.
Les dones per la plaça regategen
massicant pomes pel relleno amb tap.
S'han de deixar les coses preparades
i s'emblanqueix i es fa pintar el pis.
Tenim ja Cavallets i cent parades
amb un Circ i la Roda de París.
Tot és xivarri i repassar de robes
encortinant saleta i menjadors.
Com flairant que s'han vist cassoles noves
els pollastres fan galls eternidors.
Tothom s'atura i parla de la Festa
i anant pel poble ho sents a cada pas.
—Com t'engipones, aquest any?— Contesta:
—Si, mira, jo refaig un matalàs.

Hi ha més remanament que pots contar-ne,
es compren colls, camises i xarols,
i pels carrers sents tuf de boles d'arna
que s'obren els armaris dels llençols.

Es parla de concerts d'anomenada
i entre les cobles d'espiguet millor
potser vindran els nois de Perelada
que tocaran El Foc de Castelló.
Tindràs la tómbola rifant joguines,
i farem, com els bons, dos envelats,
i es parla d'un quintet de ballarines...
Serà un festeig que ens deixarà parats.
Les orquestres duren bon repertori
que saben d'anys allò que el poble vol,
i aquesta Festa sentiràs En Norí,
i com toca el fiscorn En Rossinyol.
I sentiràs cantar "La Taponera",
que amb En Trifon a fora marca pas,
i es diu, mira la Festa que ens espera
actuï al Fraternal l'Enric Borràs...

Per fer cor a l'armilla més rumbosa
els tapers treballant no troben fi.
Estant fent la Setmana Rabiosa
i fan els taps que volen. Són així.

Ja dintre poc la sang mourà les venes
i ja la Festa es palpa pels carrers.
Avui encara es veuen taules plenes
i arriben dos vagons de forasters
que baixaran per dur la Festa al dia
i estan sol·licitats a baix i dalt.
Els forasters et donaran la guia
de si la Festa val o si no val.
Perxò: s'han de tenir i sense mida,
quants més millor, que puguís o que no.
Si a taula en tens per Santa Margarida
et quedaràs, amic, com un senyor.
Són una gent de bon tractar, estables,
que fan pertot arreu uns grans papers.
Els saben d'anys que són indispensables...
Ui, una Festa sense forasters!
Ui, el disgust si un foraster es raïxa!
La gent en vol, és un orgull, un punt,
i s'ha sentit, a qui coneix la baixa
dir al veí si en pot deixar algun...
Estimen el suquet i carn de ploma,
adoren el relleno a cor obert
i acabat tot, amb puro ple d'aroma
s'adormen felicíssims al concert.

Són gent complimentaire amb el desfici
de tot trobar-ho bé, de dir amen
a casa, taula i llit. El seu ofici
és de fer mèrits pel festeig vinent...
Si se't pregunta com ha anat la cosa,
si t'agrada el prestigi ben sentat
ja saps el quid, on contestant reposa:
—Molt bé. Més forasters que l'any passat!

Com som, com som... som gent de tres repassos
 i berenar, que mai ens en desdim.
 El Metge Cabo diu que estem molt grassos
 que hi peta més el gras que pas el prim.
 Som sociables. Tens la prova pura
 amb els aplecs que fem a Tamariu.
 Els uns aporten un conill de fura
 i els altres porten peixos d'explosiu.
 Som una gent que l'amistat ens guia
 a l'hora de la taula i la cançó.
 Volem algú que ens faci companyia
 amb els cants la forquilla i el porró.
 Durant sis dies el treball s'afanya,
 o durant cinc... més sempre preparats
 amb un gos, escopeta i una canya,
 baixem a mar a festa tots plegats.
 Llavors som lluny de penes mal passades,
 del món de fora i el dilluns que ve,
 entrant en joc les colles i cantades
 que són el moll de l'os del món taper.
 Llavors no tens cap nosa que separi,
 i canten el rentista i el tronat.
 Els cants a mar, i el beure que no pari
 fan més parents que llibres de Jutjat.
 Sota l'encant que aquest collar destil·la
 veuràs del braç la gent de baix i dalt,
 Són episodis que veuràs a vila...
 Ja en parlarem si vens per Carnaval.

Si, tots no som de la mateixa classe,
que van com van les coses que trobem,
mes, tot això no ens encaparrà massa.
El món es mou així, ves què hi farem.
Tots protestem, per convençuts o d'esma,
i encara que ens fem amb batlles i clergat
paguem de mala gana, i per Quaresma
la gent balla a La Punxa d'amagat.

Som d'una vila poc anomenada.
Ja veus quin campanar ens veu el món
on les campanes paren la rosada...
més si carrers i cases són com són,
on trobaràs l'encant de la planella
que té la vila amablement al mig;
on trobaràs Les Voltes de Calella
i el blau de Tamariu, i aquest desig
d'aquest Llafranc que et crida cada dia,
i El Pinell amb El Cau, i tot l'indret
del Canadell al Crit, la bogeria
del rocam dels Forcats i del Golfet.

I camins que destria la fullaca
que porten a paratges resseguits...
mig veus la mar, la vinya i la barraca
i l'olivera i els perers florits.
El Pla de Pals, mirat de Les Torretes,
els dos Cremanys, amb el Son Ric germà,
les terres de Llofriu, gemades, netes,
i els mudants grisos del Montgrí llunyà...
I cent racons que cadascun et crida
i et mostra llum amb el color més viu,
Cala Marquesa al vol d'Aigua Xelida,
Els Castelletes, Canyers, Es tramadiu,
El Salt amb estovalles d'atzavares
amb els miracles de com creix un pi,
el trau de La Pedrosa, Cap de Freres
i La Perica, Ros i Puig Romí...
Cala Estreta, cristall de sorra fina,
Sa Roncadora, El Rec, Es Furió,
Aigua Dolça, Les Coves, Sa Gavina,
El Cap Roig, Les Pasteres, El Port Bó...
Les blondes d'Aigua Blava, dolces, pures,
com si fossin d'un altre món el moll,
i el cop d'estat de mà de les Altures
al fer Fornells amb tants encants a coll...
I comprendràs, si tot això t'acosta
a fer-te soci tant si vols com no,
que tot l'Empordanet és fet a posta
pels homes i els pensars d'aquest racó.
Els sentiràs a mar a grans cantades
vora la taula d'agermanament
que fa el prodigi de juntar vegades
armilles d'efectiu ben diferent.
Llavors, amic, estan en el seu centre.
Els trobaràs com són i nets d'enganys.
Si vens, no et paris a la porta. Entra
i et trobaràs un més entre companys.

I et donaran cafè que mai s'acaba
i sentiràs un cant que no te fi,
i ben segur, diràs: —No m'ho pensava
trobar la gent que m'he trobat aquí...

Com que tothom amb suro es descapdella
i el corn ens marca horari controlat,
la feina ens fa devots de l'escudella
menjar que es cou tot sol a foc colgat.
Per més, però, que sigui per la vila
constant repàs d'avui i l'endemà,
la gent quan pot Pinell amunt s'enfila
a coure arròs a Sant Sebastià.
La cuina ens tira i aquest lloc es tria
perquè dos Sants ens vetllen els fogons,
i com que els focs es fan en companyia
cada cuiner vol fer cuinats més bons.
Pots dir pel món, sense pensar-t'hi gaire,
que aquí s'hi cuina amb il·lustrissims nords,
que de l'ermita pugen cel enlaire
uns sufregits que ressusciten morts.
Tenim a cents els diplomats en salses
i a l'àpat es fa culte dels més grans
i ho prova algú que menja amb unes calces
de trinxa mòbil per tenir descans.
No tot és gent de ben passar i puro,
i trobes buits als actes de conjunt.
Són pels que cinc pessetes fan un duro
i que el treball els troba sempre a punt.
Pels uns les xefles són la seva flaca,
pels altres, sis jornals són el motiu
de pensar amb la vinya i la barraca
i de pujar un cós a Tamariu.
Qui té raó? El qui saraus ajunta
o aquell que per l'estalvi tot li cou?
No puc pas contestar-te la pregunta,
jo sols et dic el tarannà que ens mou.
Malgrat algunes baixes passatgeres
hi pugem tots, no et deixis contradir.
I fent bon temps veuràs a Les Pasteres
unes corrues que no tenen fi.
El que no hi puja en jorns de punta i marro
hi puja a coure ploma i llobregants
entre setmana amb cotxe enlloc de carro,
i és dia de propina als ermitants.
Veuràs des d'un terrat de meravella
la millor mar que imaginar-te pots.
Després, si vols, visites la capella
amb bergantins i els versos dels ex-vots.
Gent que tot l'any al cler a gust descansa
la veus distint a Sant Sebastià.
Tots el tenim per Sant de confiança,
un Sant d'aquells que mai es fa pregar.
Ja veuràs, normalment portem escrita
la fama que els doctors no ens van molt bé,
i si un mal ens masega i ens enllita
cridem sense dubtar el curander.

I si el remei ens mata la dolença,
 malgrat algú no sigui practicant
 en general es fa una prometença
 i es porta un ciri a l'altar del Sant.
 Veuràs que pels ex-vots que el clos empara
 el Sant és servidor a tot accés.
 Aquí davant d'un mal que ens aclapara
 s'acut al Sant i no se'n parla més.
 Tant si el cavall davant el tren s'encalla,
 ens trenquem cames o perdem el vi
 o ens bolca un temporal, la gent rïo falla
 i fa les prometences a desdir.
 I segons la butxaca o les malures
 es fa l'ex-vot o més petit o gros,
 i es queda bé de cara a les altures
 i s'aprofita per dinar d'arròs.

Et pots trobar que vegis coses rars
 si no coneixes com la vila va,
 i veure tot un soci menja-frares
 cantant uns goigs a prop d'un capellà.

Si, som així, d'una constant estranya,
 algú diu que és el vent, els vents, que són
 aquí, senyors de pensament i entranya...
 Som el país més esventat del món.
 Ens toquen tots. Primer tramuntanades,
 la gama dels garbins, llevants, mestrals,
 migjorns, ponents, terrals i marinades,
 xalocs, oreigs, provences i guergals...
 No dic que els vents, que al poble hi proliferen,
 no ens marquin mèrits i pecats. Per mi
 el tot ve dels tapers. Ja saps com eren.
 Eren... tapers i en queda molt a dir.

Som gent panarra sense cap esmena.
 Com que tenim flequers de bona mà
 fem els guisats amb suc de tota mena
 només amb l'esma de suc-hi pa.
 Som una gent que ens fa patir la ella
 que no marquem com estableix la llei,
 i de fonoll, genoll, vermell i vèlla,
 en fem veia, fonei, junei, vermei...
 De l'ull fem ui en el parlar diari,
 de palla, paia fem encara avui
 i a fora diuen del vocabulari
 que som gent que tenim la paia a l'ui!
 Som cridaners. Cridem a la manilla,
 parlant del temps, del rei i del senat.
 Si vols sentir la nostra veu com brilla
 ves als debats que fa la Germandat.
 També salem, que és un parlar que es dona
 a n'aquells pobles que han tirat al dret.
 No sala pas la gent de casa bona
 i només sala qui no duu barret.

Com a pertot, aquí veuràs mostrari
que tria a n'els de dalt, el mig i baix
i no podem passar camí contrari...
tot ve i se'n va d'acord amb el calaix.
El gran burgès s'afaita cada dia,
i cada tres el gremi menestral;
el poble-poble va a la barberia
cada dissabte amb barba setmanal.
Vora butxaca que buidar-se triga,
tens els cupons de rendes trimestrals,
els que van fent darrera una botiga
i els que dejunen amb els tres jornals.
Tenim la gent que coll-planxada corre,
i aquell que duu pedaços a tot drap,
escàs barret i majoria amb gorra
i qui transita sense res al cap.
Els barrets van a llotja, qui l'abilla
—gent de comerç i gent de bon lloguer—,
se'n van discrets a dalt la "camarilla",
El jornal baix s'instal·la al galliner.
Manté servei la gent de casa bona,
que molts veïns no poden fer-ne ús.
En general no tots gastem minyona.
La dona cria, renta, cuina i cus.

La de jornal, després d'escapça-neta,
s'emporta feina a casa per si pot
modificar l'economia estreta
fent quatre taps a màquina-ribot,
i encar té temps, després del ball del dia,
de trastejar per casa amb escarràs
i renta i frega i cuina i cus i cria...
Aquí la dona ens fa servei, veuràs!
Aquí la dona fa per tot: mainada,
cuida aviram i vells, malalts i bons,
la veuràs amb feixina carregada,
i resta al cas amb gebre i penellons...
I s'erra aquell que diu que en troba masses.
Sense elles tot faria mala fi...
Que tots serem un temps uns grans calçasses?
Avui, manyac, les coses van així.
També a l'estanc la tria s'hi perdura:
pels alts hi trobes puros escollits,
pel mig sisenyos, naps i picadura,
revòlvers pels de baix i escanya-pits.
Com a contrast, es fan sovint collades
que lliguen bosses i partits i fes.
A Sant Sebastià veuràs vegades
com venta un anarquista un foc burgès.
Ja t'ho he dit. Hi puja tot el poble,
perquè un amic de lleves s'ha lliurat,
per un casori o per vendre un moble,
per un discurs del nostre diputat...
Per a pujar-hi tota trama s'usa,
el tom d'un mal, bateigs, el bolc d'un ruc,
un testament... en tot trobem excusa
per fer-hi colla al vol d'un peix en suc.

I el dia que tu diguis de pujar-hi,
 que hi pujaràs, amic, cap dubte en tinc,
 veuràs d'aprop el cas extraordinari
 d'aquells arrossos de noranta-cinc.
 Abans es treballava per la vila
 segons el temps, les ganes i l'estat.
 Avui un corn et lliga i et vigila
 si fas o si no fas, l'encarregat.
 Malgrat aquest falset que el viure ens banya
 el Fraternal conserva bons papers
 i et deixen a la taula rom i canya.
 Uns grans remeis contra cafès clarers...
 Et plau la companyia, m'imagino.
 És el secret del què cerquem aquí,
 i aquell que no te bossa pel casino,
 passa la nit davant un got de vi.
 Llegim diaris i lloem els crítics,
 i un bon discurs a tot el poble encen,
 i malgrat ens solfegin els polítics
 no som pas gent que sempre digui amen.
 Si, aplaudim ens diguin com ho diguin
 per ser feliços o trencar un jou
 mes, no admetem que ens manin i ens obliguin.
 Volem anar pel món com som i prou.
 Si, discutim, cridem i armem la gresca
 amb qui vol contradir, a cor què vols,
 i els crits acaben fent a la brutesca
 els dos discutidors, dos-cents cargols.
 Que el temps potser del món mourà la via
 i mudaran envejes i sentits.
 Jo no ho sé pas. Em dius el què voldria?
 Doncs fondejar-nos com anem guarnits...

No tenim músics per voltar la terra
 amb notes de compàs i monument,
 però tenim qui toca bé la berra
 i galtes plenes pels pistons de vent.
 Tampoc tenim astrònoms dins el gremi,
 ni dramaturgs, ni cap pintor de vol,
 però tenim amb dret constant a premi
 bolets amb butifarres de perol.
 Si no tenim el cup de cal haver-hi
 de savi, d'inventor i cavaller,
 tenim cuiners que valen un imperi.
 I les noies, les has mirades bé?
 Que no tenim castell, se sap de sobres,
 ni gent d'escut, ministre o generals,
 més veus uns grans camàlics i manobres
 que són uns ciutadans fenomenals.
 La gent de nom ens mou a l'escoltada
 i ens boca-baden els pinyols alçats,
 i tots tenim un toc de vergassada
 de còmics, oradors i literats.
 Com som, com som... som una gent tranquil·la
 que si tenim defectes galopants
 ens coll-inflem si ens toquen a la vila
 i de tranquils ja no se'n troben tants.

No ens treu el son ni mai ens neguiteja
allò que els altres diuen o faran.
Som una vila que no sent enveja
que tal com és va fent i va tirant.
Més un orgull a tots plegats ens porta
tocant-nos el botet, si mai es don,
d'ésser hereus, amb tot el què comporta
de l'estament que feu més taps del món.

Com som, com som... sorruts la gent terrera
per si la pedra mata brots novells,
garlaire i sense fel la gent tapera
que va deixar la fanga pel taulell
Pel mig hi tens les barres agressives
dels de jornal segur i de cupó,
dotzenes de barbers, les forces vives
d'apotecaris, metges i rector.
No ens falta res i res tampoc ens sobra,
vivim pobrets, però vivim en pau,
i encar que en general la vila és pobra,
quan ve rodat portem clavell al trau.
La vila, ja veuràs, ningú s'hi atura
per places ni carrers ni monument.
Si no s'hagués fundat l'arquitectura
el poble, ben segur, no se'n ressent.
Teniem arc de pedra i una torre
que per decret ja s'han enderrocat.
Si, què hi vols fer... Val més deixar-ho córrer
no pots pas agafar l'Autoritat...

Si vols i no manes el contrari
farem una bugada de papers
i veuràs amb els fulls de l'inventari
amb quina vila et jugues els diners.

La vila abans anava amurallada
amb poques cases dins el clos tancat.
Avui és una vila mal girbada
amb campanar que toca destapat.

Tot és modest, sense teulat de mida
que surti molt dels de més poca sort;
plantes baixes, cal-sobre i una eixida
i una comuna al cap-de-vall de l'hort.

Hi ha nou escoles que el saber s'hi amaga
i en cobren set, per ensenyar segur.
Les de la Vila, com que no s'hi paga
si fas rodó no estafes a ningú.

Un Ateneu i dues gallinaires,
un retratista i quatre sabaters,
sis coixos, un assil i tres drapaires
i afaiten uns vuitanta-set barbers.

Tres aiguaders ens vetllen sang i fetges,
un curander de pes, dos manescals
i fan receptes un septet de metges
partint-se un cens de massa poc malalts.

Tres rellotges en donen l'hora bona,
cinc colles de camàlics, dos basters,
i fem pel traficar amb Barcelona
amb dos complidosíssims recaders.
Ben pocs civils per fer la pau tranquila,
i un hospital per enllitar baldat.
Tres fondes pels passants, i fora vila
dos llocs que es priven als menors d'edat.
Sis sastres, i modistes, estisores
al servei dels que passen molt mudats,
monges de vetlla i dues llevadores,
amb cinc casins i dues Germandats.
Quatre cafès, dos mancos i un diari,
cap-i-puntaires i puntals pel foc;
tres agutzils, deu fleques i un notari
que el pa ens agrada i els papers molt poc.
El pa té fama de tenir mil gràcies
i el vi el considerem d'obligació,
perxò tenim només quatre farmàcies
i cent tavernes es el cup rodó.
Tallers amb uns manyans de mà desperta
i fusteries de ribot primer;
paletes esperant tenir coberta
per fer l'arròs d'avèr cobert tan bé.
Tres Societats, ben poc esperitista,
dues tripaïres i serens com cal.
Un cor. I ens fa la boca un sol dentista
que ens costa molt desfer-nos d'un queixal.
Tres cines, sis burots, revendories,
dues imprentes il.lustrant la gent,
tres serrallers, un Banc i merceries,
i un manxador de l'orga diligent.

Escola de dibuix i de pintura,
dos confiters i magatzem de grans;
dos carros que s'emporten la bassura,
set carreters i quatre protestans.
Ferrers de molt bon tall, dos herbolaris
i quatre estancs. Algun terratinent.
Senyor rector, que si li cal vicari
tenim més d'un manteu independent.
Tenim carlins i liberals, no gaires,
i majoria sense cens ni marcs.
En general ens toquen tots els aires.
Comptat i rebut, posem més llargs
de federals i curts de lerrouxistes.
I per fer viure algun carrabiner
també tenim honrats contrabandistes
que ens porten fàries quan l'estanc no en té.
Tres esmolets en desenosquen l'eina,
sis carnicers i fabricants d'esclop.
I En Pere-Enterra-Morts té poca feina
que aquí la gent es mor només un cop...

Mes, si la vila és vila de tercera,
mig saps com calcen els convilatans.
Són gent que va pel món amb sang tapera
que és una sang que ens té curats d'espants.

Som tolerants d'una manera neta
mentres poguem piular de tant en tant,
perxò tenim de tot una miqueta
i entre tots anem fent i anem tirant
Tenim a qui pensant el cap s'esbulla
i qui no pensa res i viu tranquil;
i al costat funerals de gran casulla
tenim a qui s'enterra pel civil.
Hi ha qui renega del burgès que crida
perquè li fem la feina de maimons,
i aquell mateix quan ve Pasqua Florida
de balcó enllà li canta sis cançons.
Si protestem és cosa poc moguda
i la prova la tens amb la presó
que sempre està tan poc concurreguda
que sembla que no sigui de debó.
Si bé deixem que es pensi d'altra forma,
per amistat passem amb el pensar
que per tapers és obligada norma,
i a l'hora de la cuina ens dem la mà.
Avui, pel poble amb l'amistat transites
—fora algun cas de deixes o de dots—,
i veuràs ressopons a Can Tarites
de rentistes, camàlics i burots.

Som gent que el viure fort ens fa l'aleta
i a poc es cobri bé si s'ha cobrat,
no trobaràs ni festa ni festeta
que no hi siguem quan s'obri l'envelat.
Les festes, ui, les festes, són la base
de les sortides de la bona gent.
Si treballem, el tema de la casa
és sempre aprofitar un bon moment,
que els mals-de-cap, amic, bé prou t'aplanen...
les robes, els col·legis, els lloguers,
el pa... les dones que tot l'any demanen
i sempre necessiten més diners!
Mes, si podem, fem festes sense noses
i pel bon temps a Festa ens trobaràs.
Pel maig ja ve Sant Ponç tot ple de roses
amb l'envelat a l'era, vora un mas.
També pel maig te'n vas a Llagostera,
festa de taula amb un fogó molt fi;
i baixes a Calella per Sant Pere
primera Festa del rodal marí.
La gent es mou a peu, en bicicleta,
amb carros i tartana i tren petit,
i segons com fins una barca es fleta
pels valsos de l'Escala i l'Estartit.
A Mont-ras per Sant Jaume s'hi festeja.
S'hi puja a berenar amb bon desig
i es balla a l'envelat que s'hi valseja
exemplar únic, amb un pal al mig.
Sant Joaquim al Canadell prepara
llevants de taula i fanalets mudats.
Sant Roc espera torn. L'Agost no para
i fallen molts quintets emparaulats.

Vas a Begur per Santa Reparada.
A Pals fan dues festes, la de Pals
i la dels Masos, Festa anomenada
per mantenir excés de comensals.
A Torroella és Festa de tartana
cavall al trot, pressegüer i riu,
noies de mel, un rei de la sardana
i prendre punt a Casa En Cotoiu.
Festes de tren, de gran aplec i mida,
a càrrec totes d'un carril famós:
Palafrugell per Santa Margarida,
i Sant Joan, la Gran de Palamós.

Són Festes de renom. La gent del suro
no mira prim. La gent del suro rai!
Hi trobareu de tot, i per un duro
fan uns sopars que no s'acaben mai.
També pel tren hi han Festes que s'estimen
amb gent mudada, coll planxat i xal.
Els forasters descarregats animen
les Voltes i El Passeig de La Bisbal.
Els de vint anys protesten per l'horari
que el tren ve just i els balls no duren res...
si es perd el tren d'un vals extraordinari
aquells vint anys responen tots: —I què!

A la taverna fan arròs de masses,
el transeünt amb fiambarrera fa.
Sols el quinze d'agost un cop depasse's
la pau que a Tamariu es declarà.
De nits la platja és fonda abaratada.
Només qui menja dret està segur.
Si surt corrents un gos o la mainada
la sorra forma part de molt menú.

I Llafranc amb bellesa per bagatge
per Santa Rosa fan la festa gran.
D'anys i panys és la primera platja
per el paisatge i per l'aplec que fan.
Dessota el pont els carros cerquen tanda
i l'amo es banya els peus amb els cavalls,
i pots sentir una senyora Banda
amb Cerca-Viles i un floret de balls.
De panxa a terra dones amb camisa
es mullen, popa a mar, discretament.
Un cop de mar dolent que mai avisa
alça camises en un mal moment.

Després vindrà l'alegre desfilada
plens de samfaina, de vinets de grau,
banyats cavalls i dones, la tornada
havent sentit la Banda marxa en pau.
A l'endemà la platja és una estora
d'ossos i pells de sindria i rosegons.
Pels gossos de Llafranc arriba l'hora
de fer la seva festa com els bons.

En queden moltes ben recomanables:
les d'Esclanyà, de Regincós, Llofriu,
les de Fitó i Sant Llop, molt saludables,
les de casino i port, com Sant Feliu.
I encara tens la conca de la via,
de tots els pobles que t'hi fan bitllet.
Veuràs taula parada i un "Bon dia"
de Palamós fins a tocar Pedret.

Uns de la Festa l'envelat és quilla
i tot és vals picat i repicat;
per segons qui la Festa és la forquilla,
per altres el concert d'havent dinat.
A molts els veus anant de Festa en Festa
fanàtics de tenora i de trombó
i aplaudeixen les notes d'una orquesta
de Calonge a Sant Pere Pescador...
Festes Majors! Que el foc sagrat no acabi.
La taula plena amb tot el goig que té,
la cobla i l'envelat i a flor de llavi
un Déu-vos-guard si puja un foraster!
La mar a prop ens desarrela noses
i ens deixa l'esperit tranquil i clar.
Ja comprendràs el com d'aquestes coses
el dia que t'apuntis per collar,
que fassis part d'aquest anhel que ens lliga
de fer companys al goig de dos fogons
partint-te el pa voltant la taula amiga
tinguent la mar prometedora al fons...
la mar, que sempre espera qui la miri
amb ulls tocats i de deixar-se anar
i que encomana a fons aquest deliri
d'anar-hi cada festa de guardar.
I quan se sent aquest estat que et deia
es baixa a mar amb sol o temporal.
Pels escollits, si aquest baixar no es feia
era per ells com un pecat mortal.
I aquestes crides són, segons quins dies,
pels practicants com un iman immens
i per seguir-les deixen malalties
la dona, fills, jornals i manaments.
I qui diumenge té botiga oberta
si sent la crida com ho fan alguns,
a l'alba ja remou's i ja es desperta
formant amb les devots dels Sants Dilluns.
Pels que no senten la cridada, pobres,
a mar tot és defecte repetit.
Els practicants estan contents de sobres
i damunt fulles de brossat fan llit.
Estem enamorats d'aquesta vida,
serà virtut o vici, més pensem
que platges i muntanyes són a mida
perquè nosaltres sols ens hi trobem
amb bona gent a taula, que s'hi menja
ben allunyats de credos i embolics
esperant la vinguda del diumenge
per a fer-se una mica més amics...

Aquest és el secret que ens mou i guia,
tenir gentada a prop, gent bona, saps.
Cantar a mar el "Ven chinita mía"
encar que sembli estrany allisa caps.
I això ens dóna un orgull passat de ratlla
i ens fa mirar el món i el seu passar
una miqueta per damunt l'espalla...
una manera que solem mirar.
Estem mol avesats a fer la nostra
i quan ens venen lleis és un turment.
Sobretot el pagar, posem per mostra,
ens ve molt i moltíssim malament.

Mes, amb cançons que el beure desenterra
pugem castells de fum, que fan poc mal
i per l'espai o tots dos peus a terra
sempre pugem a l'escaló més alt.
Amb les cançons la festa ve rodada,
i Carnaval encara més uneix.
Ai, aquells salts de tots a La Passada,
ai, aquell bombo d'En Remigi Xeix!
I es viu i canta i riu, que mai no mata,
amb un jovent que tot l'elogi en faig
que ja el veuràs al Ball de la Pinyata
i amb mocador vermell al Ball Apatx;
i la Corra i l'Airet, que avui s'enyora,
ball de disfresses per la gent de pes...
i un àcrata que amb roba de senyora
remou durant tres dies un burgès...

Ja treballem. No tot és gent que vaga
amb balls i serenata i ressopó.
Ja treballem... I què volem en paga?
Salut, bon temps, la mar i una cançó.
Un poble que no canta dóna pena,
es que té l'ànima trista sense cant.
Aquí cantem si fem setmana plena
com no. Cantem a taula i treballant.
Som gent, en fi, de taula i de trobades
amb els defectes que se sap tenim
més en ganes de viure de vegades
com ha viscut la vila que seguim.
I és un desig que creix i s'encomana
i ho prova el fet, per cert de bon provar:
algú vingué per sols una setmana
i fa trenta anys que es feu empadronar!

FONTS I PLATGES

No és pas que l'aigua ens fassi cap mania,
mes, si t'agrada un xic de caminar
et donarem una modesta guia
d'un joc de fonts que ragen molt en va.
La que tens més a prop, fes-ne la prova,
font a manès amb cinc fanals al cim
és la primera al mig de Plaça Nova,
la font més visitada que tenim.

A Can Endal a la segona et guia.
I quan a Salt-Ses-Eugues l'aigua es fon,
amb sis galledes vora Can Maria
tens En Manel amb la tercera font.

Cap a Llofriu tenim la Font Busqueta
que té per taules rodes de molí.

És una font amb aigua fresca i neta
i un Mas a prop per 'nar-hi a beure vi.
La d'En Cruanyes, amb alzina i eura,
amb uns camins que ja no són per mi.
És moda de menjar-hi abans de beure
'nissos de frare i xocolata Pi.

La Font d'En Xecu, que tothom s'hi para
amb aigua regalada, taula i banc.
Hi fan temps amb dos càntirs d'aigua clara
cap-al-tard les minyones de Llafranc.

La d'En Mascort, on la verdor es guarda,
amb aigua que es pot beure bo i suat.
Sentir-hi rossinyols tombant la tarda
és una glòria que no té costat.

Al marge hi neixen flors que s'emmirallen
al rec gentil que fuig portant perfum.
Entre el fullam uns raigs de sol hi ballen
i apar que beguis glopadets de llum.

Veuràs pel bosc, és clar, si et plau anar-hi,
una neixor de ben fressats camins.

Tu ves passant. Malgrat el propietari
és com de llei hi passin els veïns.

Trobaràs recs on corra l'aigua soma
amb marges de pomera i de perer.

Para't tranquil si vols tastà una poma.
Si ve el pagès li dius el gust que té.

Avui encar corrim aquestes vies...

Si vens per Pasqua escatiràs uns fets.

Et donaràn brunyols per les masies
i mai ningú et dirà d'on vens, qui ets...

Si et veus en cor de fer la caminada
i pujar costa amunt no et causi por,
la de la Teula amb aigua rovellada
et dóna alè per visitar Fitor.

Vora la mar en tens de tota mida:

La Font d'En Roques que el caudal és poc,
la Font del Cau, la Font d'Aigua Xelida,
la d'Aigua Dolça i l'aigua de Sant Roc.

Tens fonts a Platja Fonda i La Perica,
Cala Pedrosa, de mosquit privat...
Són unes fonts que es fan pregà una mica
com si ragessin totes d'amagat.

En tens que van amb tap i canyeria
que és un sistema que no sol fallar,
i d'altres que rajant amb anarquia
hi fas un glop segons el temps que fa.
El Crit, o Font Morisca. Un bon dia
uns moros o pirates africans
trobaren una noia que hi bevia
tota soleta, que és descuit dels grans.
Dubtaren entre l'aigua i la troballa
mes, ai, el dubte se n'anà bentot
i fent el seu ofici sense falla
tastaren l'aigua i ho tastaren tot.
I ja se sap els crits que l'aire emplen
llençats per les xicotes d'aquest món
quan els pirates o qui fos les prenen
si van totes soletes a la font.
I prou que crida, malda, xiscla i trisca
sense resposta com es veu escrit...
I de llavors, amic, de Font Morisca
en diuen molts també la Font del Crit.
Les altres fonts són fonts de poca gresca
i no se sap els crits que han escoltat.
Generalment s'hi va per l'aigua fresca
i no portem registre de pecat.
La Font d'En Plaja que sovint servia
pels caçadors que passen sedejants;
la Font del Congre, la de N'Estasia
i sobre el mar la Font dels Ermitans.
I encara pots trobar la Font Morena
que és font de carretera i bon anar.
I tens sentint ocells de tota mena
la Font Martina amb aigua d'Esclanyà.
La d'En Catalanet, amb herba humida,
i la d'En Verges pel camí de Pals;
la Vilarnau amb Santa Margarida,
i la de l'Orga per segons quins mals.
A totes elles hem marcat la passa
en tots els temps, per beure o no, segons...
de menuts amb el Mestre hi feiem classe
i d'amagat la feiem de mandrons.

I més tard entre núvols s'hi camina
amb una trena de vint anys a prop;
damunt la soca d'una vella alzina
hi veus dos cors assejetats a cop...
Més tard, aquell més tard de l'hora justa,
aquell més tard que tot ens va sortint,
també hi anem amb un bastó de fusta
a pas petit i reposant sovint...
Per Vilaseca amunt, seguint marjades,
pel Banc dels Diputats, com és de llei,
iràs a Tamariu en tres baixades
que et portaran als Horts de Cas Patxei.

Mira la llum de Tamariu! Compara
si has vist un blau com aquest blau, i uns pins
tan verds damunt d'aquesta mar tan clara,
i aquesta pau que no se't mou de dins.
Aquí veuràs com tiren la sonsera.

És peix el sonso, de poquíssims fums,
mes tot és or d'aroma marinera
si el menges just pescat segons costums.
A Tamariu la pau té seu i soli.
Sis barques i deu gossos. Un sali.
Quatre vaillets amb pa sucats amb oli,
i a Cas Noi Nisso que revenen vi.
Amb gorra de galons hi baixa un dia
un agutzil que porta, diu, un ban.
L'Arturo i En Bisbal, i la Maria,
i dues cases negres del Galan...
Es Titong, tamariuenc de talla,
El Xoi, que fuma fulla amb pursos plens,
alguna dona que reforça malla,
Na Nacarina... i s'ha acabat el cens.
Ja queda poca gent que tanca caixa,
algú que cala nances per peix gros,
i algun carrabiner donat de baixa
que per les saupes ha deixat el Cos.
I gent que hi beu a compte una setmana,
que hi fa cura de vi, que mata el cop,
i entre llevants, garbins i tramuntana
espera tanda per lluir l'estrop.

Seguint la penya aspriva i enrogida,
per Cas Nen Pota un caminet airós
et porta a veure al cel d'Aigua Xelida
dos mar-ferits: En Gotes i l'Hermós.
En dies com avui, no cal que miris
que poques coses més hi pot haver.
En temps de compromís, veuràs Els Iris
que té amb La Xerinola el cup ben ple.
Enfila aquest camins, escull i tria
i sempre més en sentiràs enyor.
Vestida de diumenge cada dia
Cala Pedrosa té penyal d'honor.
D'aquí veuràs les ones infinites
com van fent versos, si les saps mirar,
i amb sorra i llum i cel porten escrites
rimes que escapen al pobret humà.

Pel Brugarol, deixant enllà fronteres,
camí del Portal Negre i Can Dunjó,
t'atures uns moments a Les Pasteres
i sempre més em donaràs raó
al dir-te amb tot l'orgull que al pit s'enfila,
i encar potser d'orgull en trobis poc,
—De Sant Sebastià, pels de la vila,
no en trobaràs, amic, cap més enlloc.
Als peus veuràs Llafranc qu'un mai acaba
de veure'l tan bonic, acompanyat
d'un davantal de llum i de mar blava
mudant la platja del millor corvat.

Hi viu un peix que brilla com la plata,
 tè cens petit, més ai quin cens, Senyor:
 hi fa el canari i tiroteja En Mata
 i va censant muntanyes El Pastor.
 Avui encar no hi ha hotel ni fleca
 i molta gent només hi va a l'estiu.
 En aquest temps, la burra d'En Maleca,
 En Xiflos i En Joan de Sant Feliu
 amb Es Polacro i vorejant les vedes
 En Ciprià, que pesca entre morters.
 I a Can Gervasi, que les nits molt fredes
 hi baixen a fer vi els carrabiners...
 I plana per Llafranc la pau més pura
 un dia i l'altre dia i l'endemà...
 I el vent i l'aigua i fins el temps s'atura
 i aquell encant et porta de la mà.
 De cop, la pau té un sobressalt que passa.
 S'escolta un tret i el crit d'un gos cadell:
 El Metge Gic, que don llicó de caça
 i és partidari de tirà al Pinell.
 No t'estranyis si sents d'enllà les cales
 un obligat que ve del mig dels pins...
 En Bravo vora l'aigua prova escales
 per fer la pols a tots els cornetins.
 Algú que viu de l'aigua i de la vinya
 que del peix sol no se'n refia mai;
 Es Noi Menut, que prova la traïnya,
 i En Mèlio que també va fent xugai.
 La xarxa es mou sovint a fora mida
 un grau cap a garbí, dos a llevant,
 sota el compàs d'un mariner que crida
 perquè els estrops no es desnivellin tant.
 Els tiradors van fent a marxa lenta
 i els crits no valen pels que tiren tard,
 i alguna nit el peix s'impacienta
 i a cops de cua porta enterra l'art.

Més d'un taper que fa remesa a França,
 hi compra un tros si ven com cal els deus.
 Si fa bon temps, pel juny que l'aigua és mansa
 s'hi baixa un dia a rentar-s'hi els peus.
 Algú ja amb més calaix s'hi fa una torre,
 i com que cada dia ve més gent,
 fa de carter i més en Nan Cotorra
 a sou, més curt, del nostre Ajuntament.
 Damunt la roca un caminet s'afanya
 perquè contemplis un seguit d'encants.
 A la Punta d'En Blanch, barret i canya,
 El Tintorer va remullant xufans.
 És un camí tocat per mà d'altura,
 i veus Llafranc amb set vestits divins
 a cada giravolt que fas. I dura
 aquest record per sobre sent camins.
 La casa de Can Barris. Cal que et parís
 que el lloc mereix diploma del més bell;
 i per la Torre vigilant corsaris
 faràs l'entrada al mig del Canadell.

És lloc d'estiu, de gent de coll i armilles,
que el suro encara dón per fer un cos.
I algú que venent capces de pastilles
viuen de la renda dels que tenen tos.

I arribes a Calella on pots aprendre
totes les gràcies que a la mar hi ha,
on sempre et fan un peix amb ceba tendra
o tres anxoves amb un tall de pa.
Veuràs En Lau, En Batlle i un flequer,
les cases d'En Gelpí, Sa Noia Rita,
En Gil i tres tavernes i un barber.
Tots viuen de l'orada i la sardina,
del congre i el verat. I si una nit
la fosca deixa lliure molta espina
la duu fins a Girona el tren petit.
Si el peix és poc fa marxa de cistella
i es porta a vendre a plaça bellugant,
i és fama que les dones de Calella
tenen un dit que no té preu pesant.
El poble creix i el peix i les pesades
no donen prou per fer repàs com cal,
i moltes calellenques, ben posades,
pugen a la vila defensant jornal.
Hi ha mestre coix, carter de feina escassa,
i es sala anxova per passar millor.
I a Can Perico et mostra la terrassa
Es Port de Mala Espina i Es Port Bo.
No tot és mar de calma i aigua neta,
i quan el temps no creu i el peix no cau
a la botiga es compra amb la llibreta
per esperar la fosca i fer la pau.
Per tots aquells que caminar espatlla
tenim transport a molt alçat nivell:
el carro amb vela que governa En Batlle
i el carro amb vela que fundà En Niell.
Quan ve el diumenge amb la camisa neta
ja joventut s'ha enxarolat un xic
i balla amb un piano de maneta
que toca amb flò a l'orella Es Gall Peric.
Les Voltes i l'Estanc, la "Barandilla"
amb gent que mira el mar de lluny. Després
amb la sorra més neta en molta milla
Port Pelegrí et saluda. I Els Canyers,
o Sant Roc, Sant de gos i carabassa
amb públic de puntorra i de morral.
És gent que regateja per la plaça,
que els de Sant Roc són de calaix normal.
Deu cases. Totes amb la planta baixa:
un metge de Girona, algun taper,
els banys d'aigua calenta de Can Caixa,
En Quil conserge, un sastre i un barber.

No deixis el camí. Tot desseguida
veuràs Calella amb tons insospitats
i els ulls t'agrairan tota la vida
d'haver-te-la mirada dels Forcats.

La Mar, del Llibre d'Or et passa fira
mostrant secrets amb ritme repetit.
L'alçada de l'Autor del Llibre? Mira:
qui pot pintar aquesta llum del Crit!
A cada pedra taula té parada
encants com La Cadena i Castellet.
Ho comprendràs si veus una vegada
les terres de Cap Roig i del Golfet,
i Cap de Planes, que la porta aguanta
de peus a l'aigua perquè miris bé
el test de flors que Cala Estreta planta
a cadascun dels tres sorrals que té.
És sorra verge, sense port ni casa
i és tot per tú: la mar el vent i el pi...
Algú que es cou un peix fet a la brasa
et dirà adéu... No deixis el camí!

La festa, a mar, a molta gent atura
i obren batents portals de germanor;
s'hi fa un arròs amb un conill de fura
i amb peix de la collita que és el bó.
Volen els cants desarrelats de trabes
i cruix el suro al destapar-se el vi...
Es fa cafè, refiltra's, les octaves
a cada colla posa gent al fi...
I mai ni llibre, història ni paraula
han fet pel món un més brillant paper
com aquells homes que cantant a taula
ensenyen com es fa per viure bé.
I tot ho vetlla el mar que es desensunya
i fa un compàs de mel de tant en tant.
Si vols el rovell d'ou de Catalunya
obra't bé d'ulls i fes aplec del cant...
Ara que saps, poc o menys exacte
grandeses i pecats, i que et desvius
per saber més, aixecarem un acta
deixant constància de molts cents motius.

En mancaran alguns malgrat la pila,
i per la falla demanem perdó.
Mes dir-los tots vol dir censar la vila
i francament abusàriem, no?
El motejar és una febre unànime
que a casa nostra ja s'ha fet costum.
Un ciutadà conèixe's per Malànima.
i a l'altre el bategem per Malpíxum.
Els que motegen no s'hi pensen gaire
i es figuren amb l'ofici si convé,
i et parlen d'En Garlopa i Es guixaire,
En Llossa, l'Esmolet i l'Esparter;
la Paula de l'Estanc, En Tell Dentista,
En Poc Camàlic que pressents refet,
i al costat d'En Benet Esperitista
hi tens a la Coloma de la Llet.
En Salvi de la Llenya, estella i pinyes,
En Fonso Músic i En Pepet Fuster,
En Pere Recader, el Sastre Vinyes,
El Sec Paleta i En Benet Baster.

Lluís dels Dècims que la rifa porta
 que sempre diu que treus i mai ho fas,
 En Pito Còmic, En Dunjó de l'Horta,
 Salvi de l'Oli i En Mascort del Mas.
 Fallant l'ofici, mudarem dresseres
 i el nom d'un poble és el motiu famós.
 Veuràs en Vall-llobrega i En Vidreres
 seguits de s'Escalenc i En Regincós,
 I aquest sistema creix i s'encomana
 i passaran en Verges i En Cassà,
 En Cadaqués, En Roses, En Gullana,
 Es Calongí, En Bisbal i En Tortellà...

Motius, motius..., són noms i són misteris
 els seus autors, i molts el seu sentit.
 Es Traito i En Xumanga i En Parleris,
 Es Petxeron, En Josep Blau i Es Tit.
 En Borra, en Galta-Gros, En Salvi Cuca,
 En Garutsa, En Mai-Tanquis i Es Fesol,
 En Pitu Ànec i En Jeroni Truca,
 Es Burrop, En Patei i En Milio Vol.
 En Fritós, Es Furot, En Perla, En Lames,
 S'Estrèpit, Es Pollastre, En Nei, En Cals,
 Es Monastrell, En Xeix, s'Uiep, En Cames,
 En Xurriaca i Es Llebet, En Pals,
 L'Artista i En Garoina i En Coll d'Oca,
 Es Virol, El Redondo i El Manyó,
 En Boira, En Penja-Lloques i En Canoca,
 En Gori, En Titus i el Flequer Senyor.
 En Xavarric, En Fava, En Punyalada,
 En Pallofa, En Filosa i El Pastor,
 En Nassos, En Caraques i En Civada
 amb el Ros de la Barca i El Tambor.
 Registra Es Muscle, Es Magre i Es Minaire.
 El Belga amb en Calau, S'Esquitx, En Nyé,
 Es Clarin, En Balano i El Pellaire,
 En Maura, En Prim i El Tio Carreter.
 El Torero, En Filetos i En Balances,
 Es Tuloi, El Tomàtic i En Cintet,
 amb El Xinito i El Tenor, En Nances,
 En Galà, Es Polacro i El Negret.
 En Jan, En Bots, En Rompus i l'Avillo,
 El Campaner i En Pere Geperut,
 En Nito Pol, En Trons i El Serranillo,
 Es Noi Roc, En Mines, La Diana, Es Noi Menut.
 Es Cap Blanc, El Xicot i Bobilaire,
 En Pasquin, la Gravada i En Lluent,
 El Pinxo, En Setze-Grams, En Met Xerraire,
 En Bernardí, En Sagasta i Es Valent.
 En Mancal, En Mandana, La Xerrica,
 En Marina, En Vedruna i El Pellot,
 Es Carrony i l'Hermós, El Tord, En Quica,
 En Pampa, En Palitroques i el Didot.
 En Sorrilla, Es Floronco i En Busqueta,
 En Fasola, En Peninos, En Gilet,
 En Pexalla, En Cantantes, En Cabreta,
 Es Corpuntut, El Cotxe i En Rauet.

En Tòfol, Es Gallofo i En Limenyo,
En Massini, l'Etsandro i En Pion,
Es Pirro i En Xaran, el Llauner Guenyo,
En Bolilles, El Xenxo i En Panton.
En Ratonis, El Xoi, En Claus, En Xeca,
Es Gallo, En Cabra, Es Congre, Es Cardenal,
i mira El Barberillo i En Maleca,
Es Tinyoi, En Molèsties i l'Endal.
Es Calafat, Es Nen i En Pere Moro,
En Pere Tendre i En Virosta, En Piu,
En Rata, Es Pinyonero, En Llers, Es Lloro,
Es Pajarito, En Samoà i S'Esquiui.

En Xemeneia, En Fresques i La Blanca,
En Parlavà, En Cisterna i Es Clarell,
Es Pixopalo, En Tuixa i En Palanca,
En Panxa, En Paloma i Vadó Vell.
En Pere Negre, Es Ninyo i En Castilla,
En Patot, En Petaca i Es Ganxó,
En Pamxampla, Manoti, Xeringuilla,
Es Gall Peric, l'Urreli i En Fitor.
En Patràs, Es Coix Maldo i En Farela,
En Vic Serè, l'Alèies i Es Torrat,
En Cèies amb En Xeco i En Silvela,
En Peret-Vint-i-Nou i el gran Salat.
Busca-Buscandos recollint estrassa,
En Caixa amb El Pilot i En Pito Coix.
tens En Simon de l'Ombra amb en Pagassa,
El Metge Cabo, En Faci i Es Pindoix,
En Xico de la Parra, l'Alegria.

Es Nas de Greix, En Perrot, Es Fusteret,
En Fàia amb En Viliu, En Xavarria
amb Es Coll Boix, En Tulla i En Janet.
En Perot Cec, En Xeva, En Salvi Estela
amb En Mitja-Padrina i En Muec,
Es Carrau, Es Pigot i tens En Pela,
En Vidalet, El Sabre, En Trics i el Sec.
El Moreno amb En Conxa i En Manera,
La Sorda i En Tarins, En Pito Met,
En Tianus, En Bretxa, Un Nas, En Xera,
En Recaredo, En Xuflo i La Xuflet.
En Dos-Rals, Es Poncell i La Paquela,
El Rovelló, En Quinze i En Martei,
En Gan, En Xerrapeta i En Canela,
En Mala-Vaina i En Vadó Patxei.

En Xubasca i Es Parrac, La Bel, En Neti,
Es Nyorro i En Moragues i Es Poncem,
En Nyelo i En Mil-Homes i S'Esqueti,
Es Petard, En Patxitxa i En Failem.
En Mero Vora i En Joan Gitano,
En Paco de La Burra i El Galan,
En Coll-d'Abastar-Nius, En Peret Tano,
El Sagal, En Bitsoga i En Fan-Fan.
En Miserere, En Sepa i Es Nen Pota,
Es Tranco, En Jupa i Es Favet. En Nan,
En Tuta, En Sès i un as de la pilota
que se li diu Vadó i un nom picant.

El Canerò, Es Fil-Ferro i En Triquetes,
 En Vara, El Tet i En Xiflus de Llafranc,
 Es Budaller, El Maco, En Culleretes,
 En Pau Xeminis i En Sisó Batanc.
 En Misses, El Canari i En Banyeta,
 En Vetes, En Cardina, En Culubret,
 En Terra-Prim, El Ringo i En Salseta,
 En Pere de la Berra i En Falet.
 En Malaret, En Vena i En Tarites,
 En Pau Garnatxa, El Sillo i Es Meló,
 En Pistons, Es Petaco, En Tres En Nites,
 En Martí Guida i En Quimet Caló.
 El Japonès amb l'Europeu, En Teri,
 En Badosa, Es Burot, Es Gamarús,
 Dan Llorito, En Miques, Nareta i En Patlleri,
 En Cremany, Es Valep i En Carabús.
 Es Negoci, El Rossillo i En Parella,
 En Doto i En Butxaques i Es Fonei,
 En Gaio, El Rastre i El Rosset, En Tella,
 En Calaixeres i En Vadó Vermei.
 El Gepu, En Saltamontes amb En Lloses,
 i veus Lluís Maties i El Liret,
 En Garibaldi amb En Mero Roses,
 En Xafa amb En Sis-Centes i Es Bufet.
 En Patufet, En Xèio i En Llampàies,
 El Xiquet, Es Cartutxo i En Turon,
 En Caliu amb La Victima i dos Nàies,
 En Pipes amb En Silo i Es Trombon.
 Es Baturro, En Trampeli i En Galdoli,
 El Rei, En Pep Garrafa i El Ralet,
 Es Titong, En Garrofa i En Poc-Oli,
 El Rellamp, En Vedella i En Marquet.
 En Pola-Negri, En Patrapé i En Bata,
 En Lloret, En Merloco, Es Nap, Es Xai,
 En Mina i Es Bonic, Es Borni-Pata,
 En Món amb El Petit Ambròs, En Lai,
 L'Arrenca-Pins, En Quil, En Mitja-Armilla,
 El General, En Raupes i Es Merlí,
 La Santa, En Fària, En Caixa i En Branilla,
 En Sura, En Poca-Roba i Es Tupí.
 Es Menut, Es Noi Gran, Es Clic, En Nissi,
 El Licus i En Torricos i En Patoi,
 En Nisso, En Dova, En Cols, En Pic, En Sissi,
 En Tou, Es Grip, En Trompa, El Xè i El Sòl...

L'Autoritat del joc tampoc es passa
 i la toquem amb ponderat detall,
 d'un agutzil amb barba de planassa,
 Barba de Llossa se li diu i avall!
 Fins un pont —i veuràs la nostra flaca—
 perquè qui amb peça llarga anava armat
 quan l'obrí, se'n dirà Pont d'En Casaca
 per tots el segles de l'Eternitat.

I no s'acaba aquest daler que ens mena
 plantant motius a mig del cens inscrit...
 Palafrugell en pes porta a l'esquena
 el merescut renom de Peix-Fregit!

CARRERS I PLACES

La vila té carrers de fama alçada,
i d'altres que sols saben els carters.
Mes, trobareu a gent d'anomenada
per alts o no que siguin els carrers.
Per els de Dins la Vila encar s'hi trisca
un xic tivat com part de gent hi viu,
per extramurs sovint s'hi fa la brisca
parant la fresca per les nits d'estiu.
Del temps que la Muralla ens estrenyia
el Cavallers és un raval senyor.
Vora el cloquer hi cau La Notaria
d'En Vela, de l'Allada i el Major.
Tenim flora de Sants ben escollida.
Amb Sant Sebastià; Sants a desdir:
Josep, Joan i Santa Margarida,
Sant Pere, Sant Ramon i Sant Martí.
Sols una Santa molts veïns empara
i els Sants, ja veus hi són en devassall.
Un temps que els federals portaven vara
es feu el gran carrer de Pi i Margall.
Llegí El Quixot algú de bona talla
i a Don Miquel encarretat se'l té.
Ningú llegui l'Atlàntida, no falla,
i Mossèn Cinto no té cap carrer.
Per Sant Isidre té l'agricultura
un dels carrers. També tenim Sant Ponç.
Perquè vegeu que al poble hi ha cultura
tenim el carrer Balmes, com els bons.
Terme i Ponent no sobresurten gaire,
Sagunt, tots ho sabem, fou molt sonat,
i d'un tros lluny delata's amb la flaire
el peix que venen al carrer Mercat,
A cinc veïns donem carrer: Calella,
i segons vagin els transitadors
tenim Begur i Pals i Torroella
amb el més llarg de tots, de Palamós,
que té motiu; La Creu, Creu Ratinyola.
La Caritat, una riera fou,
Quatre-Cases. El Clos i la Rajola,
carrer del Mas i de l'Hortal d'En Pou.
Les Torretes, tocant Torre dels Moros,
que són carrers entramuntanejats.
El de Clavé, pels amadors de coros,
i la Camèlia pels enamorats.
Constància, la Concordia, Cases Noves,
La Font al carrer Ample fa costat.
Som liberals, en tens aquestes proves:
Progrés, Independència i Llibertat.

El Consell o Josep Maria Serra.
Cooperatius: Pagès i Morató.
I perquè l'Hospital no anés a terra
té carrer amagat Pere Guilló.
Passem amb dos Ravals. La Trinxeria,
carrers del Brugarol i de Vifred.
Sant Antoni que més es coneixia
pel famós i temut carrer Estret.
Carrer de l'Arc, objecte de litigi,
que al fi l'Ajuntament deixà de part.
Carrer dels Valls, carrer de molt prestigi
que va de Can Parella a Can Mallart.
La gent del tap té poc recordatori.
Miquel i Vincke i Meier, carreró,
i en nova sessió del Consistori
sortí el carrer de Barris i Buixó.

Un Mestre quaranta anys el verb explica
Llavià i Serra amb empedrat carrer.
Tornant al tap, quan cal es rectifica
que Genís i Sagrera també en té.
La llista pels tapers és molt estreta
i manquen noms que el poble han remogut...
Ni plaça ni carrer per la Topeta,
ni bust a l'esquilet desconegut,
que foren molts alçant la vila enlaire
tots oblidats com ja tenim costum.
Ens manca un monument al bobilaire
que patí tant embolicat de fum!
A gent de sabre poc carrer s'obria,
Mes, té Castanyos un carrer com cal.
Es feu Bailen i Bruc. Segur seria
perquè no estés tan sol el general.
Tenim convilatans de moltes classes
que mai han vist tots els carrers de prop.
La Plaça Nova en canvi sap les passes
de cada barri i tot el cens a cop.
Tens altres Places, més d'escassa mida:
La Del Tambor, la de la Creu, d'En Bou...
Pel Colomar no trobes cap sortida
i veus futbol dels horts del carrer Nou.
La Plaça Vella, del davant l'Església
que algú en digué la Constitució.
Perquè no es desunis la feligresia
es retolà un carrer de l'Unió.
A manca d'altres noms l'Astronomia
vingué en ajut d'algun Ajuntament,
a l'Estrella i carrer del Sol seguia
el de la Lluna i tothom content.
Carrers de Matlleria i de Riera.
Un feu la deixa pels mancats de pa.
Perquè s'anés a estudi de primera
deixà l'altre llegat. S'aprofità?
El Pedró Gran amb el Petit enllaça,
i et porta a fora vila el del Vilar.
Maur Amatller i Nord, de poca passa,
i el Cementiri que tothom hi va...

Carrer dels Forns, d'En Caixa i de Migdia.
 Potser per contentà un Governador
 Girona té carrer. Un altre dia
 l'Autoritat fundà el carrer Fitor.
 Mes, regidors de pensa clara i neta
 degueren sopar bé d'aquest encert:
 Ruella, La Garriga, Tarongeta,
 les Ànimes, Botines i Pi-Verd...

D'enllà teulats el seu horari llença
 el campanar que sempre es troba sol
 qu'anar a l'hora amb un rellotge o sense
 és un secret que es veu que costa molt.

Des de l'altura qu'impassible es troba
 ha vist mudar persones i carrers.
 Sols ell veurà el futur de Plaça Nova,
 com es dirà el carrer de Cavallers...

LA VOLTA s'ha acabat. S'ha acabat seguint l'itinerari que el nostre centraler ideal ha fet seguir al seu imaginari passatger al qual ha volgut palafrugellenquitzar mostrant-li una mica els secrets i els orgulls de la vila. Des de com anem guarnits, als llocs d'honor que volten Palafrugell que la gent entesa diu que no n'hi ha gaires, i que els de la vila diem que no n'hi ha d'altres enlloc més del món. Amb aquesta afirmació coincidien dretes i esquerres, propietaris i anarquistes, capellans i lliurepensadors, vegetarians i llevadòres, burots i manyans. És una de les poques coses que es pot assegurar que el cens en tòtum s'ha posat d'acord. I és que de totes les

èpoques el cens ha pujat a Sant Sebastià i ha baixat a Tamariu, Calella, Llafranc, al Golfet, als Canyers, al Canadell i Cala Pedrosa. Sempre es queda bé a Palafrugell portant forasters en aquests llocs. És una mena de Museu del Louvre amb quadres naturals, perfectes i mudats. Ja en pot ésser de ben encertat un quadre amb els encants de Fornells, que si pots portar un foraster a Fornells mateix i dir-li:

—Veus, aquella agua del quadre és aquesta. Fica-t'hi de peus!— El pintor per bó que sigui ha de dir:

—Si, és clar...

Que no tothom pot anar a posar els peus a l'aigua autèntica de Fornells? Tampoc tothom pot anar a veure quadres al Museu del Louvre!

Evidentment la Volta hauria pogut durar més i posats a fer, la Central s'hauria pogut passejar per tots els carrers de la vila entrant i sortint de tavernes i cases de porcions. Hauria estat la Volta ideal, i llavors sí que hi hauria sortit Palafrugell en pes. S'haurien pogut entrevistar convilatans veïns de carrers que no s'anomenen gaire quan es parla del poble. A casa nostra tot s'acaba a Plaça Nova i al carrer de Cavallers. Anys endarrera es feien festes de barri amb balls de carrer i tocades de sardanes a diversos indrets de la vila. Tot això s'ha perdut. No creiem pas que per haver deixat de fer aquestes festes nocturnes el món hagi anat més bé. Més aviat ha anat més malament el món d'ençà que no les fem... Guerres, bombes intel·lectuals, raptos, accidents de circulació, obertures, tancades, impostos, gent que avui diu sí i l'endemà diu no i, sobretot, gent que en cap cosa diu ni sí ni no, diu ni, que no és dir res. Això s'assembla molt a perdre la carta de navegar, i navegar sense carta diuen els entesos que és un mal navegar.

Podriem haver fet, doncs, la volta completa a la vila. Si ho hem de dir tot ja la volíem fer, però el cor ens ha enganyat. Es feia per altres espatlles i ens hem hagut de contentar amb una mini-Volta. Mini-Volta que, n'estem segurs, algú encara trobarà massa llarga. Que l'hi trobi. Però una Volta completa a la Vila hauria estat una bella Volta, parlant a cada carrer amb la gent que hi viu. Al de la Tarongeta, un dels millors noms de carrer del món, amb algú que ens pogués dir qui fou el batejador del carrer. Al carrer d'En Caixa, rebre lliçons de com es refà un all-i-oli; al Brugarol, a conèixer quina lluna va millor per a convertir una senyora lloca en mare de família, i els secrets de la confitura de meló. I, de carrer en carrer aprendre les coses infinitament més pràctiques que anades a la Lluna, les vegades que s'ha divorciat una "artista" del cinema, els milions que té el Sr. Rockefeller o els amors secrets de Picasso, com són empeltar una pomera, fer un sofregit ben fet o escar un volantí. Hauria estat, aquesta, una Volta positiva, meravellosa com totes les coses que es volen fer i no es fan.

No volem, però, deixar la Volta pelada. Ara que tothom que ven fa regals, regalarem uns versos per si algú n'hagués trobats pocs, que també potser que un convilatà amic digués, —Ja està?. Anys a venir, quan anem i vinguem de Júpiter o de més amunt, quan co-

rrin pel món amb estòmacs de plàstic, pulmons d'alumini i ronyons d'aram, potser els versos es faran amb computadores, la qual cosa no val pas dir que no siguin millors que els que s'han fet fins ara a manès, però aprofitem-ho ara que tant els que fan versos com els que els llegeixen entenen que són unes belles coses Calella, Llafranc i Tamariu, Fornells vist d'Aigua Blava, un peix a la brasa a Aigua Xelida, o una sortida per serrans de bon matí quan el sol encara deixa els baròmetres en pau. Amb això volem dir, és clar, que els versos seran nostres i els llegidors, de Palafrugell. Seria molt rar que aquesta Volta anés mai a parar a les mans del senyor Gerald Ford, del senyor Arafat, del senyor Burguiba, del senyor Hussein o del senyor Breznev, que són els que sonen més des de fa temps. Potser entre els que no llegiran mai la Volta n'hi podríem posar algun més, hi ha molta gent al món, però com que tot es fa de cara a la vila i per la vila, és amb això al pensament que allarguem una mica més el nostre contacte amb el reduït nucli que tindrà la Volta a les mans: gent de Palafrugell. De totes maneres, no ens alarmem. Les planes que venen seran poques. Ho prometem. Són uns versos que teníem entre papers destinats, segurament, a fer mala fi, que és, comptat i rebatut, la fi que farem tots quan s'estreni la bomba nova que fa temps que els "savis" estant cercant. I també volem allargar aquesta Volta amb un lot de versos perquè una vegada algú que no era de la família ens els va lloar exquisitament. És clar, hi havia trampa. Els versos foren llegits havent dinat, havent ben dinat i quan els roquills anaven per les vuitaves...

Si algú és afeccionat a fer versos, que no se n'estigui de fer-ne. Ara, s'han de saber llegir. Entenem-nos, s'han de saber llegir a temps. És la gràcia, és l'èxit dels versos. Aneu a llegir el millor vers d'Espanya a un senyor que té una llaga a l'estómac, que les Telefòniques li fan el boig o que el Barça li perd nou partits seguits després de dir que som el millor equip del món i que "tindrem futbol i espectacle", i aquell home, si pot, us farà agafar. En canvi, quan tingueu un bon dinar a la vista i el feu, naturalment, no tingueu pressa, aguanteu-vos les rimes butxaca endins i espereu. Quan comenceu a veure nassos i orelles vermelles es va acostant la vostra. Si pot ésser, fins i tot deixeu passar algun discurs, no us precipiteu. I, quan vegeu que la gent, amb mig puro a la boca ho aplaudeix tot, alceu-vos, treieu els versos i engegueu-los. Quan acabeu, us semblarà que sou al Liceu i que heu cantat La Tosca com el mateix Benamino Gigli. Feu-ne la prova. No costa pas tant i us podem assegurar que la gent del país mai ha reaccionat de forma contundent contra un artesà que ha llegit versos de la collita després d'un bon dinar. Això sí, la base de l'èxit, si no, no es farà res, és un bon dinar i com més bo sigui el dinar, més bons seran els versos...

DIUMENGE DE CONILLS

Cinc caçadors. Tots van amb gos i bossa
i grans canons. Qui sap on tiraran
En Fontanella, En Bisbe, En Grau de Tossa
el farmacèutic Preses i En Xaran.
Se'n van enduts per la maligna febre
de perseguir conills bosc a través.
Quan entra en joc la petja d'una llebre
per ells la seguirien sempre més.
El cens de caça porten sempre al dia,
ni pèl ni ploma deixen viure en pau.
Ells tenen ben provada punteria...
mes, saben els secrets de cada cau.
Coneixen els conills que mengen ruda,
i quins ocells fan llit als tamarius;
controlen quan les tortres fan la muda
i els gustos dels tudoms i les perdius.
Dominen els secrets de la manxeta
i saben els misteris del filat
i van amb aquest lema: De busqueta
en amunt, foc blau i s'ha acabat.
Ells pugen a muntanyes regalades
i baixen a torrents de compromís.
Per un bon blanc tirant a les becaades
resegueixen el mapa del país.
Amb camins i dreceres es tutegen,
coneixen cada mata i cada brot,
saben què fan les llebres quan festegen...
és a dir, de l'art de caça ho saben tot!
I malgrat que llur tècnica ens admira
no sempre són brillants els resultats.
Quan falla més d'un cop el punt de mira,
ells diuen que els conills són ensenyats...
I entren a la vila amb els morrals en vaga
per vies fosques, evitant mirons...
Mes, ai del dia que la caça paga
l'escampada que fan de perdigons!
Llavors se'n van amb la cacera morta
i volten els carrers concurreguts
i contenen com ha anat de porta en porta
a cent veïns, parents i coneguts...
I contenen els misteris de la caça
i de vegades, sense fer-ho exprés,
contant els blancs en fan un gra de massa
i cada cop han mort conills de més.

Després deliren la setmana neta
pensant cobrar els molts conills que han dit,
i dormen abraçats a l'escopeta,
i un perdiguer s'espera als peus del llit.

NIT DE RECORDS

Per la finestra d'una nit tranquil·la,
el caminant que volta pel carrer
veu una estampa que coneix la vila:
un taulell, dues saques i un quinquar.
I una mà destra, delicada i sàvia
polint carracs cantant de baix en baix.
Un gat s'ajau al devantal de l'àvia
que pesa-figues mig sentint l'encaix.
Tombant el cap enceta un bell somriure
que deixa mel al món del seu voltant.
Aquesta nit el son li fa reviure
volgudes planes de record constant...

Era taper de coll planxat que brilla,
un gran bigoti per donar turment,
una cadena decorant l'armilla
i un "Amadeu" per fer callar la gent.
I totes les del barri, si n'estaven!
Qui no n'estava d'un galan taper,
garlaire i ben quillat. I se'l menjaven
amb els ulls, cor i pensament, i té,
de totes elles va mirar-me un dia
amb un mirar que no tenia fi
i de llavors ençà jo m'ho temia
que ja faria el que volgués de mi.
La Pasqua d'aquell any fou molt ben vista,
les Caramelles han mudat la nit.
Ell va cantar per mi de gran solista,
i el poble enter l'ha vist i l'ha sentit.
Després vingué la dolça i gran batalla
del festeig, amb els balls al Centre Obrer,
els primers volts tots sols a la Muralla
i veuren's de bracet al meu carrer...
Uns mesos parant casa amb molta roba,
un "sí" a l'altar que'm va sortir molt fort,
dinar de noces amb tartana nova
i Barcelona El Padre el Parc el Port.

I ja, per temps, la taula compartida.
 Els taps permeten navegar la gent,
 més sobretot poder passar la vida amb l'home que
 amb l'home que tenia al pensament. Tot és vulgar,
 Tot és vulgar, més tot de meravella
 si tens l'amor que no se't mostra esquiú...
 la plaça, la bugada i l'escudella,
 algun diumenge amb colla a Tamariu...
 Ells, dels fogons en fan alçades trones
 preparant sofregits vetant debats.
 Uns van a mar o per conills. Les dones
 sols escoltàvem i rentàvem plats.
 I aquell primer desig, enrojolada...
 —Maduixes vols? Si som dimarts... En fi...
 —Ai, Sant Aleix... si estic embarassada!
 Quins ulls posà. —Serà taper—. Va dir.

I fou taper, sense remei ni tara.
 Cuiner, cantaire, federal de rang,
 collaire i caçador com el seu pare.
 Amb l'escopeta mai errava blanc.
 El temps fugí, sense repòs ni pausa
 i el van quintar, com van quintar a molts.
 Me'l van portar a Cuba per la causa.
 Senyor Déu meu, com ho farem tots sols!
 Un viure regalat se'n va per terra,
 i pels carrers gemeguen els veïns.
 Ara patim aquesta nova guerra,
 com si no féssim amb la dels carlins.
 Mesos i mesos amb sanglots i penes...
 Perquè el govern refredi el seu desig
 algú de pes va receptant novenes
 que Cuba és lluny i té la mar al mig.
 S'esperen els diaris. Molta plana
 i sempre diuen que no passa re.
 Focs a Pinar, Matances i l'Havana
 i per Castell del Morro i Santa Fe...
 Allò no para i el penar s'enfila
 i noves lleves sempre estan a punt.
 Sense jovent, no veus com és la vila.
 Tal com anem no en quedarà ni un.
 S'embarca Weyler, i Maceu moria
 a Punta Brava i a Dos Rius Martí.
 Cànovas ha dictat l'autonomia...
 Els insurrectes mai es van rendir;
 Les lletres i discursos no s'acaben,
 uns: a per tots, els altres regateig,
 i un dia les campanes repicaven
 que el "Montserrat" feu burla del bloqueig.
 Després el "Maine" vola a la callada...
 Som uns Quixots fatals i empedernits,
 no tenim oli per mitja vetllada
 i ens embarquen amb els Estats Units.
 I perdem Cuba, creus de cementiri,
 i Filipines mala fi farà...
 Mes, és la pau, la pau...redu quin ciri
 portarem tots a Sant Sebastià!

Vindrà? Vindrà malalt? Sentia'm morta...
—El noi us ve de Cuba, no patiu!—
diu un carter cridant davant la porta...
El noi em ve de Cuba, no sentiú!
Han arribat, hi vaig amb una manta.
M'aixeca amunt, i un fort abraç ens fon.
—Als que tornem ningú ni res espanta.
—I tu, fill meu, el més valent del món.
—El noi ve de la guerra, les veïnes!
Que no veieu quin bon posat que duu.
Quatre anys seguits m'han coronat d'espines
mes, ara rai, no me'l prendrà ningú...

Ningú... Jo no sé pas el què donava,
que totes el volien al costat.
Trià, com sempre, bé, ell no fallava
i té per dona un àngel de bondat...

Avui fa anys que m'arribà. S'esborra
tot del record llevat d'aquells instants...
—Ara és taper emmaquinat, mes, corre
pare-cagat dels grans tapers d'abans.

Ha dit això darrer amb deix de joia
mig adormida, mes, parlant ben clar.
Ell alça el cap i fa: —Què deies, noia?
—No deia res, devia somniar...
Un bona nit a la finestra. —Mare!—
sóc jo. Dimarts és Festa, muda't bé.
Et portaré un pollastre i dius al pare
que fassi un plat de peix com el sap fer.
La feina va, no vinguis amb preguntes.
Es fan cinc quarts i manca molta gent...
I pare deixa en pau els caps-i-puntes
que porto noves per estar content.
S'apujaran jornals. Estan promesos.
I sé de bona tinta i bones mans
que els de Can Mário dintre quatre mesos
amb torre i tot seran americans...

El pare el peix, no feu la remolona,
mes, el relleno l'heu de coure vós.
Després veurem la Fira a Barcelona,
la meva dona jo i vosaltres dos...

Tot és tranquil. El gat, despert, s'esfonsa
més davantal endins. El son refà.
Carrer enllà canta un serè: Les onze...
—Què fem? —Buido la cofa i fins demà...

AIGUA XELIDA

De cent-mil llocs ets la pubilla preferida,
Aigua Xelida.
Rosa de llum enlluernant que mai s'acaba
en ta mar blava.
Llum a torrents que portes sempre reflectida,
Aigua Xelida.
Redòs serè, repòs de pau pel caminant
que tot passant
mira l'arqueta de ta gràcia colorida,
Aigua Xelida.
La penya roja i el mar blau, i grocs camins
pel mig dels pins.
Puresa d'aire amb la font fresca i beneïda
Aigua Xelida.
I mil cançons que van teixint eternament
la mar i el vent,
que pels mortals Sa Roncadora en fa la crida,
Aigua Xelida,
que sols enten el cor tancat del mariner
o aquell que ve
perquè li fas el pes ben bé d'aquesta vida,
Aigua Xelida.
Aï com s'afanya per mirar-te, blanca i fina,
una gavina
que ve volant de lluny i baixa enlleminida,
Aigua Xelida.
De vents i llamps i mar i temps gran vencedor
Es Furió
et mira sempre amb tants encants emmantellida,
Aigua Xelida.
I flaire viva que duu el vent de cada puig,
que deixa i fuig,
i torna i duu sentor de mar per tu collida,
Aigua Xelida.
L'home que ve de la ciutat ensuperbit,
queda petit
davant l'altar de roc brodat que vas vestida,
Aigua Xelida.
I vol més ulls, que dos són pocs per tot l'encant
que té al davant.
Ja tens un nou enamorat que no t'oblida,
Aigua Xelida!

EL GOLFET

Sorra gemada i aigua viva i pura.
La lluita de la mar, inacabable
per fer sorral desfent la roca dura.
Sol implacable!

LLUM DE JUNY A LLAFRANC

Si vens de nit, la lluna que es desperta
et deixa el mar allargassat i blanc.
Demà al matí, per la finestra oberta
trobaràs el miracle de Llafranc.
Veuràs un cel il.luminat i tendre
amb la llum nova que aquest mes li fa.
És llum que mai es pot comprar ni vendre
com tot allò que ve de més enllà.
Tots l'esperàvem. Fins que trenca l'alba
obrint portals per on la llum s'esmuny
inaguantable i res de res se salva
de la claror d'aquesta llum de juny
que no troba redòs i tot ho banya
com si mig món estés de llum dejú
il.luminant la mar i la muntanya,
les ratlles dels camins, la sorra i tu.
Perxò Llafranc, quan el vestit exposa
d'aquests colors del mes de juny, tan nous,
et torna enamorat de cada cosa
i vols marxar, no pots i no te'n mous...

TAMARIU

Roig a la penya. L'aire sense tel.
I els pins, els pins com un serment ferit
que viuen del miracle repetit
d'estar enamorats de mar i cel.
I l'aigua bellugosa i sempre a punt
per contemplar-la amb cinc sentits desperts
i seduïts, lluint al seu damunt
la simfonia dels seus blaus i verds.
Si el mar irat un dia es posa a córrer
i sembla que no tingui aturador,
després, tot penedit, besant la sorra
mitges onades demanant perdó
s'acosten al sorral que ni s'esbulla,
i sense alè o d'un alè molt breu
van convertint el cor d'una curculla
en sabatetes de la Mar de Déu.

De Puig Romí veuràs com entra el vent
que ve xiulant cançons, i de vegades
si veu massa tranquil.les les onades
les despenchina en res, en un moment.

Un dia, si mirar-la t'agradava
i arribes, navegant, de mar endins,
veuràs en dia bo per l'aigua blava
la mar de casa plena de camins.
Són els camins que feu Posseïdó
pels escollits, d'un blau més clar, menys viu.
Si saps trobar la ruta del millor,
et porta, navegant, a Tamariu.

LES ILLES

Són sis ditades roges, sis puntets
i prou damunt la mar pica-baralla
que perquè sí li posa collarets
d'escuma blanca. Tot plegat s'engalla
i ho nega tot en temporal extès
que mou segura, sense por de res.

CALELLA

Mireu-la dels Forcats! És blanca ocella
parada al peu d'aquest penyal tan fort
que el mar tornà sa roca tan masella
en sorra flonja per donar-li port.
La mar, aquesta mar que meravella
que broda de fa segles tot cantant
i amb fil de llum capdella i descapdella
aquest racó que ens enamora tant.
Perxò la mar no clou ni mitja anella
d'aquest enorme, immens, magnífic trau
que té l'amor de l'aigua cantarella,
l'amor del mar enjogassat i blau.
I rima rera rima s'arrestella
damunt la sorra xopa del rimar,
la mar, que sempre té cançó novella
a cada onada que se'n ve i se'n va.

Si cloc el vel de ma constant parpella
només et veig a tu. I a la cistella
de mos volers que no coneix ningú
t'hi poso a tu com la poncella
de més esclat, com la donzella
de mos cantars. Només la mar i tu...
I el mar segueix els goigs, a la capella
d'un món d'embruix. Per volta tot l'espai,
la sorra per altar. Per llum, la vella
llum dels estels que no s'acaben mai.
I ja no para més el consonant!
i amb pressa mana que rimem Calella,
que el vers és tot per ella, la més bella
de totes les Calelles del mar gran!

SEGON CANT A LA TRAMUNTANA

Entramuntanagem-nos sense dol.
Que vingui el Vent. Que ens mogui el Vent
i almenys amb cor i pensament
anem pel món en tramuntànic vol
fins que la terra entera esbatanada
ens resti neta i tramuntanejada
amb un tramuntanal
de baix a dalt!

FORNELLS

Quan l'Alta Mà, per Jorn Setè, tenia
la Costa a punt amb Setze Mil encants,
volgué saber quin lloc s'escolliria
com el millor, pels nostres ulls humans.
L'altíssim càrrec de cercar paisatge
es conferí a qui tingués la llar
damunt les ones, i es donà el missatge
a la gavina que és ocell de mar.
I l'au se'n fuig amb beneïdes ales
damunt un món de llum que porta inscrit
la mar millor que hi ha, per tantes cales
dels rocs de Blanes fins a Vol Florit.
I la gavina vol i dol, dubtosa,
amb el dibuix de mar i pins i roc
i cada trau de penya lluminosa
li sembla més bonic que l'altre lloc...
fins que s'atura immòbil i encantada.
Ha contemplat els roquissers més bells
i a l'Alta Mà se'n vola adelerada
xisclant un mot: Fornells, Fornells, Fornells!

Si mai algú contava que tenia
un lloc més bell que del racó d'aquí,
calleu. Porteu-lo al Paradís un dia
i obriu-li els ulls al tàlem de Garbí,
que miri les Sis Gràcies d'Aigua Blava
i aquests colors tan vells i tan novells.
I quan hagi vist bé, si bé mirava,
com la gavina que primer volava
dirà els mateixos mots; Fornells, Fornells...

EMBRUIX DE L'AIGUA

Marxem quan l'alba encara no venia.
Al cel tot és misteri de la nit.
Mes, dintre poc el sol haurà sortit
i picarà de mans cridant el dia.
La mar, per Orient enllà blaveja
i cel i sorra i homes esperem
el gran miracle de la llum. Clareja.
Deixeu la corda i vigileu el rem.

Aquí fondejarem dintre la cova
i esperarem el vers del sol neixent.
Seran versos de rima sempre nova
de llum i d'aigua verda i transparent.

Mireu, dalt d'un llagut, algú s'afina
el pols al volantí plomat. Sortim.
El peix té gana i volta la jambina
fins que s'enfonsa pel reixat de vim.

Hem pescat. Aquest aire de garbí
ens durà a lloc abans de ser migdia.
Enrossirem el peix amb foc de pi
i el menjarem contents amb pa del dia.
Amb vi no massa fort, rosat, que voli,
el peix té gustos que no es poden dir.
Si algú te bona mà per l'all-i-oli
llavors el peix és un menjar diví.

El sol va fent camins sobre el mar blau,
i neguiteja tot el món que toca.
La fresca d'aquesta ombra de la roca
serà l'empar pel sol de foc que cau.

Entre un serrell de pins de fulla eterna
contemplarem el cel tan blau, tan alt.
El cel té un brill de festa que enlluerna
mirat d'aquí, d'esquenes al sorral.
Hem vist una gavina que volava.
Segons com vola porta un blanc molt lleu.
Si l'au tan sols un punt es decantava
el sol la deixa blanca com la neu.

L'aigua dormida s'ha vestit de gala
i en tot el dia no l'altera res.
Ai beneït racó d'aquesta cala,
Pel teu repòs i aquesta pau, mercès.

L'aigua i el sol fan un sospir deixant-se.
La mar es torna fosca. Fuig el jorn.
La sorra es torna fresca i amb recança
farem callant la via del retorn.

La lluna deixa el mar tot lluminós
i es mira a l'aigua encodormida i rasa.
L'aire és gentil, i tornarem a casa
per un camí de plata bellugós.

ÍNDEX

	PLANA
PRÒLEG, per Fermí Vergés	5
JO TAMBÉ VULL DIR-HI LA MEVA, Albert Juanola Boera	6
UNA VOLTA A LA MURALLA	9
AUCA (als tapers)	27
EL CARRER DEL "TREN"	33
EL CARRER ESTRET	40
CARRER DE CAVALERS	42
PLAÇA NOVA	46
PAS PER PI I MARGALL I VALLS	50
LA FIRA	87
UN DRAMA AL CARRER ESTRET	90
AIRES DE FESTA	94
COM SOM	96
FONTS I PLATGES	109
CARRERS I PLACES	118
LA VOLTA S'HA ACABAT	120
DIUMENGE DE CONILLS	122
NIT DE RECORDS	123
AIGUA XELIDA	126
EL GOLFET	126
LLUM DE JUNY A LLAFRANC	127
TAMARIU	127
LES ILLES	128
CALELLA	128
SEGON CANT DE TRAMUNTANA	129
FORNELLS	129
EMBRUIX DE L'AIGUA	130

